

Ingrid Blindheim Haugland

Barnevernets håndtering av seksuelle overgrep

Hvordan håndterer ansatte i barneverntjenesten en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?

Masteroppgave i barnevernsarbeid

Veileder: Tea Agerup

Mai 2024

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Ingrid Blindheim Haugland

Barnevernets håndtering av seksuelle overgrep

Hvordan håndterer ansatte i barneverntjenesten en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?

Masteroppgave i barnevernsarbeid
Veileder: Tea Agerup
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Mastergradsprosjektet har vært en unik mulighet til å få et bredere innblikk i hvordan barneverntjenesten håndterer en mistanke om seksuelle overgrep. Prosessen har vært lærerik, med dypdykk i et alvorlig tema.

Først og fremst ønsker jeg å takke alle informantene som har stilt opp og tok seg tid til å delta i prosjektet. Dere gjorde dette prosjektet mulig. Deres bidrag har bidratt til å belyse et tema som fortjener økt oppmerksomhet.

Videre ønsker jeg å takke veilederen min, Tea Agerup, for dine gode tilbakemeldinger, støtte, tilgjengelighet og faglige bidrag. Din kunnskap har vært verdifull og inspirerende gjennom denne prosessen.

Mine flotte kollegaer i barnevernet, takk for at dere har vist støtte og heiet på meg disse to årene. Dere har bidratt med gode refleksjoner og diskusjoner tilknyttet oppgaven.

Til slutt ønsker jeg å takke min nærmeste familie og venner. Dere er inspirerende! Takk for deres gode ord, raushet og støtte. Dere har lagt til rette for at jeg skulle fullføre masteren på normert tid i perioden jeg har vært konstituert barnevernleder.

Storebø, mai 2024

Ingrid Blindheim Haugland

Sammendrag

Følgende mastergradsprosjekt handler om hvordan barnevernsansatte håndterer mistanker om seksuelle overgrep mot barn og unge. Hensikten har vært å undersøke faktorer som bidrar til utfordringer og muligheter i dette viktige arbeidet. Det er begrenset forskning knyttet til fenomenet i en norsk og barnevernfaglig kontekst (Kojan et al., 2020), noe som belyser tematikkens aktualitet. På bakgrunn av valg av tema, er følgende problemstilling formulert; *«Hvordan håndterer ansatte i barneverntjenesten en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?»*.

Ni kvalitative intervjuer ble gjennomført med ansatte i barneverntjenesten. Dette inkluderer ett fokusgruppeintervju med tilhørende tre intervju gjennomført individuelt. Analysen av datamaterialet er gjennomført med inspirasjon av Braun og Clarke (2006) sin tematiske analyse. Funnene blir drøftet opp mot tidligere forskning og et teoretisk rammeverk relatert til traumer, barns medvirkning, trygghet og beslutningskompleksitet.

Funnene tydeliggjør kompleksitetens utfordringer knyttet til seksuelle overgrep. En generell usikkerhet knyttet til beslutninger og dilemmaer er gjennomgående. Til tross for informantenes vide definisjon av seksuelle overgrep, belyser de hvordan overgrepssaker sjelden oppstår i deres arbeidshverdag. Bortsett fra en tilsynelatende lavere terskel for å anmelde overgrepssaker til politiet, fremkommer det ikke en særskilt håndtering av seksuelle overgrep sammenlignet med annen voldsproblematikk. Studien utforsker behovet for en særskilt tilnærming i disse sakene.

Videre funn belyser hvordan barnets stemme synes viktig for å avklare mistanker om overgrep. Imidlertid er det ikke ofte barnet forteller om sine opplevelser. Informantene understreker hvordan tidsaspektet i undersøkelsesarbeidet kan forringe muligheten til å etablere gode relasjoner, for slik at barnet kjenner seg trygg nok til å fortelle. Barnevernets handlingsrom synes også hemmet grunnet konflikt ved ulike lovverk. Det kan ta dager før avhør av barn blir gjennomført ved barnehuset. Det vanskeliggjør barnevernets beskyttelsesansvar overfor barnet og videre samarbeid med foreldre, særlig når mistanken ikke bekreftes. Studien belyser hvordan håndtering av mistanker om overgrep påvirker barnevernsansatte på en annen eksistensiell måte enn andre voldsformer. Informantene uttrykker viktigheten av at samfunnet som helhet engasjerer seg i bekjempelsen av overgrep. Avslutningsvis fremmes behovet for videre forskning knyttet til problematikken.

Abstract

This master's thesis explores how child welfare workers manage and experience suspicions of sexual abuse against children and youth. The purpose has been to explore factors that contribute to both challenges and opportunities in this critical area of work. There is limited research related on the phenomenon in a Norwegian child protection service context (Kojan et al., 2020), which highlights the relevance of the topic. Based on the choice of topic, the following research question has been formulated; *“How do child welfare workers manage a call on child sexual abuse?”*.

Nine qualitative interviews were conducted with child welfare workers. This included one focus group interview and three interviews conducted individually. The analysis of the data was inspired by Braun and Clarke's (2006) thematic analysis. The findings are discussed regarding previous studies and the theoretical framework of trauma, children's participation in decisions, safety, and the complexity of decision-making.

The results of the study support the complexities and challenges associated with child sexual abuse. A general uncertainty related to decision-making, and dilemmas is pervasive. Despite the informant's broad definitions of child sexual abuse, they emphasize how rarely cases of child sexual abuse arise in their daily work. Apart from a seemingly lower threshold for reporting suspicions of abuse to the police, there is no distinct protocol of managing abuse reports compared to reports of violence. The study explores the need for a distinct approach in these cases.

Further results of the study emphasize how the child's saying are regarded as crucial for clarifying suspicions. However, it is uncommon for children to disclose their experiences. The informants underline how the challenges related to time constraints in the investigation work can limit the opportunity to establish good relationships, enabling the child to feel safe enough to talk. The child protection service's scope of action also seems constrained due to conflicts between different laws. It may take days before interrogations of the children are conducted at the Barnahus. This complicates the child welfare's protective responsibility towards the child, as well as further cooperation with the parents, especially when the suspicion is not clarified. The study emphasize how handling suspicions of abuse affects child welfare workers in a different existential way than other types of violence. The informants express the importance of society's engagement in combating child sexual abuse. Lastly, the need for further research related to the issue is emphasized.

Innhold

1.0 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	3
1.2 Problemstilling	4
1.3 Begrepsavklaringer.....	4
1.4 Juridisk rammeverk	6
1.4.1 Undersøkelsesfasen i barnevernet	7
1.5 Oppgavens avgrensninger og videre struktur	8
2.0 Eksisterende forskning	10
2.1 Omfang og konsekvenser av seksuelle overgrep mot barn og unge.....	10
2.2 Hvem forgriper seg seksuelt mot barn og unge?	13
2.2.1 Kjennetegn ved de som forgriper seg på barn	15
2.3 Hvordan kan profesjonelle påvirkes og reagere i møtet med seksuelle overgrep?.....	17
2.4 Barnevernets håndtering av seksuelle overgrep	20
3.0 Teoretisk rammeverk	23
3.1 Likheter og forskjell på vold og overgrep	23
3.2 Det barnesentrerte samfunn – å la barna medvirke	25
3.3 Trygghetens rolle i håndtering av overgrep.....	27
3.4 Beslutningskompleksiteten i barnevernet.....	29
4.0 Metode.....	35
4.1 Vitenskapsteoretisk ståsted.....	35
4.1.1 Ontologisk standpunkt.....	36
4.2 Kvalitativt forskningsdesign med intervju som datainnsamling	37
4.2.1 Fokusgruppeintervju som kunnskapskilde	39
4.3 Rekruttering.....	40
4.4 Utvalg	41
4.5 Gjennomføring av intervju	42
4.6 Analyseprosessen.....	44
4.6.1 Transkribering av intervju	44
4.6.2 Tematisk analyse	46
4.7 Studiens kvalitet	48
4.8 Ethiske vurderinger	49
4.9 Svakheter med egen metode.....	50
5.0 Resultat av funn.....	52
5.1 Fra forståelse til handling	52
5.1.1 Forståelsen av seksuelle overgrep	52

5.1.2	Hvordan får barneverntjenesten kjennskap til mistanker om seksuelle overgrep?.....	53
5.1.3	Oppstarten ved en mistanke.....	55
5.1.4	Barnets medvirkning	57
5.2	Egne følelser og reaksjoner	59
5.2.1	Et spekter av følelser	59
5.2.2	Støtte fra kollegaer	62
5.2.3	Vold og overgrep, noen forskjeller?.....	63
5.3	Navigering gjennom ulike dilemmaer	63
5.3.1	Konflikten ved ulike lovverk.....	64
5.3.2	Samarbeid med foreldrene.....	67
5.3.3	Barn som forgriper seg på andre barn	70
5.4	De barnevernsansattes forbedringsperspektiv i overgrepssaker	72
5.4.1	Muligheter for forbedring innen barnevernsfeltet?	72
5.4.2	Andre er viktig i bekjempelsen av overgrep.....	74
6.0	Drøfting av funn	77
6.1	Fra forståelse til handling	77
6.1.1	Forståelsen av seksuelle overgrep	77
6.1.2	Hvordan får barneverntjenesten kjennskap til seksuelle overgrep?.....	78
6.1.3	Oppstarten ved en mistanke.....	79
6.1.4	Barnets medvirkning	81
6.2	Egne følelser og reaksjoner	84
6.2.1	Et spekter av følelser	84
6.2.2	Støtte fra kollegaer	85
6.2.3	Vold og overgrep, noen forskjeller?.....	86
6.3	Navigering gjennom ulike dilemmaer	88
6.3.1	Konflikten ved ulike lovverk.....	88
6.3.2	Barnet som den sentrale informant?	90
6.3.3	Foreldresamarbeid	93
6.3.4	Barn som forgriper seg på andre barn	95
6.4	De barnevernsansattes forbedringsperspektiv i overgrepssaker	96
6.4.1	Muligheter for forbedring innen barnevernsfeltet?	96
6.4.2	Andre er viktig i bekjempelsen av overgrep.....	98
7.0	Oppsummering, avslutning og videre implikasjoner.....	100
7.1	Oppsummering	100
7.2	Avslutning og veien videre	101
	Litteraturliste	103

Vedlegg.....	114
Vedlegg 1 Sikt vurdering.....	114
Vedlegg 2 Informasjonsskriv.....	116
Vedlegg 3 Intervjuguide	120

1.0 Innledning

I Norge finner flertallet av barn og unge trygghet og støtte i sin familie. Likevel er ikke dette realiteten for alle, da noen barn og unge opplever alvorlige krenkelser og overgrep i sin hverdag (Kojan et al., 2020). Den nyere UngVold (2023) omfangsundersøkelsen, indikerer en dobling i forekomst av nesten alle former for seksuelle overgrep fra 2015 til 2023. Dette gjelder for både jenter og gutter. Videre peker resultatet på at omtrent hver fjerde ungdom har vært utsatt for minst én hendelse av seksuelle overgrep i løpet av sin barndom fra voksne eller jevnaldrende (Frøyland et al., 2023, s. 67). I tillegg blir det hevdet at seksuelle overgrep er blant de kriminelle handlingene som i minst grad blir rapportert. Dette grunnet overgrepene kan skje i sammenhenger andre har lite innsyn i, som i familiære settinger eller andre nære relasjoner. Det eksakte omfanget av hvor stort mørketallet er for seksuelle overgrep, er dermed umulig å fastslå (Skilbrei & Stefansen, 2018, s. 68). Situasjonen er urovekkende, hvor de rapporterte tallene er skremmende. Verden står overfor et alvorlig menneskerettighets- og folkehelseproblem, hvor konsekvensene av overgrep preger både individ og samfunn (NIM, 2022). Barneverntjenesten er en av Norges fremste instanser for barns oppvekstvilkår, hvor en av kjerneoppgavene er å beskytte barn for slike krenkelser (Kojan et al., 2020). Det er derfor viktig å utforske hvordan barneverntjenesten møter sitt samfunnsansvar i beskyttelsen av barn og unge.

De siste tiårene har oppmerksomheten rundt vold og overgrep mot barn og unge økt. Det har vært en markant politisk innsats for å hindre at barn og unge blir utsatt for skade (Aadnanes & Syrstad, 2021). Samfunnets plikt til å beskytte barn mot vold, overgrep og omsorgssvikt fremkommer i dag tydelig i norsk lov, samt internasjonale konvensjoner Norge har forpliktet seg til. Barnevernet som instans, er sentral i dette arbeidet (NIM, 2022). Gitt en økt rapportering av seksuelle overgrep mot barn og unge, reflekterer temaets aktualitet i en barnevernkontekst. Tema i dette prosjektet knytter seg til hvordan barnevernsansatte håndterer sin oppgave i beskyttelsen av barn og unge hvor man har en mistanke om at de blir utsatt for seksuelle overgrep.

Barn og unge forteller i liten grad om krenkelsene til noen som kan hjelpe dem. I en omfangsundersøkelse blir dette tydelig reflektert av ungdommene selv, hvor så mange som 44 prosent ikke hadde fortalt om seksuelle overgrep begått av en voksen. Dersom ungdommene hadde vært utsatt for overgrep av jevnaldrende, var det 30 prosent som ikke hadde fortalt om

det til andre. Hovedgrunnen til at ungdom ikke ønsket å fortelle om overgrepene, var frykten for at noen fikk vite om det, samt følelsen av skyld og skam. Av ungdommene som rapporterte om vold eller seksuelle overgrep, svarte 8 av 10 at de ikke hadde mottatt profesjonell hjelp. Det inkluderer hjelp fra barneverntjenesten (Hafstad & Augusti, 2019). I gjennomsnitt blir ikke seksuelt misbruk fortalt om før 17,2 år etter første overgrep (Steine et al., 2016). Dermed går mange barn og unge alene med sine lidelser, og holder på sin vonde hemmelighet over lang tid. I lys av lav rapportering om barn som forteller, er et sentralt spørsmål hvilke dilemmaer barnevernsansatte møter i sin håndtering av mistanker om seksuelle overgrep. Videre hvordan de ansatte tilnærmer seg disse situasjonene for å sikre barnas trygghet.

I en undersøkelse som spurte den voksne befolkningen om vold og overgrep i et livsløpsperspektiv, viser funnene at halvparten av kvinnene som rapporterte voldtekt hadde opplevd dette før de var fylt 18 år. Videre tyder resultatene på at 4,0 prosent av kvinnene og 1,5 prosent av menn hadde opplevd seksuell omgang før fylte 13 år av en person *minst* fem år eldre enn dem selv. Dette inkluderer forsøk eller gjennomført inntrengning i skjeden, oralsex eller analsex. Ut ifra funnene, viser studien at medianalderen for seksuell omgang før fylte 13 år var 8 år (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 14). En nyere studie indikerer en gjennomsnittsalder på 11 år når det første overgrepet av en voksen hadde skjedd. Flere barn og unge opplever også overgrep i mye tidligere alder. Videre viser det seg at sannsynligheten for å bli utsatt for seksuelle overgrep fra en voksen øker med barnets alder (Hafstad & Augusti, 2019, s. 85).

Flere omfangsundersøkelser viser en sammenheng mellom konteksten barna lever under og opplevelsen av alvorlige overgrep (Myhre et al., 2015; Mossige & Stefansen, 2016; Hafstad & Augusti, 2019; Frøyland et al., 2023). I stor grad lever de mest utsatte barna under forhold med dårlig familieøkonomi og omsorgspersoner som strever med rus, kriminalitet eller har psykiske utfordringer (Hafstad & Augusti, 2019, s. 16). Nyere funn bekrefter videre det tidligere studier har vist; jenter er fortsatt mer utsatt for seksuelle overgrep enn gutter, både av voksne og barn rundt samme alder. Unge med annen legning enn heterofil, samt unge med funksjonsnedsettelse utsettes i større grad for seksuelle overgrep sammenlignet med andre ungdommer. Videre er forekomsten av alvorlige seksuelle overgrep lavere blant barn og unge med foreldre fra land utenfor Europa, Nord-Amerika og Oseania sammenlignet med barn og unge med foreldre født i andre land (Frøyland et al., 2023). Dermed eksisterer ikke disse hendelsene isolert, men kan opptre innenfor spesifikke kontekster (Kojan et al., 2020, s. 13).

Likevel er det mange barn som blir utsatt for seksuelle overgrep uten å falle inn under noen av de mest utsatte gruppene (Søftestad, 2018, s. 29). Når barnevernet er en viktig instans for å passe på at barn og unge ikke skal utsettes for seksuelle overgrep, reflekterer studiene et komplekst og utfordrende bilde i hvordan barnevernet skal håndtere og beskytte dem som mulig blir utsatt for slike krenkelser.

I 2022 mottok barneverntjenesten 1145 bekymringsmeldinger med bekymring om seksuelle overgrep mot barn og unge (Statistikkbanken 10674). Hvordan barneverntjenesten håndterer disse meldingene, er fremdeles et område med behov for ytterlige kunnskap (Kojan et al., 2020). Når barnevernet er en sentral aktør i arbeidet relatert til seksuelle overgrep mot barn, er det betenkelig og foruroligende hvordan denne kunnskapen enda er usikker. Målet med denne studien er dermed å fremme økt innsikt i barnevernets tilnærming og metoder i håndteringen av mistanker om overgrep mot barn og unge.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Min interesse for oppgavens tema oppstod allerede under studie ved bachelorgrad i sosialt arbeid. Videre har interessen økt på bakgrunn av eget undersøkelsesarbeid i barnevernsfeltet hvor jeg har møtt flere voksne, barn og unge med smertefulle liv. Seksuelle overgrep mot barn er en vond tematikk. Det berører mange, og flere synes det er utfordrende å prate om. Et viktig bidrag med følgende studie er nettopp det; tema fortjener økt oppmerksomhet og å bli snakket om.

Til tross for at arbeidet med seksuelle overgrep er en kjerneoppgave for barnevernsansatte (Kojan et al., 2020), viser eget søk på internett at det fortsatt er behov for forskning i en barnevernkontekst. Jeg stilte meg undrende til grunnlaget for den begrensede forskningen, særlig med tanke på den dype forståelsen som foreligger av de alvorlige skadevirkningene seksuelle overgrep i barndommen kan ha. Selv med bred enighet om at barn skal beskyttes mot overgrep, er det derfor ingen enkle svar på hvordan barneverntjenesten best mulig kan hjelpe barn ved mistanker om overgrep. Det er derfor betydningsfullt å rette oppmerksomheten mot hvordan barneverntjenesten håndterer disse mistankene. Jeg bruker denne unike muligheten til å dekke noe av dagens kunnskapshull til å potensielt fremme positiv endring og kvalitet i barnevernsfeltet. Videre kan det vekke interesse hos andre til å utforske spørsmål denne studien ikke dekker.

1.2 Problemstilling

Et sentralt mål med prosjektet er å undersøke hvordan barnevernsansatte håndterer og opplever mistanker om seksuelle overgrep mot barn og unge, samt hvilke utfordringer og dilemmaer barnevernsansatte erfarer i sin barnevernsundersøkelse inn mot denne gruppen. På bakgrunn av valg av tema, vil jeg derfor etterstrebe kunnskap og muliggjøre bidrag med ny innsikt i barnevernsarbeid for barn i strevsomme livssituasjoner. Ved å rette fokus på hvordan barnevernsansatte håndterer problematikken, kan dermed være et viktig bidrag for samfunnet i sin helhet. Det gjelder både for barn utsatt for slike krenkelser i sin barndom, og systemene som jobber for og med denne gruppen.

På bakgrunn av oppgavens tema, ble følgende problemstilling formulert:

Hvordan håndterer ansatte i barneverntjenesten en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?

I tillegg til prosjektets vinkling mot hvordan barnevernsansatte håndterer mistanken, er det som nevnt betydningsfullt å synliggjøre eventuelle faktorer som bidrar til både utfordringer og muligheter i dette viktige arbeidet. For å belyse problemstillingen, er det derfor utarbeidet følgende forskningsspørsmål;

- *Hvordan opplever barnevernsansatte å jobbe med barn og unge hvor det er mistanker om seksuelle overgrep?*
- *Hvilke metoder blir iverksatt når barneverntjenesten får en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?*
- *Hvilke utfordringer og dilemmaer opplever barnevernsansatte knyttet til vurderinger hvor det foreligger en mistanke om at seksuelle overgrep mot barn har skjedd?*
- *Hva sier de ansatte selv om hva som kan forbedre deres forutsetninger for å sikre og gjøre et forsvarlig arbeid, når man er bekymret for at barn blir utsatt for seksuelle overgrep?*

1.3 Begrepsavklaringer

Seksuelle overgrep mot barn og unge

Å sette ord på og definere *seksuelle overgrep mot barn og unge* var mer krevende enn jeg først hadde forestilt meg. Etter søk på internett, finner man variasjoner av hvordan man kan definere seksuelle overgrep. Det er dermed ikke én tydelig definisjon med en klar ramme som

tilsier at «dette er definisjonen på seksuelle overgrep mot barn». Det er derfor viktig å ha dette som bakteppe og være bevisst hvilken definisjon som foreligger når man utforsker fenomenet.

Søftestad (2018) fremhever de komplekse utfordringer med å definere og forstå seksuelle overgrep mot barn. Hun poengterer behovet for en flerfaglig innsikt ettersom tema strekker seg fra sårbare barns behov for beskyttelse og familier i behov av støtte og hjelp, til handlinger samfunnet ser på som et lovbrudd. Hun mener at ingen definisjon er entydig og klarer å gripe bredden til kompleksiteten i aspektet. Søftestad undrer seg videre om hvordan man kan utforme én definisjon som tar hensyn til; selve overgrepshandlingen, settingen hvor overgrepet finner sted, relasjonen mellom barnet og utøver, dagens teknologi hvor barn kan utsettes for krenkelser over nett, variasjon i barnets alder, grad av alvorlighet, varighet og andre faktorer i barnets liv (s. 22-23). Dette reflekterer hvor komplekst og vanskelig det kan være å definere denne type krenkelse mange barn og unge lever under.

Til tross for kompleksitetens utfordringer, vurderte jeg det nødvendig med en definisjon for å tydeliggjøre studiets fokus. Det er av denne grunn Verdens Helseorganisasjon sin definisjon av seksuelle overgrep mot barn og unge som er anvendt i denne studien:

«Child sexual abuse is the involvement of a child in sexual activity that he or she does not fully comprehend, is unable to give informed consent to, or for which the child is not developmentally prepared and cannot give consent, or that violate the laws or social taboos of society. Child sexual abuse is evidenced by this activity between a child and an adult or another child who by age or development is in a relationship of responsibility, trust or power, the activity being intended to gratify or satisfy the needs of the other person» (Meinck et al., 2016, s. 6).

Her er det lagt til grunn en vid definisjon. Det å anerkjenne kompleksiteten og en dyptgående forståelse av hva fenomenet innebærer, kan være avgjørende for barnevernets håndtering av mistanker om seksuelle overgrep mot barn og unge. Definisjonen, samt Søftestad (2018) sine beskrivelser, reflekterer behovet for en bred og helhetlig tilnærming i barnevernet når det kommer til beskyttelsen av barn og unge ved mistanker om slike krenkelser. I denne sammenheng understreker NKVTS at ikke alle overgrep mot barn og unge innebærer vold, trusler og fysisk tvang. Personer som begår overgrep kan bruke egen maktposisjon i kraft av å være eldre eller voksen, eller tilby noe barn kan ønske seg. Videre kan det skje at den som forgriper seg, truer barnet med å eksempelvis skade noen de er nær (Øverlien & Moen, 2016,

s. 18). Dette understreker og signaliserer igjen kompleksiteten i det unike man kan møte på i arbeidet med utsatte barn.

Det er videre viktig å ha med seg studiens formål hvor jeg skal undersøke barnevernsansattes egne opplevelser og dilemmaer i håndteringen av mistanker ved seksuelle overgrep. Det kan derfor være nødvendig å inkludere de barnevernsansatte sine egne forståelser av *seksuelle overgrep mot barn og unge* for å oppnå innsikt i problemstillingen.

Mistanke

«Mistanke» vil i denne konteksten innebære en berettiget bekymring eller en tvil knyttet til muligheten om barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep. Det trenger ikke være sikker viten om overgrep har skjedd, men det må innebære mer enn en uklar og udefinerbar antagelse. Mistanken den barnevernsansatte har, må derfor være forankret i konkrete forhold knyttet til det enkelte barnet man er bekymret for (Prop. 169 L 2016-2017, s. 147).

Barn og unge

I denne oppgaven vil *barn og unge* defineres som personer fra 0-18 år. Det er hovedsakelig denne aldersgruppen barneverntjenesten retter sitt arbeid mot (Bufdir, 2023, s. 21).

Barnevernsansatte

I denne studien blir en barnevernsansatt forstått som en person som jobber direkte med barn og unge i regi av den kommunale barneverntjenesten.

1.4 Juridisk rammeverk

I Norge er det en viktig prioritering å forebygge seksuelle overgrep blant barn og unge, særlig beskytte barn mot slike opplevelser (Prop. 12 S, 2016-2017; Kojan et al., 2020, s. 9). Norge har blant annet ratifisert FNs konvensjon om barnets rettigheter i 1991. Dette vil si en rettslig forpliktelse knyttet til ivaretagelse av barns rettigheter, inkludert beskyttelsen av barn og unge mot seksuelle overgrep (NIM, 2022, s. 18). Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lov i 2003, og vil med det ha forrang foran andre lovbestemmelser ved eventuelle motstrid, for eksempel barnevernsloven (Aadnanes, 2020, s. 60). Konvensjonen er derfor sentral i en norsk kontekst.

I tråd med FNs barnekonvensjon, blir Norges offentlige ansvar i barns beskyttelse mot seksuelle krenkelser reflektert på ulike måter i lovverket. I dette arbeidet har norske myndigheter tillagt barneverntjenesten en sentral rolle (Dahle & Hennem, 2008, s. 11).

Barneverntjenesten sitt viktigste ansvar er å sikre at barn og unge på grunn av sin omsorgssituasjon eller sin atferd, til enhver tid får nødvendig hjelp, beskyttelse og omsorg.

Formålet er å bidra til en trygg og god oppvekst for barn og unge. Særlig har barneverntjenesten ansvar for å beskytte barn og unge utsatt for alle former for alvorlig omsorgssvikt, mishandling og overgrep (Buer & Fauske, 2009, s. 98; Bufdir, 2023).

Barnevernsloven er samfunnets virkemiddel for å muliggjøre hjelp til barn som er i behov av det. Loven gir ansatte i barneverntjenesten myndighet til å gripe inn i barn og familier sitt privatliv med det formål å beskytte barn mot skadelige eller farlige omsorgsforhold (Aadnanes, 2020, s. 63). Barnevernsloven vil derfor være en grunnleggende kilde når det kommer til rettslige problemstillinger, saksbehandling og barnevernets ansvar knyttet til å verne barn og unge ved mistanker om seksuelle overgrep (Bufdir, 2023, s. 20).

Barneverntjenestens formålsbestemmelse er beskrevet i ny barnevernslov av 2021 § 1-1. Lovens formål er sentralt og viktig for saksbehandlingen i barneverntjenesten fordi den er veiledende for barneverntjenestens prioriterte oppgaver (Bufdir, 2023, s. 20). I

barnevernslovens formålsparagraf første punktum beskriver at *«loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid»* (Barnevernsloven, 2021, § 1-1). Lovens formålsparagraf bidrar også til forventninger i hvordan barn skal møtes av barnevernsansatte, da barn skal møtes med verdier som *trygghet, kjærlighet og forståelse* (Bufdir, 2023, s. 20).

1.4.1 Undersøkelsesfasen i barnevernet

Etter at barneverntjenesten har mottatt en henvendelse som omhandler en bekymring ovenfor et barn, skal barnevernet vurdere barnevernslovens vilkår om bekymringsmeldingen skal undersøkes eller ikke (Bufdir, 2023). Vilkåret for om meldingen skal undersøkes, er at det er *«rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for å iverksette tiltak etter loven»* (Barnevernsloven, 2021, § 2-2). Av hensynet til barnet er det lav terskel for barnevernet å åpne en undersøkelse (Bufdir, 2023, s. 125). Dersom vilkåret for å starte en undersøkelse er til stede, har barneverntjenesten både en rett og plikt til å undersøke barnets helhetlige omsorgssituasjon og behov. Formålet med undersøkelsen er å finne ut om det foreligger forhold som tilsier at barnet lever i en omsorgssituasjon som kan skade deres helse og utvikling, og om barnet har særlig behov for hjelp (Bufdir, 2023, s. 129). På denne måten har undersøkelse forbindelse med vilkårene under bekymringsmelding og frivillige hjelpetiltak.

Dersom meldingen er vurdert å gå til undersøkelse kan verken foreldrene, barnet eller de barnet bor hos hindre at barnevernet skal undersøke og komme på hjemmebesøk.

Barnevernets undersøkelse skal gjennomføres minst mulig inngripende ovenfor barnet og familien (Bufdir, 2023). Det fremkommer i barnevernsloven tydelige krav til frister for gjennomføringen, hvor undersøkelsen skal gjennomføres snarest og senest innen tre måneder. Ved særlige forhold kan fristen utvides til 6 måneder totalt (Barnevernsloven, 2021, § 2-2).

Dersom barneverntjenesten fatter mistanke eller er bekymret for at barn blir utsatt for seksuelle overgrep eller mishandling, skal barneverntjenesten vurdere om forholdet skal politianmeldes. Barnevernet har hjemmel i barnevernsloven, jf. barnevernsloven § 13-1 tredje ledd, å anmelde eller utlevere opplysninger til politiet når det vurderes nødvendig for å ivareta barnevernets oppgaver etter barnevernsloven. Informasjon til politiet om mulige overgrep kan bidra til å avdekke barnets faktiske opplevelser, som igjen vil fremme ivaretakelsen av barneverntjenestens arbeid etter barnevernsloven (Bufdir, 2023, s. 115). Videre har barneverntjenesten hjemmel i barnevernsloven, jf. § 2-2 femte ledd, å bringe barnet til sykehus eller annen undersøkelse dersom barneverntjenesten mistenker at alvorlige overgrep eller mishandling har skjedd. Det kan også være nødvendig å kontakte politiet dersom informasjonen man besitter tilsier fare for liv eller alvorlig skade på noens helse. Da har enhver avvergingsplikt etter straffeloven § 196 (Bufdir, 2023, s. 115).

Når en anmeldelse blir foretatt av barneverntjenesten, kan dette medføre at barnet skal på avhør ved et av barnehusene som en del av politiets etterforskning. Barnehusene er i dag et tilbud for politianmeldte saker relatert til vold og overgrep mot barn og særlig sårbare voksne. Ved barnehusene kan det gjennomføres rettsmedisinske undersøkelser og tilrettelagte avhør hvor mistanken er seksuelle overgrep, samt sikre at barn og unge får nødvendig oppfølging og behandling. Barnehusene gjennomfører også tilrettelagte avhør av barn som er mistenkt for å begå seksuelle overgrep mot andre barn. Barnehusene bidrar videre med råd og veiledning til andre instanser, og oppleves viktig for ansatte i barnevernet (Bakketeig et al., 2021).

1.5 Oppgavens avgrensninger og videre struktur

Prosjektet er avgrenset til undersøkelsesfasen i barnevernet, hvor de ansatte fatter en mistanke om at barn og unge blir utsatt for seksuelle overgrep. Undersøkelsesfasen i barnevernet handler om å få en tilstrekkelig forståelse av barnets livssituasjon og behov (Christiansen et al., 2019, s. 3). Dette er en kompleks og krevende fase for barnevernsansatte, og er på denne måten relevant å utforske når barneverntjenesten fatter mistanke om overgrep. Videre er ikke

den som forgriper seg seksuelt mot barn avgrenset til voksne omsorgspersoner. Grunnlaget for å ikke avgrense hvem som forgriper seg på barn, handler om at informantene er i sine beskrivelser noe opptatt av barn som forgriper seg på andre barn, eksempelvis søsken.

Bakgrunnen for at jeg avgrenser problemstillingen til *mistanke* om overgrep, er basert på informantenes utsagn knyttet til overgrep som enda ikke er avdekket. Informantene illustrerer hendelser hvor barn forteller om mulige overgrep til noen de kjenner, men barnet sier ingenting under samtale ved barnehuset eller til barnevernet. De barnevernsansatte er da usikker på hva som egentlig har skjedd, og kategoriserer det som en mistanke. Videre blir begrepet mistanke adressert i nyere forskningsrapporter, eksempelvis av Bredal og hennes kollegaer (2024), hvor de skiller mellom saker som involverer *mistanke* om eller *avdekket* overgrep.

Oppgaven vil først gjennomgå tidligere forskning på tema. Deretter vil det teoretiske bakteppe for studien bli presentert. Videre vil jeg redegjøre for studiens vitenskapsteoretiske ståsted og metodiske fremgangsmåte, før jeg presenterer hovedfunn. Avslutningsvis vil jeg drøfte funnene i lys av det teoretiske bakteppe, samt foreliggende forskning.

2.0 Eksisterende forskning

I dette kapittelet vil tidligere forskning rundt tema bli presentert. Til tross for at barneverntjenesten er en sentral aktør for å passe på at barn ikke skal utsettes for overgrep, er det i dag begrenset forskning i en norsk kontekst om hvordan barnevernet håndterer disse alvorlige sakene. Bekymringen knyttet til manglende kunnskap på området har blitt uttrykt i flere nyere forskningsprosjekter (Kojan et al., 2020; Tveito, 2021; Christiansen et al., 2019, s. 36). På bakgrunn av begrenset forskning i en norsk kontekst, har jeg av denne grunn synes det har vært utfordrende å finne forskningsbidrag som er spesielt treffende det jeg ønsker belyst; barnevernsansattes håndtering av en mistanke om at barn og unge blir utsatt for seksuelle overgrep. Det er derfor også inkludert internasjonal forskning. For å forstå forekomsten av problemet, vil det først bli presentert hva vi vet om omfanget og konsekvensene av seksuelle overgrep blant barn og unge. Videre vil det bli vist til hvem som forgriper seg på barn og hvordan barnevernet håndterer problematikken.

2.1 Omfang og konsekvenser av seksuelle overgrep mot barn og unge

I arbeidet med seksuelle overgrep, er det avgjørende for barnevernsansatte å ha inngående kunnskap om overgrepets omfang og konsekvenser. Denne kunnskapen legitimerer og danner grunnlaget for arbeidet med forebygging og beskyttelsen av barn mot overgrep (Aadnanes, 2020, s. 17). Jeg vil derfor gi et overblikk over omfanget og konsekvenser av seksuelle overgrep mot barn og unge, da denne kunnskapen er et viktig premiss i barnevernets håndtering av seksuelle overgrep.

Når vi ser på norsk forskning som omhandler omfanget av barn og unges opplevelser av seksuelle overgrep, er sentrale studier i forbindelse med denne oppgaven UEVO- og UngVold studiene (Hafstad & Augusti, 2019; Frøyland et al., 2023). UngVold-studien (2023) er en nasjonal omfangsundersøkelse gjennomført av NOVA, og retter seg mot elever i videregående skole. Studien ser på omfanget av vold og overgrep i oppveksten til barn og unge, både innenfor egen familie og blant jevnaldrende. Studien har tidligere vært gjennomført i 2007, 2015 og nå i 2023 (Frøyland et al., 2023). Dette gir oss mulighet til å se på utviklingen og opplevelser av seksuelle overgrep blant barn og unge, ettersom ungdommene selv besvarer spørreundersøkelsen.

Under UngVold kartleggingen, ble det avdekket at så mange som 26% av ungdommene hadde opplevd minst én form for seksuelt overgrep i løpet av sin barndom. Når man ser nærmere på alvorlighetsgrad, oppgir 22% av elevene å ha vært utsatt for en eller flere mildere krenkelser,

mens 16% oppgir å ha opplevd minst én hendelse som kan betraktes som grov seksuell vold. Videre finner studien betydelige kjønnsforskjeller når det gjelder opplevelser av seksuelle krenkelser; 25% av jentene hadde opplevd minst én grov seksuell krenkelse, sammenlignet med 6% av guttene. Fra perioden 2015 til 2023 har nesten alle former for seksuelle overgrep doblet seg for både gutter og jenter, med andre ord; omfanget har økt betydelig på få år. I 99 prosent av tilfellene hvor jenter blir utsatt for seksuelle overgrep, oppgir de gutt eller mann som utøver. For gutter som rapporterte opplevelser av seksuelle overgrep, har jenter eller kvinner forgrepet seg i tre av fire tilfeller. Ved seksuelle overgrep foreligger det ofte en form for tillitsforhold eller bekjentskap, hvor grove seksuelle overgrep oftere blir utøvd av noen som var kjent for barna. Rapporten får videre frem at barn begår overgrep mot andre barn, da elevene ofte oppgir andre jevnaldrende som utøver av seksuelle overgrep (Frøyland et al., 2023).

UngVold studien består av ungdommer på videregående skole. Ungdommer som ikke går ved videregående er dermed ikke representert. Ettersom ungdom som faller ut av videregående anses å ha økt risiko for å oppleve ulike voldsformer, representerer det en svakhet ved studien da den ikke fanger opp denne gruppen (Aadnanes, 2020, s. 56).

UEVO-studien (2019) er også en landsomfattende digital skolebasert undersøkelse, hvor ungdom i alderen 12 til 16 år blir spurt om egne erfaringer knyttet til vold og overgrep. Av deltakerne i studien var det 6% som oppga at de hadde vært utsatt for seksuelle overgrep fra en voksen minst én gang i løpet av oppveksten, mens 4% sa de hadde hatt slike opplevelser gjentatte ganger. I likhet med UngVold-studien, tyder disse funnene på at det er markante kjønnsforskjeller i opplevelser av seksuelle overgrep; omtrent dobbelt så mange jenter som gutter rapporterer å ha vært utsatt for dette. Funnene viser at en betydelig andel av overgrepsutsatte barn og ungdom opplever overgrep fra voksne utenfor familien som de kjente, eller en voksen de ikke kjente. Det er likevel verdt å merke seg at 24% av ungdommene som rapporterte overgrep av en voksen, svarte at utøverne var egne foreldre. Av disse rapporterte 14% far, og mor 10%. Videre ble det rapportert 17% av øvrig familie, inkludert voksne søsken, som utøver (Hafstad & Augusti, 2019). Det er krevende å slå et fast og absolutt omfang av seksuelle overgrep mot barn med sikkerhet, men studier fra land som Sverige peker i samme retning (Svedin et al., 2021). Til tross for at majoriteten av barn og unge ikke har slike erfaringer, viser funnene at det er et betydelig antall barn og unge som opplever slike krenkelser.

De alvorlige skadevirkningene av å oppleve seksuelle overgrep i barndommen kan være store og sette sine spor hos det enkelte barn. Det er i dag godt dokumentert hvilke skadepotensiale, lidelser og tap seksuelle overgrep kan påføre barn som følge av slike krenkelser (Aadnanes, 2017, s. 21; Thoresen & Myhre, 2016; Kojan et al., 2020, s. 13; NOU 2017; 12, s. 27; Felitti et al., 2019; Kirkengen & Næss, 2021). Overgrepserfaringene kan bli unngått å snakke om, da det er et tabubelagt tema. Når overgrepene ikke blir avdekket kan det føre til at barna frarøves muligheten for beskyttelse mot nye overgrep, samt få hjelp til å bearbeide påkjenninger og egne reaksjoner på en hensiktsmessig måte. Mange barn som blir misbrukt seksuelt, opplever slike krenkelser over lengre tid. Risikoen for å bli utsatt for kontinuerlige overgrep er derfor til stede og barnet kan gå i konstant frykt for å oppleve flere belastninger. Konsekvenser av slike opplevelser er derfor tilsvarende komplekst og omfattende (Søftestad, 2018). Seksuelle overgrep kan utgjøre alvorlige konsekvenser knyttet til utfordringer og plager hos barn. Barn kan oppleve verden som utrygg, truende og uforutsigbar. Barns egne reaksjoner på det som har skjedd kan være svært plagsomt. Både psykiske og kroppslige reaksjoner kan forekomme, som igjen kan påvirke barnets helse og utvikling (Dyb & Stensland, 2016, s. 45). Dermed kan overgrepene utgjøre en alvorlig trussel mot deres fysiske og mentale helse, da barnet også kan preges senere i livet (Aadnanes, 2020, s. 49).

Studier finner sammenheng mellom opplevd seksuelle overgrep i barndommen og påfølgende vanskeligheter for barna i skolen, samt lavere arbeidsdeltakelse senere i livet (Strøm et al., 2013; Strøm et al., 2013). I tillegg henger påkjenningen av overgrep i tidlig barnealder sammen med psykiske helseutfordringer i voksenlivet, for eksempel depresjon og angst. Dette gjelder for både kvinner og menn med slike erfaringer (Thoresen & Hjemdal, 2014). På denne måten vil barndomserfaringer med overgrep kunne legge til rette for en negativ spiral preget av smertefulle følelser og svekket livskvalitet som voksen (Thoresen & Myhre, 2016, s. 150-151).

En barndom med seksuelle overgrep har videre sammenheng med risikofylt atferd i form av eksempelvis selvmordsforsøk og flere seksualpartnere. Barn som selv er mishandlet har og større tendens til å utøve slik atferd mot andre når de blir voksne. Slike barnekrenkelser kan også føre til fysiske helseplager i form av eksempelvis spiseforstyrrelser, misbruk av rusmidler og overvekt. Andre helseplager kan knyttes til eksempelvis kreft, hjertesykdom og kronisk lungesykdom (Thoresen & Myhre, 2016, s. 151; Felitti et al., 2019). Barn som opplever seksuelle overgrep i sin barndom, eller har mødre med egne historier med overgrep, kan være utsatt og sårbare. Det skyldes at deres egne grenser har vært alvorlig krenket. Egne

overgrepserfaringer kan føre til redusert evne til å se og beskytte både seg selv og egne barn mot mennesker som utøver grenseoverskridende atferd (Søftestad, 2018, s. 28). I tillegg er overgrepsutsatte barn i større risiko for å bli utsatt for nye alvorlige voldshendelser, i form av både seksuelle- og fysiske overgrep, når de blir ungdom og voksen. Utfordringene til barna kan med dette vokse over tid, med risiko for både nye voldshendelser og dårlig psykisk- og fysisk helse i voksenlivet. Dermed er det ikke slik at tiden leger alle sår (Thoresen & Myhre, 2016). Konsekvensene for barnet gjelder dermed ikke bare i øyeblikket. Vonde erfaringer i barndommen kan vise seg på sikt og være store for dem det gjelder. Når erfaringene påvirker eksempelvis barnets utdanning, vil det ikke bare prege individet. Det vil kunne få konsekvenser for samfunnet som helhet.

Etter å ha vært inne på det omfattende omfanget av krenkelser og noen av de alvorlige konsekvensene overgrep kan ha for barn og unge, er det nødvendig å se på hvem som begår disse handlingene. Barnevernet skal ikke kun forholde seg til barnet som er krenket, men også vedkommende som mulig har krenket barnet. I denne sammenheng, er det derfor betydningsfullt å se hva forskningen illustrerer av hvem barnevernsarbeideren kan møte på i sitt arbeid knyttet til håndtering av seksuelle overgrep.

2.2 Hvem forgriper seg seksuelt mot barn og unge?

Det er et vidt spekter av barns overgrepserfaringer, dermed er det en rekke varianter av overgrepsrelasjoner og overgrepsatferd. Hvem som begår disse overgrepene er ikke mulig å identifisere, da de skiller seg lite ut fra andre (Søftestad, 2018). Imidlertid tilsier studier at overgrep i hovedsak forekommer i tillitsrelasjoner og bekjentskaper av det utsatte barnet. Dette kan blant annet inkludere familiemedlemmer, kjærester, venner, naboer, lærere og trenere. Videre er det hovedsakelig menn og gutter som er utøver av overgrep (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019). Til tross for at flertallet av de som har opplevd overgrep av en voksen rapporterer én utøver, er det en liten gruppe utsatte barn (3%) som rapporterer mer enn to voksne som har forgrepet seg på de seksuelt (Hafstad & Augusti, 2019, s. 86).

Uavhengig om flertallet av mennesker som begår overgrep mot barn og unge er menn, har seksuelt misbruk av barn begått av kvinner fått mindre oppmerksomhet (Søftestad, 2018). Studier er bekymret for om kvinnelig misbruk er alvorlig underrapportert blant barn og unge, da denne type problematikk over tid har blitt oversett av samfunnet. Grunnlaget for denne type bagatellisering kan handle om tradisjonelle kjønnsrolleforventninger til kvinner sin omsorgsrolle (Haugland et al., 2011). Søftestad (2018) støtter forklaringen ved å påpeke

samfunnets kulturelle tabu mot å «se» kvinners seksuelle misbruk av barn, spesielt mødre (s. 30). Å bli utsatt for overgrep av en kvinne, er knyttet til lavere alder ved første overgrep, overgrep går over en lengre tidsperiode og lengre latenstid (Steine et al., 2016).

Seksuelle overgrep mot barn og unge har i hovedsak vært forbundet med mannlige voksne utøvere. Imidlertid er det blitt en økende erkjennelse de siste tiårene at også barn og unge kan utøve skadelig seksuelle handlinger mot andre barn (Jensen et al., 2016). Barn og unge som rapporterer opplevelser av seksuelle overgrep, oppgir i de fleste tilfeller jevnaldrende som utøver (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019). Sett bort i fra overgrep begått over nett, har i alt 22 prosent av barn og unge opplevd seksuelle krenkelser og handlinger fra andre barn rundt sin egen alder. De fleste som rapporterer overgrep begått av jevnaldrende, rapporterer også om gjentatte hendelser. I motsetning til overgrep begått av voksne, er det overraskende lite kjønnsforskjeller i alvorlige overgrep begått av jevnaldrende. 28 prosent av jentene, mot 16 prosent av guttene har opplevd slike overgrep. Imidlertid er det flere jenter som blir utsatt for seksuelle krenkelser i tidligere alder og i større grad enn gutter. I de fleste tilfeller er utøver en bekjent av ungdommen, hvor det i 2 av 3 tilfeller er gutter som står bak krenkelsene (Augusti & Hafstad, 2019).

I dag betegner man seksuell krenkende atferd av barn mot andre barn som *problematisk* seksuell atferd og *skadelig* seksuell atferd. *Problematisk seksuell atferd* er karakterisert av et atferdsmønster som bør vekke uro hos voksne grunnet dens intensitet og målrettethet. Denne type atferd avviker fra den forventede alders- og utviklingsmessige modenhet hos barn og unge eller går i strid med gjeldende grenser og normer. For barn under 13 år kan atferden eksempelvis innebære avansert kunnskap eller språk om seksualitet, samt mangel på personlige grenser og atferd som blir oppfattet upassende ovenfor andre. Hos eldre barn kan atferden eksempelvis vise seg gjennom overdreven interesse av seksualitet som forstyrrer hverdagen og relasjoner, ukritisk deling av intime bilder på nett, seksuelt aggressivt språk og oppførsel. *Skadelig seksuell atferd* krever derimot umiddelbar handling fra voksne. Slik atferd er preget av tvang, trusler, eller er grenseoverskridende hvor denne type atferd krenker andre. For barn under 13 år kan slik atferd omfatte avanserte og «voksne» handlinger, herunder penetrering, bevisst overskride andres intime grenser, være pådriver av seksuell lek med tvang eller bruk av trusler og utnytte yngre barn. For barn over 13 år kan slik atferd innebære bruk av makt, utnytte at vedkommende er eldre og bruk av tvang og trusler til gjennomføring av seksuelle handlinger eller omgang. Selv om voksne prøver å stoppe slik atferd, kan det være

vanskelig å hindre grunnet barnet kan ha manglende vilje eller kapasitet til å erkjenne egen skadelige atferd (Øverli et al., 2018, s. 17-18).

2.2.1 Kjennetegn ved de som forgriper seg på barn

Hvorfor noen begår seksuelle overgrep mot barn og unge, er et spørsmål mange undrer seg over. Etter søk i litteraturen, er det heller ingen enkle svar på hvorfor noen mennesker begår slike handlinger, og hva som kjennetegner dem. Som allerede nevnt, er menn majoriteten av de som begår seksuelle overgrep mot barn og unge. Alvorlige overgrep og mishandling mot barn kan forekomme i alle samfunnslag. Imidlertid tilsier forskning at en overrepresentasjon av slike tilfeller forekommer i miljøer preget av lavt utdanningsnivå og dårlige sosiale forhold (NOU 2017:12, s. 31).

Haukaas (2016) har gjennomgått rettskraftige dommer i straffesaker vedrørende seksuelle overgrep mot barn under 14 år. Formålet var å belyse og forstå kriminalitetsbilde, også for seksuelle overgrep som ikke resulterer i dom. Flere menn som var domfelt for seksuelle overgrep mot barn (74%), har tidligere vært mistenkt, siktet eller domfelt for andre seksuallovbrudd. Forskning knyttet til gjentakelsesfare for seksuallovbrudd, har identifisert flere felles risikofaktorer. Faktorene inkluderer dyssosiale trekk og vedvarende avvikende seksuelle interesser. Det er også registrert holdninger hos gjerningspersonene som legitimerer overgrepet. Disse holdningene kan eksempelvis innebære at sex mellom voksne og barn ikke er skadelig. Noen som utøver overgrep mot barn og unge har en særegen risikofaktor; emosjonell kongruens med barn. Det vil si at den voksne føler forholdet til barn gir større emosjonell tilfredsstillelse enn forhold til voksne. De domfelte hadde utsatt barna for forskjellige typer overgrep, blant annet fysiske overgrep (penetrering, beføling, oral-genital kontakt m.m.), foto/filming av overgrep og deltakelse av andre voksne (Haukaas, 2016). En svakhet ved denne studien er at den kun ser på domfelte menn, når vi vet hvordan de fleste overgrep aldri blir anmeldt (Hafstad & Augusti, 2019, s. 87).

Hellevik med sine kollegaer (2023) har utarbeidet en rapport om digitale seksuelle overgrep mot barn og unge. Digitale seksuelle overgrep er et bredt fenomen, og kan innebære alt fra deling og besittelse av ulovlig overgrepsmateriale til oppsøking av barn for å oppnå seksuell kontakt. Forfatterne får frem at det er registrert en økning i saker som omhandler *grove* eller *ekstremt* overgrepsmateriale, hvor antall barn som fornærmede øker. Det er derfor relevant å nevne kjennetegn ved dem som begår overgrep over nett. I likhet med fysiske overgrep, utgjør menn majoriteten av digitale seksuelle overgrep mot barn og unge. Til tross for at internasjonale studier antyder hvordan den typiske utøver av digitale krenkelser er enslige

menn mellom 33-45 år, er dette en heterogen gruppe med hensyn til kjennetegn. Det er likevel klare sammenhenger mellom digitale overgrep og seksuelle interesser eller tiltrekning til barn. Egne overgrepserfaringer i barndommen er en risikofaktor for å utøve slike handlinger. Imidlertid antyder forskningen hvordan denne gruppen har færre utfordringer knyttet til oppvekst, kriminalitet, rus og egen helse sammenlignet med de som blir straffet for fysiske overgrep. Flere av de som begår overgrep over nett har kjæreste, samboer eller er gift, og noen har egne barn (Hellevik et al., 2023).

Som alle andre, er kvinnelige utøvere en variert gruppe med forskjellig bakgrunn, motiv og personligheter. Imidlertid finner studier noen kjennetegn knyttet til kvinner som begår overgrep mot barn; de har ofte selv vært utsatt for seksuelt misbruk, opplevd andre former for omsorgssvikt og misbruk i egen barndom, har lav utdanning, er arbeidsledig og har psykiske utfordringer (selvskading, depresjon og angst). Overgrepene skjer vanligvis i konteksten av en familie- eller omsorgsrelasjon og kvinnene begår ofte overgrep sammen med en mann. Listen er utømmelig. Det er likevel verdt å merke seg at kvinner som faller utenfor disse kjennetegnene, eksempelvis kvinner med høyere sosial status, kan være underrepresentert (Haugland et al., 2011).

Barn og unge som utøver overgrep mot andre barn, er også en mangfoldig gruppe med ulike kjennetegn. Dette med hensyn til variasjon knyttet til individuelle bakgrunnsfaktorer, overgrepshandlinger og karakteristika. Dagens kunnskap om hva som gjør at noen barn og unge utøver seksuelle handlinger mot andre barn, er fremdeles begrenset og fragmentert. Likevel har studier fremhevet noen faktorer som betydningsfull knyttet til slik atferd og handlinger. Disse faktorene innebærer at barn og unge selv har vært utsatt for seksuelle overgrep, er utsatt for vold og rusmisbruk i familien, uttrykker suicidal atferd, tidlig seksuell debut og bruk av pornografi (Jensen et al., 2016). En annen studie så på et utvalg som representerte videregående elever i Norge og Sverige. De fant en klar sammenheng mellom gutter som har opplevd seksuell tvang og det å selv utøve slik atferd. Risikoen for selv å engasjere seg i og utøve seksuell tvang, var omtrent tre ganger så stor for guttene med slike opplevelser sammenlignet med barn og unge uten slike erfaringer (Seto et al., 2010).

Det er av denne grunn tydelig at kjennetegn og årsakene til hvorfor noen begår overgrep er sammensatt og kompleks. Det tyder på at bakgrunnen for at noen begår overgrep er variert, skjer i ulike situasjoner og relasjoner. Videre er det viktig å merke seg at ikke alle menn, kvinner og barn med beskrevne kjennetegn forgriper seg på barn. Det foreligger et allsidig bilde av personer som begår overgrep, som barnevernsansatte må forholde seg til. Det

eksisterer dermed ikke enkle forklaringer på hvem som begår overgrep og motivasjonen bak slike handlinger. Barnevernsarbeideren kan dermed møte flere ulike typer mennesker som begår overgrep mot barn og unge, noe som kan gjenspeile kompleksiteten i denne type arbeid. I lys av denne kompleksiteten, vil det bli beskrevet hvilke belastninger barnevernsansatte kan stå ovenfor i møte med seksuelle overgrep mot barn og unge.

2.3 Hvordan kan profesjonelle påvirkes og reagere i møtet med seksuelle overgrep?

De fleste av oss blir berørt følelsesmessig av å arbeide med utsatte barn, unge og deres familier. Å ta innover seg deres situasjon kan være smertefullt og belastningene kan være krevende å håndtere. Barnevernets hjelpearbeid innebærer hjelp og støtte, hvor det også kan være behov for bruk av tvang og kontroll ved mistanker om overgrep. I konteksten av dette arbeidet er det avgjørende for barna og familien å møte profesjonelle som viser medfølelse, omsorg og støtte (Baugerud, 2019).

Isdal (2017) bruker uttrykket «smittet av vold» for å beskrive hvordan møte med lidelse og smerte kan påvirke våre tanker, følelser og kropp. Barnevernsansatte som møter barn utsatt for alvorlige krenkelser, befinner seg i en situasjon hvor man risikerer å bli preget emosjonelt og i verstefall bli syk. Barnevernsansatte skal prestere og gjøre sine forventede arbeidsoppgaver, samtidig som man skal tåle å stå i smerte (Isdal, 2017). Stressrelaterte belastninger i barnevernet blir tydelig reflektert av de ansatte selv. De står ovenfor en høy arbeidsbelastning med knappe tidsfrister til å få utført sine oppgaver, samt betydelige emosjonelle belastninger knyttet til blant annet angst og depresjon. I tillegg rapporterer de flest tilfeller av trusler og vold i sin arbeidshverdag, har høyere sykefravær og benytter seg oftere av egenmelding, sammenlignet med andre yrkesgrupper i Norge. Håndtering av dilemmaer i barnevernets arbeidshverdag, kan også bidra til stressrelaterte belastninger. Eksempelvis kan barnet sin rett til medvirkning komme i konflikt med deres beskyttelsesrett (Baugerud, 2019).

Flere studier belyser alvorret knyttet til de følelsesmessige belastningene profesjonelle kan oppleve når de møter og lytter til barn med smertefulle liv (Baugerud, 2019; Baugerud et al., 2017; Dagan et al., 2016; Molnar et al., 2020). Den profesjonelle blir på denne måten indirekte eksponert for mishandlingen barnet blir utsatt for. Belastningen ved å høre om barn og unges historier knyttet til eksempelvis overgrep, kan føre til sekundærtraumatisering og utbrenthet blant barnevernsansatte (Baugerud et al., 2017). Sekundærtraumatisering beskriver hvordan profesjonelle som mottar og lytter til traumatiske historier, kan oppleve noen av de

samme reaksjonene som den utsatte (Isdal, 2017, s. 116). Håndtering av overgrepssaker i barnevernet, kan dermed medføre risiko knyttet til egen psykiske helse. Profesjonelle kan måtte håndtere egne følelsesmessige reaksjoner alene, da det blir avsatt liten tid til dette i selve arbeidstiden. Store deler av egen fritid og nattesøvn kan dermed gå på bekostning grunnet bearbeiding av egne følelser og reaksjoner alene (Søftestad, 2005, s. 206).

Killén (2009, s. 69-78) har engasjert seg og jobbet aktivt med overgrepsutsatte barn i flere tiår. Hun beskriver flere reaksjoner og overlevelsestrategier profesjonelle kan bruke i beskyttelsen av seg selv når man møter barn med smertefulle liv. Strategiene berører også mistanker om at barn og unge blir utsatt for seksuelle overgrep. De fleste strategiene hun beskriver vil kort nevnes;

- *Overidentifisering med foreldrene* innebærer hvordan profesjonelle kan tillegge foreldrene egenskaper, ressurser og holdninger de egentlig ikke har. Ved overidentifisering er det fare for at profesjonelle overser hvordan familien virkelig har det. Dersom den profesjonelle ikke ser realiteten i familiens situasjon, kan det hindre nødvendige inngrep ovenfor barnet.
- Profesjonelle kan av ulike grunner *bagatellisere* barnas smertefulle liv grunnet eget ubehag, overidentifisering og ansvaret som følger ovenfor barnet. Dersom barnet benekter problemene, kan vi slutte oss til denne benektelsen i den tro at vi beskytter barnet, men i realiteten beskytter man seg selv mot barnets smerte. På denne måten kan bekymringene bli bortforklart, fremfor å erkjenne det bekymringsfulle i barnets situasjon.
- *Problemforflytning* innebærer at omsorgssvikt blir omgjort til å handle om noe annet og mer håndterbart for den profesjonelle. Mistanken den profesjonelle har ovenfor overgrep, blir dermed flyttet til mindre relevante aspekt ved barnets omsorgssituasjon. Et barn utsatt for overgrep kan for eksempel få tilbud om å bytte klasse grunnet atferdsproblemer. Den profesjonelle kan sitte igjen med opplevelsen av at noe er gjort i forhold til barnet og dempe følelsen av egen hjelpeløshet. På sikt hjelper strategien hverken barnet eller foreldrene.
- *Projisering av utilstrekkelighet*; Å jobbe med mistanker knyttet til overgrep er komplekst og vanskelig for mange. Kompleksiteten kan forsterke den profesjonelle sin egen opplevelse av utilstrekkelighet og udugelighet. Fremfor å betrakte det komplekse og mistanken som en faglig utfordring, blir det et personlig problem. Det kan føre til at

den profesjonelle overfører sin egen utilstrekkelighet på foreldrene selv, samt føre til avvisning og fordømmelse.

- *Introjisering og handlingslammelse eller uhensiktsmessig aktivitet*; Profesjonelle kan ta til seg kaoset og håpløsheten familiene står ovenfor. Det kan føre til handlingslammelse i form av å jobbe langsomt, lammelse av kreativitet og analytisk evne, samt føre til lite hensiktsmessige handlinger. Dette gjelder særlig saker som omhandler seksuelle overgrep.
- Videre kan profesjonelle *distansere* seg fra problemet ved å gå i selvforsvar og *unngå å engasjere* seg i saker som utløser sterke negative følelser. Vanskelige tema kan i sin ytterste konsekvens føre til at profesjonelle tar avstand ved å fremstå passive med mangel på empati i møte med familien.
- Profesjonelle kan lete etter metoder som *reduserer kompleksiteten* ved å forme brukerne slik at de passer egne modeller. På denne måten behandler den profesjonelle på egne premisser, og reduserer kompleksiteten for selv å overleve det vanskelige.
- *Normtenkning* er en overlevelsesstrategi profesjonelle kan ta i bruk ved å ta beslutninger knyttet til egne normer og verdier. Strategien er knyttet mot arbeid som utfordrer den profesjonelle både holdnings- og følelsesmessig. Samfunnsbestemte verdier kan derfor komme til uttrykk i den profesjonelle sine handlinger; «blod er tykkere enn vann». Ved å ikke stille seg kritisk til normene, kan profesjonelle risikere å overse barn som blir misbrukt seksuelt i eget hjem.
- *Rolleforvirring og rollebytte*: I møte med det vanskelige kan profesjonelle risikere å inntre andre yrkesgrupper sine ansvarsområder. Eksempelvis kan en barnevernsansatt påta seg en påtalemyndighet- eller advokatfunksjon; en etterforskerrolle i møte med mistanker om overgrep. Dersom man har en mistanke om seksuelle krenkelser, kan det føre til et sterkt fokus på å bevise overgrepene eller få en tilståelse fra omsorgspersonene. Ved å påta seg en etterforskningsrolle, kan eget arbeid bli erstattet og glemt, samt føre til hindringer i samarbeidet med barnet og familien.

Fremfor å ta innover seg realiteten og alvoret barna lever under, kan egne følelser og reaksjoner i møte med det smertefulle gå på bekostning av den hjelpen de faktisk er i behov av. I lys av Killén (2009) sin innsikt, finner jeg begrenset studier som belyser hvilke strategier barnevernsansatte kan bruke i henhold til tematikken. Selv om hennes bidrag kan være foreldet, kan det fortsatt gi verdifulle indikasjoner på hvilke tilnærminger barnevernsansatte

kan bruke i møte med mistanker om seksuelle overgrep. Imidlertid hevder Søftestad (2018, s. 66) at disse strategiene fremdeles er kurant i en barnevernskontekst.

Søftestad (2018) beskriver hvordan samfunnet i stor grad er motvillig til å erkjenne at mennesker utnytter, skader og mishandler barn. Profesjonelle kan reagere med avsky og sterke emosjonelle reaksjoner når de mistenker overgrep mot barn. Balansen mellom tvil og tro ved slike mistanker er en krevende oppgave. Profesjonelle kan også ha en indre frykt for å ta feil og mistenke uskyldige, samt man kan vegre seg for å engasjere seg i overgrepssaker. Møte med overgrep kan også føre til usikkerhet rundt egne evner og kompetanse. Tidligere erfaringer kan stoppe nødvendig handling, eksempelvis knyttet til familier som har gått i oppløsning og barn som har måtte flytte langt vekk. I sin ytterste konsekvens kan profesjonelle tvile på barnas utsagn knyttet til overgrep. Mistanker knyttet til barn og unge som begår overgrep mot andre barn, vekker også sterke følelser hos voksne. Fagpersoner kan kjenne på usikkerhet og mangel på kunnskap, særlig knyttet til balansen mellom hva som er seksuell utforskning og gjensidig lek kontra skadelig seksuell atferd. Fagpersoner kan benytte seg av ulike forsvarsmekanismer i form av at «barnet vil vokse det av seg» (Søftestad, 2018).

Det foreligger derfor flere strategier barnevernsansatte kan bruke i dette arbeidet, samt sterke følelsesmessige utfordringer. Hva vi vet om hvordan barnevernsansatte håndterer sitt samfunnsmandat i beskyttelsen av barn og unge, er derfor hensiktsmessig å belyse.

2.4 Barnevernets håndtering av seksuelle overgrep

Til tross for at vold og overgrep har fått økt oppmerksomhet de siste årene, er det likevel mangelfull forskning knyttet til tema med en sosialfaglig tilnærming (Aadnanes, 2020). Kojan og hennes kollegaer (2020) har gjennomført en nyere litteraturstudie hvor fokuset har vært å undersøke kunnskapsgrunnlaget rundt barnevernets arbeid med vold og seksuelle overgrep i en norsk kontekst. Litteraturstudien setter lys på behovet for å fokusere på hvordan barneverntjenester forstår og håndterer ulike former for vold. Et sentralt kunnskapshull studien viser til er dagens kunnskap rundt hvordan barnevernet forstår og håndterer seksuelle overgrep. Her finner de mangler og begrensninger knyttet til litteratur om barnevernets arbeid i overgrepssaker, hvor mye av eksisterende kilder er masteroppgaver. Det er også mangel på litteratur som inkluderer barn og unge i kontakt med barnevernet som har opplevd seksuelle overgrep (Kojan et al., 2020).

Litteraturstudien belyser kritikken av barnevernets manglende kompetanse og læringsutbytte gjennom utdanning relatert til saker om vold og seksuelle overgrep. Likevel finner forfatterne

få empiriske studier som kan bekrefte dette. Litteraturstudien får frem at barnevernsansatte kan oppleve det svært krevende å jobbe i saker som omhandler overgrep. Ansatte fremhever av denne grunn betydningen av interne føringer. Dette gjelder særlig en klar og engasjert leder som tilrettelegger for hensiktsmessige rutiner og kompetanseheving. Videre er tid til samtaler med barna og til å ta beslutninger vesentlig i dette arbeidet (Kojan et al., 2020).

Videre har studien sett på barnevernsstatistikken. De finner et stort sprik mellom antall barn som rapporterer seksuelle overgrep, og hvor mange som er i kontakt med barnevernet. Dette tilsier at mange barn og unge som lever med alvorlige overgrepserfaringer ikke er i kontakt med hjelpeapparatet. Meldinger som omhandler seksuelle overgrep, har en lavere sjans for å bli henlagt enn øvrige kategorier. Statistikken tilsier at 1 av 10 saker hvor barnevernet først er bekymret for vold eller overgrep, fører til tiltak begrunnet i dette. I forbindelse med innholdet i meldingene, får forfatterne frem kompleksiteten i disse sakene hvor bevis ofte spiller en stor rolle. Det kan være vanskelig for barnevernet å bevise at seksuelle overgrep har skjedd. Når tiltakene ikke begrunnes i overgrep, kan det også skyldes at mange av familiene barnevernet møter har sammensatte utfordringer. Vedtaket kan dermed begrunnes i andre bekymringer. Det kan også synes vilkårlig om meldinger med bekymring om overgrep undersøkes eller ikke. Det blir derfor stilt spørsmål hvorvidt barn og unge får god nok oppfølging (Kojan et al., 2020).

Det oppnevnte Barnevoldsutvalget la frem sin offentlige utredning kalt «Svikt og Svik» i 2017. Til tross for at Norge er ledende i arbeidet for å sikre barn en trygg oppvekst, reflekterer navnet på rapporten utvalgets opplevelser av alvoret de ble møtt med. I tillegg til de alvorlige overgrepene barna opplevde i sitt eget hjem, avdekket utvalget alvorlige svik fra det offentlige hjelpeapparatet. Utvalget gjennomgikk flere enkeltsaker som omhandlet vold, omsorgssvikt og seksuelle overgrep. I noen tilfeller hadde barn mistet livet. De fikk blant annet kjennskap til barn som hadde blitt seksuelt misbrukt av egne foreldre over flere år, hvor noen barn ble utsatt fra de var født. Formålet til Barnevoldsutvalget var å finne mønstre i samfunnets svikt i håndtering av slike saker. En av konklusjonene rapporten viser til, er at mange av barna som var i behov av hjelp ble overlatt til seg selv. Flere offentlige etater hadde kontakt med barna uten at noe ble gjort, eller at det som ble gjort var utilstrekkelig. Utvalget beskriver at til tross for flere bekymringsmeldinger til barnevernet, var samtaler med barna ofte fraværende, eller samtalene manglet tilrettelegging for at barna kunne uttrykke seg fritt. Konklusjoner i barnevernet ble derfor gjort på et utilstrekkelig undersøkelsesgrunnlag. Videre så utvalget eksempler på klare indikasjoner av vold, seksuelle overgrep eller omsorgssvikt som ble tolket

feil, oversett eller i for liten grad undersøkt av tjenestene. Utvalget stilte også spørsmål om hvorvidt deler eller hele ansvaret i håndteringen av disse alvorlige sakene krever spesialisert innsats på det statlige nivå (NOU 2017: 12).

Christiansen og hans kollegaer (2019), har ved hjelp av ulike tilnæringer gjennomgått den tidlige fasen i en barnevernssak; fra meldingen mottas, til undersøkelsen avsluttes. Meldingene barneverntjenesten mottok som omhandlet seksuelle overgrep, viste at bekymringen avtok fra de mottok bekymringsmeldingen til undersøkelsen var avsluttet. Dette indikerer at innholdet i meldingene ofte *ikke* ble bekreftet av barnevernet gjennom undersøkelsen. I tillegg ble overgrep sjelden avdekket dersom det ikke ble beskrevet i meldingen. Det antyder at overgrep ikke blir utforsket tilstrekkelig av barnevernet dersom det ikke blir beskrevet i den innledende meldingen. Forfatterne viser også til hvordan flere barneverntjenester handler annerledes når de får meldinger som omhandler overgrep mot barn, eller fatter mistanke om dette. Barneverntjenestene benyttet da egne «voldsrutiner», en tilnærming som gav undersøkelsene et preg av etterforskning. Samtaler med barn og voksne blir ofte gjennomført i en gitt rekkefølge og hver for seg, hvor gjerne alle snakkes med samme dag. Barnevernet legger stor vekt på beskyttelse av barnet, hvor det risikoorienterte blikket blir prioritert fremfor den helhetlige kartleggingen av barnets situasjon og behov. Dette da hensikten er avdekking av mulige farer for barnet (Christiansen et al., 2019).

Dahle og Hennem (2008) sin rapport «Barneverntjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep», belyser hva barnevernsansatte selv oppfatter som god praksis i møte med seksuelle overgrep. Målet var å løfte frem god praksis for å lære av dem. Flere av de barnevernsansatte påpekte relasjonsarbeid som viktig i disse sakene. Forfatterne legger videre til grunn at det er tidkrevende for de ansatte å skape gode relasjoner, etablere klientenes tillit til barnevernet og forbedre barnas hverdagsliv. Dette krever innsats av de ansatte over et lengre tidsrom, ofte mer tid enn det man har til rådighet. Videre ble det påpekt at god praksis ikke var særlig ulikt barnevernets arbeid med andre saker; de var opptatt av hva som er til det beste for barnet både på kort og lang sikt. Barnets stemme og medvirkning i disse sakene blir fremhevet som avgjørende. Dette for å utøve god praksis for å møte barnet på deres behov og interesser. Samarbeid med andre instanser blir også trukket frem som viktig. Særlig politiet, da vold og overgrep kan knyttes til straffeloven (Dahle & Hennem, 2008).

3.0 Teoretisk rammeverk

I følgende kapittel vil jeg beskrive studien sitt teoretiske bakteppe som skal ligge til grunn i drøftingen av datamaterialet. Sentrale teoretiske perspektiv som gjør grunnlaget i studien omhandler traumer, medvirkning og trygghet. Videre er det påfallende hvordan de barnevernsansatte i denne studien beskriver kompleksiteten i disse sakene. Jeg vil derfor beskrive Kojan & Christiansen (2023) sine fire former for kompleksitet i disse beslutningene.

3.1 Likheter og forskjell på vold og overgrep

Gjennom eget søk på nett, observerer jeg hvordan flere forfattere bruker både «vold og overgrep» i sine beskrivelser. Bredal og hennes kollegaer (2024, s. 205) får frem at seksuelle overgrep bør håndteres som et eget tema for å unngå forveksling, samt sikre at overgrep får tilstrekkelig oppmerksomhet. I denne sammenheng er det relevant å undersøke forskjeller og likheter mellom begrepene, særlig med tanke på informantenes forståelse av hva seksuelle overgrep innebærer. Hensikten er ikke å fremstille et «hierarki» av lidelse, da enhver form for smerte og plager er legitim. Formålet er heller å undersøke om det kan være hensiktsmessig å håndtere vold og overgrep på ulike måter i en barnevernskontekst.

Vold og seksuelle overgrep kan oppfattes som to overlappende begreper, og begge er komplekse å definere. Omfangsundersøkelser har skilt mellom ulike former for vold, blant annet; fysisk og psykisk vold, vitne til vold og seksuelle overgrep (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019). Fysisk vold kan forstås som handlinger utført av en voksen med den hensikt å forårsake smerte hos barnet, eller bruk av fysisk makt som kan føre til skade. Det kan handle om alt fra slag og spark, til klyping og lugging. Psykisk vold kan bli forstått som uttalelser og handlinger som skremmer, krenker, sårer eller ydmyker barnet, for eksempel trusler eller bli låst inne på et rom. Vitne til vold omhandler å se eller høre at andre i familien blir utsatt for fysisk og psykisk vold. Seksuelle overgrep mot barn kan variere fra intime berøringer til seksualisert atferd og voldtekt (Hafstad & Augusti, 2019). Et aspekt ved seksuelle overgrep er hvordan slike erfaringer krenker barnets integritet (Øverlien & Moen, 2016, s. 18). En fullstendig begrepsavklaring av seksuelle overgrep blir formulert i kapittel 1.3. Jeg vil her ha fokus på hvordan disse krenkelsene kan manifestere seg hos barn og unge på ulike måter. Hensikten er å utforske behovet for et mulig behov for tilpasning i barnevernet.

Traumeteori kan bidra til å øke vår forståelse av mulige ulikheter mellom vold og overgrep. Traumer kan forekomme som følge av både vold og overgrep. Traumer kan defineres som en

eller flere overveldende opplevelser som kan endre eller svekke vår oppfattelse av verden, samt følelsen av trygghet og tillit til andre (Isdal, 2017, s. 109-110). Van der Kolk (2020) er kjent for sitt arbeid som handler om forståelsen av traumer. Han får frem hvordan barn utsatt for vold og seksuelle overgrep, ikke har noe annet valg enn å tilpasse seg og overleve den smertefulle virkeligheten de vokser opp i. Å dele sin historie om vold og overgrep er ofte en gradvis prosess. Barn kan dekke over hendelser og er lojale ovenfor sine omsorgspersoner som krenker dem. Lojaliteten kan derfor føre til en overveldende følelse av ensomhet, fortvilelse og et sinne som følge av den opplevde hjelpeløsheten. Barnets sinne og smerte kan vendes innover og uttrykkes som depresjon, selvforakt og destruktiv atferd. I en slik kontekst kjennes ikke noe trygt, og spesielt i egen kropp. Vold og overgrep kan forårsake mange langvarige og komplekse konsekvenser for den utsatte (Van der Kolk, 2020).

Van der Kolk (2020) sin teori gir innsikt i hvordan ulike barndomsbelastninger kan manifestere seg på forskjellige måter i menneskers kropp og sinn. Han beskriver hvordan seksuelle overgrep kan gi unike og varige mén hos barn. En barndom preget av overgrep kan gjøre det vanskelig å skille mellom det som er trygt og farlig. Verden kan bli et skremmende og usikkert sted å være i, som kan forme barnets syn på sine relasjoner. Tanker hvor barnet klandrer seg selv for overgrepene, er ikke unikt. Til tross for at kroppen husker og holder regnskap over krenkelsene, kan egne minner være fragmentert. Barnet kan derfor mangle en fortelling om hva som har skjedd. Seksuelle overgrep kan føre til at barnet blir så livredd at man ikke har andre alternativer enn å skyve det bort fra egne minner. Barnet må fortsatt leve med en omsorgsperson som forgriper seg på dem. Dissosiering, hvor barnet «forsvinner», er utbredt blant barn som opplever overgrep i eget hjem. Denne type overlevelsesmekanisme kan vedvare i voksenalder, spesielt i situasjoner som minner om egne overgrepserfaringer som barn (van der Kolk, 2020). Van der Kolk sitt perspektiv på traumer, kan tilsi behovet for alternative tilnærminger i barnevernet som tar hensyn til ulike former for traumebelastninger.

I tillegg skiller seksuelle overgrep seg fra andre typer vold ved å være mer preget av tabu (Kojan et al., 2020). Søftestad (2018) mener at tabuet er en grunnleggende forklaring på hvorfor slike krenkelser blir fortiet om. Selv med økt innsats av forebygging, avdekking og beskyttelse av barn, viser tabuet seg fremdeles i hjelpeapparatet. Det inkluderer barnevernsansattes undersøkelsesarbeid, og kan føre til at man unngår å snakke om egne mistanker (s. 57-58). Samfunnets tabu bidrar på denne måten at tema forblir taust. I sin ytterste konsekvens kan tabu knyttet til seksuelle overgrep hindre barn og unge nødvendig hjelp og beskyttelse fra barnevernet.

3.2 Det barnesentrerte samfunn – å la barna medvirke

Det er i dag godt dokumentert hva seksuelle krenkelser, svik og overgrep kan gjøre med barn og voksne. Det er først nå i nyere tid forskere har vært opptatt av å inkludere barn sine egne perspektiv og forståelser av sine barndomskrenkelser. Dette henger sammen med den økte politiske oppmerksomheten for tidlig innsats og forebygging mot vold og overgrep, samt en historisk og politisk utvikling hvor vern mot barn står sentralt i dag. Samtidig skjer dette i tråd med utviklingen på internasjonalt nivå, hvor barns rettigheter og barnekonvensjonen får økt oppmerksomhet. Teoretiske retninger som psykologi og barndomssosiologi bidrar også til et skifte i samfunnets syn på barn, hvor man i dag betrakter barn som handlende subjekt og aktører i eget liv (Aadnanes, 2020).

I dag lever vi derfor i et samfunn som setter barnet i sentrum; en barnesentrert tid. Vi verdsetter barn som selvstendige individ, samt prioriterer deres framtid, rettssikkerhet og behov for beskyttelse. Barnesentrering handler om å muliggjøre og tilrettelegge for det samfunnet forstår som en god barndom for å sikre best mulig utviklingsmuligheter for dem. Barn sine rettigheter og behov har forrang fremfor foreldrenes behov, hvor foreldrenes ansvar som omsorgspersoner blir vektlagt (Aadnanes, 2020; Aadnanes & Syrstad, 2021).

En medvirkende praksis er essensiell og lovpålagt i barnevernets arbeid. Medvirkning anses som avgjørende i beskyttelsen av barn mot seksuelle overgrep (Strandbu & Vis, 2023; NIM, 2022). I lys av barnesentreringen, er det dermed vesentlig å lytte til barns stemmer og la dem medvirke i beslutninger. Det påpekes imidlertid i rapporter hvordan barns medvirkning er en av de store utfordringene i barnevernet, hvor barns rettssikkerhet i dag ikke er god nok (NOU: 2023: 7). Dette tyder på at en sentral utfordring i barnevernet er å tilrettelegge for gode medvirkningsprosesser, kanskje også i saker som omhandler mistanker om overgrep.

Ifølge Paulsen (2022) kan medvirkning beskrives som en *prosess* der barn og unge blir inkludert som aktive samarbeidspartnere. Det innebærer faktiske muligheter til å påvirke beslutninger som berører dem, slik at de oppnår *reell* innflytelse over eget liv. I dette perspektivet fremheves et skille mellom tilstedeværelse og faktisk innflytelse; konsulterende og samarbeidende medvirkning. Konsulterende medvirkning innebærer hvordan barn får mulighet til å uttrykke sin stemme, men deres innflytelse på beslutninger er i realiteten begrenset. Samarbeidende medvirkning innebærer at barnas stemme blir lyttet til, respektere deres meninger og tillegge det vekt i beslutninger. Det innebærer ikke at barnet får bestemme alt, men deres stemme, forståelser og perspektiver skal tas med i beslutningsprosessen

(Paulsen, 2022). Reell og meningsfull medvirkning krever derfor mer enn kun å lytte til barns stemmer. Et sentralt perspektiv i denne studien er at barn skal føle seg sett, verdsatt og anerkjent i møte med barnevernet. Sentralt står også anerkjennelsen av medvirkning som en prosess i møte med barn og unge når mistanken er seksuelle overgrep.

Paulsen (2022) får frem hvordan flere har forsøkt å konstruere teorier av medvirkning. Hun refererer til en modell av Vis og Strandbu (2004) som tar utgangspunkt i en prosessorientert tilnærming med en dynamisk forståelse av medvirkning. Den vil gjennomgå da den tar utgangspunkt i en barnevernkontekst.

Trinn 1 innebærer nødvendigheten av å gi barnet tilstrekkelig og tilpasset informasjon. Det anses som en forutsetning for at barnet kan danne seg en mening i sin forståelse av situasjonen og håndtere den på en hensiktsmessig måte. Det er viktig at barn får vite at deres mening er betydningsfull og vil bli tatt hensyn til.

Trinn 2 handler om hvordan meningen til barnet blir til i relasjon med andre mennesker. Gjennom dialogen og relasjonen mellom barnet og den barnevernsansatte, får barnet mulighet til å forme sine meninger. Den barnevernsansatte blir dermed en medkonstruktør av barnets fortelling, fremfor en formidler eller mottaker av informasjon.

Trinn 3 omhandler barnets mulighet til å uttrykke sine meninger. Det blir vektlagt at den barnevernsansatte eller andre støtter og hjelper barnet for at barnets meninger blir tydeliggjort.

Trinn 4 handler om at den barnevernsansatte skal ta imot barnets mening og vurdere den på lik linje med andre bidrag.

Trinn 5 innebærer oppfølging av barnet etter meningen er delt. Det er viktig å følge opp hvordan barnet har det, hvilken forståelse barnet har av situasjonen og deres tanker om det som er bestemt (Paulsen, 2022, s. 64-66; Strandbu, 2011, s. 109-122).

En god medvirkningsprosess kan forbedre barnevernets beslutninger i form av mer riktige avgjørelser og tilpasset hjelp til det enkelte barn. Medvirkning kan være verdifullt i seg selv og har positive virkninger, inkludert følelsen av å bli verdsatt, inkludert og anerkjent (Paulsen, 2022). Til tross for de positive virkningene, kan det oppstå utfordringer i barnevernets medvirkningspraksis i håndtering av overgrepssaker. Samfunnet ser svært alvorlig på vold og overgrep, da krenkelsene kan sette varige spor hos barn og unge. Overgrep har også betydelige samfunnsøkonomiske konsekvenser som påvirket samfunnet i sin helhet (Prop. 36 S, 2023-2024). Barnevernet må forholde seg til spennet knyttet til samfunnets forebyggende

fokus, samt ansvaret for å beskytte barn og unge for mulige overgrep. I lys av dette er det økte krav til standardiserte tilnærminger for å sikre kvaliteten i barnevernet. Det kan stilles spørsmål ved om metodene er tilstrekkelig egnet til å fange opp kompleksiteten barnet lever under (Aadnanes, 2020). Når seksuelle overgrep er underlagt tabu, kan det føre til at voksne får vansker med å tro at overgrep har skjedd og barn kan gå i lang tid alene med sin smertefulle hemmelighet (Søftestad, 2008). I betraktning av mulige dilemma, anser jeg den prosessorienterte forståelsesrammen av medvirkning som nyttig. Den vektlegger en forståelse av medvirkning som en kontinuerlig prosess og kan ta tid.

3.3 Trygghetens rolle i håndtering av overgrep

En gjennomgående tematikk blant informantene er hvor vanskelig det er å avdekke mistanker om seksuelle overgrep, da barn og unge ofte ikke forteller om det. Å bli utsatt for alvorlige belastninger og traumer i sin barndom, kan som nevnt føre til utvikling av komplekse utfordringer med konsentrasjon, håndtering av eget følelsesliv og kroppslige plager (se kap. 2.1; Eide-Midtsand, 2017a). Stephen Porges (2022) sin polyvagale teori om trygghet, kan være et verdifullt rammeverk for økt innsikt og forståelse når det gjelder barn utsatt for alvorlige belastninger og deres mulige reaksjoner, samt deres behov for trygghet i møte med barnevernsansatte.

Eide-Midtsand (2017a) beskriver polyvagale teori som banebrytende i forståelsen av hvordan det autonome nervesystemet kan bli påvirket av våre interaksjoner med andre, samt hvordan det ubevisst styrer våre grunnleggende overlevelsereaksjoner i møte med mulige trusler. Teorien tar utgangspunkt i hvordan det autonome nervesystemet består av tre ulike *forsvarsmurer*; det sympatiske og to parasympatiske system. De blir aktivert i en bestemt rekkefølge for å beskytte oss selv i utrygge situasjoner (Eide-Midtsand, 2017a). Det sympatiske systemet er knyttet til våre kamp-, flukt-, frys-reaksjoner. I det parasympatiske systemet er det to vagus forgreininger. Den «eldre» vagusnerven kan føre til at kroppen «lukker ned». Den nyere vagusnerven regulerer våre uhensiktsmessige reaksjoner i samhandling med andre (Nordanger & Braarud, 2017, s. 81-82).

Når vi møter på utfordringer vil først det nyere *sosiale engasjementsystemet* (vagusbremsen), gripe inn i det autonome nervesystemet. Den blir aktivert når vi kjenner oss trygg, som gjør oss i stand til sosial interaksjon med andre mennesker. Den hjelper oss til å møte utfordringer på en hensiktsmessig måte, hvor den regulerer det resterende nervenetverket. Den kan fungere som en bremse for å unngå at våre alarmreaksjoner blir utløst så lett. Dersom denne

faller fallitt, hvor vi innser at utfordringene ikke kan løses gjennom sosial kontakt, vil bremsen lette og det sympatiske nervesystemets aktivering blir sluppet «løs». Da vil en kamp-, flukt- eller frysreaksjon bli utløst. Dersom ikke disse reaksjonene fører frem, vil den «eldre» vagusnerven bli aktivert og en immobiliseringstilstand trer frem. Dette kan komme til uttrykk gjennom emosjonell nummenhet, avstenging og passivitet ovenfor omgivelsene (Eide-Midtsand, 2017a; Nordanger & Braarud, 2017, s. 82-84).

Teorien peker på hvordan det å være i nærvær av mennesker og situasjoner vi forbinder med trygghet, kan hjelpe oss å slappe av og regulere ned forsvarssystemene. Imidlertid er det mer krevende å slå av forsvarssystemene, dersom man tidlig i livet har opplevd verden som farlig. Mennesker som har vært utsatt for alvorlige overgrep kan dermed ha større vansker med å føle seg trygg, stole på andre og åpne seg for sosial interaksjon (Eide-Midtsand, 2017b; Porges, 2022). Teorien kan hjelpe oss i forståelsen av hvordan kroppen og egen atferd blir påvirket av signal på fare og trygghet. Etablering av trygghet kan ta tid, men følelsen av tillit og trygghet til andre mennesker kan utvides ved interaksjon. Å oppfatte tegn på trygghet kan bidra til ro av vårt naturlige forsvarssystem. Disse tegnene kan eksempelvis innebære en varm utstråling, trøstende stemme og gjennom lek (Porges, 2022; Porges & Carter, 2017; van der Kolk, 2020).

Når et barn er trygt blir dette gjenspeilet i lek, barnet er oppmerksomt, utvikler seg og er åpen for samhandling med andre. Dersom barnet er kronisk alarmert eller redd, blir utviklingen satt på vent. Barnet kan åpne seg for noen de er trygg på, men dersom den voksne «forsvinner» eller ikke er mottakelig, vil barnet lukke seg. I tillegg vil mennesker gå automatisk i forsvarsmodus ved nye og ukjente situasjoner (Porges & Porges, 2023; Eide-Midtsand, 2017b). Barn utsatt for alvorlige belastninger kan uttrykke ulike atferdsmessige utfordringer. I kontakt med hjelpeapparatet, er det gjerne atferden man vil endre. En tilnærming med ensidig fokus på barnets atferd kan føre til uheldige konsekvenser fra voksne, eksempelvis holde barnet fast, trekke belønninger og påtvunget øyekontakt. Det kan resultere i at barnet trekker seg tilbake og blir defensiv. Det polyvagale perspektivet snur oppmerksomheten bort fra barnets ytre atferd og mot voksne sine egne tilnærminger. Vår egen tilstand er også essensiell for hvordan man klarer å regulere barnets atferd (Eide-Midtsand, 2017a).

Ifølge Porges teori, kan opplevde overgrep i barndommen endre barns oppfatning av trygghet. I lys av polyvagale tenkning kan man forstå barnets reaksjoner og atferd som instinktive overlevelsesreaksjoner, fremfor viljestyrt, kalkulerte og dårlig oppførsel. Teorien kan fungere som en nyttig forståelsesramme over viktigheten av å skape følelser av trygghet og tillit hos

barn og unge utsatt for seksuelle overgrep. Den kan gi oss verdifull innsikt i hvordan tilrettelegge for at barn kan bli mer mottakelig for samtale i møte med barnevernet.

3.4 Beslutningskompleksiteten i barnevernet

Barnevernets ansvar og rolle knyttet til håndtering av saker med alvorlig mishandling og overgrep, er et system bemannet med profesjonelle med ulik faglig og praktisk erfaring. Det er disse som har den daglige og direkte kontakten med barn og familier. Konklusjonen av barnevernfaglige vurderinger, beslutninger og tiltak blir gjort i samarbeid med familien, andre i tjenesten og eventuelle eksterne instanser. Barnevernet er derfor menneskestyrt, hvor man ikke kan ignorere mulige feilbeslutninger. Det kan utgjøre store konsekvenser for dem det gjelder i denne sammenheng (Backe-Hansen et al., 2017).

En *beslutning* kan defineres på flere forskjellige måter. I en barnevernkontekst kan en beslutning defineres som et valg mellom flere alternativer i situasjoner preget av usikkerhet eller mangelfull informasjon. Beslutningene reflekterer derfor sentrale utfordringer for ansatte i barnevernet, hvor de står ovenfor usikkerhet angående det umulige ved å forutsi langsiktige konsekvenser av utfallet (Backe-Hansen et al., 2023, s. 258). Barnevernets beslutninger blir sjelden foretatt alene i saker som omhandler alvorlige forhold. Man forholder seg gjerne til en barnevernleder, en annen kontaktperson påkoblet saken, veiledere, andre kollegaer eller en samarbeidsgruppe. Dersom barneverntjenesten mistenker alvorlige handlinger som seksuelle overgrep, kan derfor flere mennesker ha en mening og forme beslutningene om hva som skal og bør gjøres. Mulighetene for feil knyttet til menneskelige beslutninger, kan dermed forsterkes ved at flere har en mening om fenomenet. Involvering av flere kan skape et bredere perspektiv og korleksjon av det som blir sagt, men beslutningsprosessen kan også preges av «groupthink». Det vil si at gruppen har et ønske om harmoni og unngår uenigheter. Rommet til kritisk tenkning blir dermed minimert (Backe-Hansen et al., 2017).

Barnevernet skal forvalte de føringer staten har delegert dem. Politikk, lovverk og normer i samfunnet vil derfor ha betydning for barnevernet sine beslutninger i møte med barn og unge utsatt for seksuelle overgrep (Aadnanes, 2020). Lovverket gir ansatte i barnevernet myndighet til å utøve skjønn i sitt hjelpearbeid for barn og unge som lever under skadelige forhold. Det som er forankret i lovverket legger et grunnlag og styrer barnevernets beslutningsmyndighet. Imidlertid foreligger det få føringer for hvordan ansatte i barnevernet skal tolke vilkårene i lovverket (Læret & Skivenes, 2023). Når det er få tilgjengelige og klare rammer for hvordan man skal definere loven, blir det dermed en viktig oppgave for barnevernsansatte å fortolke

selv og avgjøre hva som skal bli besluttet i den enkelte familie (Moe & Gotvassli, 2023, s. 237).

Hverdagen til ansatte i barnevernet er preget av et vidt, variert og komplekst beslutningslandskap. Barnevernets brede mandat innebærer en forpliktelse til å ta beslutninger knyttet til barn som befinner seg i et spekter av ulike situasjoner og har forskjellige behov. Det kan gjelde alt fra beslutninger om barnevernet skal tilby økonomisk støtte til barnets fotballutstyr, til vurderinger om akutt plassering av et lite barn utsatt for misbruk i eget hjem. Beslutningene man tar kan dermed ha omfattende konsekvenser for dem det gjelder (Kojan & Christiansen, 2023). Kojan & Christiansen (2023, s. 21-32) trekker frem fire former for kompleksitet som vil ha innflytelse i barnevernsansattes håndtering av beslutninger; den vitenskapelige, den normative, den menneskelige og den systemrelaterte kompleksiteten. Disse vil bli trukket frem, da den komplekse prosessen i beslutningsarbeidet er av interesse på bakgrunn av den valgte problemstillingen. Barnevernsansatte må ta en rekke beslutninger når de fatter mistanke om at barn og unge blir utsatt for seksuelle overgrep, dermed vil det fremtre kompleksitet knyttet til problematikken.

Vitenskapelig kompleksitet omhandler hvordan barnevernets beslutninger bør være forankret i vitenskapelig forskning med bred tilslutning. Dette tilsier at beslutningene som fattes skal ikke preges av tilfeldigheter, egne reaksjoner og subjektive preferanser. Familier i kontakt med barnevernet er i behov av støtte og hjelp som fungerer for dem og deres utfordringer. Vitenskapelig kunnskap og solide forskningsfunn er derfor viktig for barnevernets beslutningsgrunnlag. Videre vil forskningsbasert kunnskap legge grunnlaget for de forhold barnevernsansatte bør skaffe seg overblikk over for å oppnå en forståelse av barnets og familiens situasjon på et generelt plan. Eksempler er utviklingspsykologiske teorier og forskning på hva som hemmer og fremmer positiv utvikling for barn og unge. Imidlertid vil ikke forskningen gi et entydig svar på hva barnevernsansatte bør gjøre i barnets unike situasjon, samt at forskningen noen ganger kan gi motstridende veiledning i deres beslutninger. Dette skaper utfordringer knyttet til generalisering av kunnskap inn mot enkeltfamilier i kontakt med barnevernet. Barnevernsansatte vil derfor bestandig måtte undersøke den unike situasjonen til det enkelte barn og dets nettverk som også skal vektlegges og få innflytelse i barnevernets beslutninger. Hvordan forskning og kunnskap blir forstått og brukt, vil videre bli påvirket av normer, verdier og politiske forhold. Eksempelvis hvordan samfunnets syn er til forholdet mellom det offentlige og familien (Kojan & Christiansen, 2023).

Bruk av solid forskning vil møte samfunnets forventninger til pålitelige beslutninger. Dermed legitimeres både handlinger og valg som blir gjort i en barnevernkontekst. Kunnskap kan muliggjøre struktur av vår forståelse av virkeligheten og er dermed nyttig når det gjelder håndtering av komplekse fenomen, som seksuelle overgrep. Imidlertid vil kunnskap og teorier gi barnevernsansatte et forenklet bilde av virkeligheten, og mulig begrense deres forståelse av kompleksiteten knyttet til problematikken. Psykologisk kunnskap er i dag rådende i barnevernet, hvor denne forståelsesrammen hovedsakelig legger vekt på middelklasseverdier og har en individorientert tilnærming. En ensidig tilnærming basert på barnets behov alene som forventes at omsorgspersoner skal møte, kan tilsløre barn og familiers helhetlige behov, unike variasjoner og overskygge de komplekse realitetene knyttet til problematikken (Hennum, 2023). Barnevernsansatte står dermed under en kompleks balanse om å nyttiggjøre vitenskapelig og generell kunnskap, samt tilpasse sin tilnærming til barnets og familiens individuelle behov i saker som omhandler overgrep. Som nevnt finnes det begrenset forskning knyttet til hva som fungerer og ikke i barnevernets håndtering av seksuelle overgrep. Det kan derfor være rimelig å stille spørsmål ved om foreliggende forskning, perspektiver og teorier vil være passende denne gruppen barn og unge. Egne verdier og samfunnets normer vil dermed kunne spille inn på barnevernets beslutninger, spesielt denne type problematikk hvor det foreligger begrenset vitenskapelige føringer.

Normativ kompleksitet innebærer at verdier og normer har innflytelse på barnevernets beslutninger. Når barnevernet skal ta beslutninger, kan vitenskapen være mangelfull og tvetydig. Verdier og normer vil dermed få større betydning i beslutningene som blir tatt. Uavhengig av forskning, vil det normative aspektet være sentralt i en barnevernkontekst. Barnevernet har et viktig ansvar i barns beskyttelse, samt gi de best mulig og like livssjanser i deres oppvekst. Det er derfor en forutsetning i et demokratisk samfunn at beslutninger i barnevernet er legitime, med andre ord; at beslutningene er i tråd med samfunnets rådende normer og verdier. Dette blir sikret gjennom ulike rettigheter og i det gjeldende lovverket. Imidlertid er det ikke slik at alle mennesker i et samfunn deler samme normer og verdier, eksempelvis hva som er skadelig og ikke for barn. Det eksisterer derfor flere ulike normkulturer som deler og er forente rundt hvordan man for eksempel skal oppdra barn. Normkultur kan knyttes til klasse, livssyn, alder, kjønn, hvor man bor og hvor man kommer fra. Norge er et mangfoldig samfunn, barnevernsansatte vil i sin beslutningsprosess dermed treffe ulike normkulturer i sin arbeidshverdag. Barnevernsansatte kan derfor møte familier med andre normer og verdier som er i strid med både egne og samfunnets normer. I dette

møte vil barnevernsansatte ha egne verdier og erfaringer med seg. Barnevernsansatte er også en del av et miljø med felles profesjonell bakgrunn som kan gi opphav til et normativt fellesskap. Den normative kompleksiteten oppstår i møte mellom grupper med ulike verdier og forventninger, for eksempel knyttet til hva som anses som en god barndom.

Barnevernsansatte vil reflektere samfunnets verdier om hva som er akseptabelt og ikke i møte med barn og familier i kontakt med dem (Kojan & Christiansen, 2023).

Samfunnets uttrykk for nulltoleranse mot vold og overgrep mot barn og unge blir reflektert i lovverket. Forbudet mot seksuelle overgrep mot barn kan bidra til å understreke alvoret, samt åpne opp for å gjøre nødvendig inngrep for å beskytte dem mot slike krenkelser. Samtidig kan det vanskeliggjøre samarbeid med familier, da barnet og familien kan oppleve et begrenset rom til å fortelle hvordan deres situasjon faktisk er (Sommerfeldt & Øverlien, 2016, s. 188). Foruten om samfunnets forventninger, vil barnevernsansatte sine egne normative oppfatninger knyttet til en sak ha innvirkning på sakens utfall. Relativt like saker kan dermed vurderes ulikt og få forskjellig utfall (Læret & Skivenes, 2023, s. 42). Barnevernskontor kan eksempelvis utvikle egne normer om hvorvidt en melding som omhandler seksuelle overgrep skal henlegges, fremfor å følge barnevernlovens vilkår (Kjær & Mossige, 2013). Den normative kompleksiteten kan dermed bidra til varige utfordringer for barn og unge som mistenkes å leve under seksuelt misbruk. Beslutningene farges på denne måten både av egne normer og verdier, samt perspektiver fra samfunnet som vil prege ansattes arbeid i møte med seksuelle overgrep.

Menneskelig kompleksitet gjelder både hvordan vi mennesker *kognitivt* tar valg, samt hvordan det *relasjonelle* aspektet har betydning i beslutningsprosessen. Kahneman (2013, som referert i Kojan & Christiansen, 2023) trekker frem to systemer i forbindelse med en *kognitiv* tilnærming; system 1 og system 2. System 1 er den mennesker ofte benytter når beslutninger må bli tatt fortløpende. Tilnærmingen kjennetegnes derfor av raske forenklinger, ofte ubevisste og stereotype oppfatninger. I en barnevernssak, blir eksempelvis faglig skjønn ofte relatert til denne type beslutninger. System 1 kan derfor være effektiv og nyttig, men muligheten for feilslutninger vil være til stede da beslutningen blir fattet på et begrenset informasjonsgrunnlag. System 2 er på sin side kjennetegnet av en mer grundig, kritisk og resonnerende tilnærming. Tilnærmingen blir særlig brukt når vi står ovenfor noe man ikke er kjent med. Overdreven bruk av system 2 kan føre til stagnering og vegring for å fatte beslutninger. Det *relasjonelle* aspektet trekkes frem som betydningsfullt, da barnevernsansatte gjennom møter og samtaler med mennesker henter og utveksler informasjon. Informasjonen

har dermed en innvirkning og legger grunnlaget for barnevernets beslutninger. Samtalene preges av barnevernsansattes egne erfaringer, lærte samtaleteknikker og eget mandat. Til tross for at makten er fordelt ulikt i relasjonen, vil alle ha en betydningsfull posisjon i beslutningene som fattes. Samtidig er ikke møtene bare preget av innhenting og utveksling av informasjon, det legger også grunnlaget for videre kontakt og samarbeid. Barnevernet møter ofte barn og familier med en grunninnstilling preget av enten tillit eller mistillit til dem. Grunninnstillingen kan ha betydning for hvordan informasjon blir tolket og vurdert av barnevernet. Barnevernsansatte har en tendens til å vektlegge informasjonen som bekrefter nevnte grunninnstillinger, mens informasjon som motsier denne oppfatningen kan bli oversett eller undervurdert (Kojan & Christiansen, 2023).

Beslutninger foretatt i barnevernet kan dermed ikke forstås og forklares av normer og vitenskapelig forskning alene. Et komplekst samspill av våre tanker og handlinger har i tillegg innvirkning for hvordan man håndterer overgrepssaker. En mistanke om seksuelle overgrep er en bekymring som trenger rask avklaring. System 1 tilnærming, preget av raske beslutninger, kan derfor være sær relevant i dette arbeidet. Annet enn at det foreligger en mistanke om alvorlige forhold, kan ansatte ha liten tid og svært begrenset informasjon i den videre håndteringen av bekymringen. Det kan føre til at man overser viktige momenter og perspektiver, og dermed tar hastige beslutninger basert på feil grunnlag. Dersom barnevernsansatte sjelden står ovenfor slike saker og dermed tar i bruk system 2, kan det som nevnt føre til beslutningsvegring. I slike tilfeller kan denne type usikkerhet føre til at ansatte ikke tilstrekkelig erkjenner alvoret i bekymringen eller ikke oppfatter signalene på seksuelle overgrep (Christiansen et al., 2023, s. 142). Det kan igjen føre til at barnevernsansatte ikke tar nødvendige grep for å håndtere bekymringen på en forsvarlig måte. En feilvurdering i disse alvorlige sakene kan få massive konsekvenser for dem det gjelder. Det relasjonelle aspektet kan videre være betydningsfullt da ansatte i barneverntjenesten engasjerer seg i samtaler med barn, øvrig familie/nettverk og andre offentlige instanser. Når beslutningene kan preges av barnevernsansattes opprinnelige oppfatning om familiens grunninnstilling, er det tenkelig at resultatene av en beslutning kan bli ensidig og preget av egen forforståelse.

Systemkompleksitet dreier seg om politiske og organisatoriske forhold som er av betydning og setter rammer for barnevernets handlingsrom i beslutningsprosesser. Barneverntjenesten er i seg selv et komplekst system, hvor variasjon knyttet til interne føringer innad i kommuner er til stede. Forskjeller kan innebære bruk av standardiserte verktøy, mens andre i større grad benytter det faglige skjønn. Videre vil faktorer som økonomi, arbeidsmengde, ressurser og

andre tjenester lokalt ha innvirkning på beslutningene. Barneverntjenesten må videre forholde seg til nasjonale prioriteringer og beslutninger. Eksterne føringer som lovverk, rundskriv og veiledere vil dermed også sette rammer for hvilke beslutninger som fører frem i barnevernet (Kojan & Christiansen, 2023).

Handlingsrommet til barnevernsansatte vil derfor bære preg av kommunens egne ressurser og nasjonale føringer, samt variasjon knyttet til interne føringer. Ulik kompetanse og erfaring knyttet til problematikken blant ansatte kan oppstå. I noen kommuner kan ansatte sjelden komme i kontakt med barn hvor mistanken er seksuelle overgrep, mens andre vil treffe problematikken mer hyppig i sin arbeidshverdag. Forståelse, tilnærmingen og håndteringen av saker som omhandler mistanker om seksuelle overgrep kan dermed variere. Til tross for like lover og regler, kan det derfor stilles spørsmål ved om barn og unge i kontakt med barnevernet får samme muligheter for beskyttelse og hjelp.

Som vist ovenfor, er det flere komplekse hensyn barnevernsansatte må forholde seg til i saker som omhandler mistanker om seksuelle overgrep. Imidlertid vurderer jeg de fire ulike formene for kompleksitet til Kojan & Christiansen (2023) som en nyttig forståelsesramme for å undersøke hvilke moment de barnevernsansatte er opptatt av knyttet til håndteringen av problematikken. Videre kan forståelsesrammen bidra til å utforske hvordan barnevernsansatte selv håndterer overgrepssaker, samt hvilket handlingsrom de har for å muliggjøre et forsvarlig arbeid for barn og unge hvor det mistenkes seksuelle overgrep. Samtidig kan forståelsesrammen kaste lys over faktorer som begrenser dette viktige arbeidet.

4.0 Metode

Studien har hatt fokus på hvordan barnevernsansatte håndterer mistanker om seksuelle overgrep mot barn og unge. I det gjeldende kapittelet vil jeg redegjøre for de metodiske valgene jeg har tatt i denne studien. Innledningsvis vil jeg presentere studiens vitenskapsteoretiske posisjon. Deretter vil jeg begrunne valg av kvalitativ forskningsmetode, hvor både fokusgruppeintervju og intervjuer gjennomført individuelt blir beskrevet. Videre vil det bli gitt et innblikk i utvalget, rekrutteringsprosessen og gjennomføring av intervju. Avslutningsvis vil analysen og studiens kvalitet bli gjort rede for, samt etiske vurderinger.

4.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

I prosjektet har jeg ønsket å utforske hvordan barnevernsansatte håndterer en mistanke om at barn og unge blir utsatt for seksuelle overgrep. Som vi har sett, er fenomenet *seksuelle overgrep* komplekst med mangler på én tydelig definisjon. Mangfoldet av definisjoner kan på denne måten føre til at man tolker begrepet svært ulikt i barnevernets praksis. Hvordan vi forstår seksuelle overgrep blir formet og konstruert av blant annet politiske føringer og den sosiale konteksten vi opptrer i. Vår forståelse av fenomenet vil ha betydning for måten man håndterer seksuelle overgrep (Aadnanes, 2020, s. 7). I utforskning av håndtering av mistanker om seksuelle overgrep, indikerer derfor et vitenskapsteoretisk ståsted innen *sosialkonstruktivismen*. Videre vurderer jeg det som en nyttig ramme for å undersøke og analysere problemstillingen.

Berger og Luckmann (1966, som referert i Tjora, 2021) får frem at en idé innen sosialkonstruktivismen er at det vi ser på som virkelig, ikke er en objektiv sannhet som ikke kan endres. Snarere blir virkeligheten *samfunnsskapt*, hvor synet på hva vi anser som virkelig er påvirket av ulike sosiale prosesser og hvem man omgås med i hverdagen. Dermed blir virkeligheten formet gjennom våre sosiale interaksjoner og handlinger. Det innebærer at mennesker kan ha svært ulike forståelser av «samme» fenomen (Tjora, 2021, s. 31). På denne måten vil vår samhandling med hverandre, konstruere og forme både hvordan vi ser og forstår verden rundt oss. Det konstruktivistiske perspektivet er videre opptatt av hvordan vår forståelse av fenomen, som seksuelle overgrep, kan betraktes som en tatt for gitt virkelighet; «det selvfølgelig». Det vi tar for gitt kan oppfattes som en absolutt sannhet, og dermed en kunnskap vi ikke stiller spørsmål ved (Solvang, 2020). Hvilke «briller» vi ser og forstår verden med, kan dermed bli skapt også i en barnevernkontekst.

Det vitenskapsteoretiske ståstedet vil dermed ha en innvirkning for hvordan jeg forstår de barnevernsansatte sine erfaringer under intervju, samt ved gjennomlesing av transkripsjon og analysen av empirien. Perspektivet kan bidra til å utforske hvordan barnevernsansatte oppfatter sin virkelighet, samt hvordan deres forståelser har betydning for egne handlinger og beslutninger i arbeidet rundt mistanker om seksuelle overgrep. Videre kan perspektivet bidra til å utforske deres utsagn og meninger som ikke formuleres åpenlyst. Det kan gi økt innsikt i barnevernets tilnærming knyttet til håndtering av seksuelle overgrep.

4.1.1 Ontologisk standpunkt

Sosialkonstruktivisme, med sitt fokus på hvordan egen oppfattelse av verden blir konstruert gjennom våre sosiale relasjoner, har ikke vært foruten kritikk. Kritikere hevder blant annet at sosialkonstruktivisme blir for smalt. Kritikerne begrunner det i hvordan sosialkonstruktivister knytter seg for mye til hvordan fenomen blir skapt gjennom fortolkningsprosesser, fremfor fokuset på de materielle dimensjonene ved et aspekt (Solvang, 2020, s. 260). Det vil si at alt blir konstatert som sosiale konstruksjoner, fremfor fokuset på de objektive realitetene (Tjora, 2020). Det tyder på at det foreligger forhold som ikke er synlig og kan beskrives med ord, men likevel er reelle.

Mitt ontologiske grunnsyn har vært styrende for det sosialkonstruktivistiske rammeverket jeg har lagt til grunn i forskningsprosjektet. Grunnet foreliggende kritikk, vurderer jeg det som sentralt å skille mellom mitt epistemologiske og ontologiske standpunkt. Epistemologi innebærer hvordan man som forsker samler inn og skaper kunnskap av ulike fenomen. En tilnærming som allerede er belyst ved sosialkonstruktivisme (Kjørstad, 2020, s. 220). Et ontologisk grunnsyn kan beskrives som menneskers egne oppfatninger av hva som eksisterer i verden (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 336; Tjora, 2021, s. 293). Mitt ontologiske grunnsyn omfatter en forståelse av hvordan våre hverdagslige relasjoner, samfunnets strukturer og de bestemte kontekstene vi deltar i kan påvirke og bidra til vår oppfatning av virkeligheten. Dermed legger jeg til grunn en forståelsesramme hvor våre «briller», egne verdier og synet på verden kontinuerlig blir formet og konstruert av menneskers gjensidige påvirkning. Med andre ord: samfunnsstrukturene vi alle er en del av opprettholder ikke seg selv uten våre handlinger og beslutninger. Disse momentene kan dermed prege hvordan barnevernsansatte forstår og håndterer en mistanke om seksuelle overgrep.

Som Langsrud et al. (2019) mener, er det ikke slik at alle forhold ved barns omsorgssituasjon kun kan reduseres til en sosial konstruksjon. Sannsynligvis vil det være fenomen og

mekanismer som ikke lar seg bli observert, men likevel er virkelig (s. 77). Å beskrive seksuelle overgrep som en konstruert virkelighet, kan oppfattes som en bagatellisering for barn og unge utsatt for slike krenkelser. Selv om forståelsen av seksuelle overgrep kan endres over tid, forblir den faktiske opplevelsen av å bli utsatt for en slik lidelse en realitet, uavhengig av hvordan samfunnet definerer det (Kojan, 2011, s. 22-23). Jeg ønsker derfor å understreke hensynet til det komplekse og den unike konteksten i hvert enkelt individuelle tilfelle. Jeg er av den oppfatning at det er avgjørende å anerkjenne seksuelle overgrep som alvorlig og reelt for den enkelte, uavhengig av omfang og kontekst. Dette da krenkelsene kan forårsake alvorlige fysiske og emosjonelle belastninger, ha stort skadepotensiale og smerte for barn som lever under misbruk. Videre vil mitt ontologiske grunnsyn reflektere egne etiske verdier knyttet til barn og unge utsatt for seksuelle krenkelser. I denne oppgaven legges det til grunn at barn og unge utsatt for overgrep er i behov av beskyttelse, nestekjærlighet og å bli betraktet som aktive deltakere i spørsmål som angår dem. Med dette mener jeg at barn og unge ikke kun er passive deltakere i en verden tilrettelagt av voksne, men at de selv bidrar og former vår forståelse og synet på virkeligheten. Videre anerkjenner jeg temaets kompleksitet, hvor vi som samfunn står ovenfor en alvorlig utfordring det ikke finnes enkle løsninger for.

Til tross for kritikken av sosialkonstruktivisme, vurderer jeg forståelsesrammen som hensiktsmessig for å undersøke og forstå barnevernsansattes utsagn knyttet til problematikken. Jeg vil imidlertid poengtere det utfordrende og ydmyke arbeidet det er å utforske og forstå hvordan barnevernsansatte selv uttrykker sin egen virkelighet i håndteringen av dette komplekse arbeidet.

4.2 Kvalitativt forskningsdesign med intervju som datainnsamling

Hvilket forskningsdesign man velger, vil styre hvordan man som forsker går frem i forskningsprosessen. Når det kommer til valg av forskningsdesign, kan man skille mellom to hovedtilnærminger; kvalitativ og kvantitativ metode. Bruker man *kvantitative* metoder, vektlegger man utbredelse, antall, statistiske analyser og målinger (Skilbrei, 2019; Thagaard, 2018). Ved å benytte *kvalitativ* metode kan man få mulighet til å utforske, få innsikt i og lytte til menneskers egne opplevelser, meninger og forståelser om fenomenet man ønsker belyst i en konkret kontekst. Hensikten er å lære av og belyse informantenes egne tanker og perspektiver på sitt hverdagsliv. Et kvalitativt forskningsdesign vektlegger dermed en større nærhet til informantene og konteksten man forsker på, i motsetning til kvantitativ forskning (Tjora, 2021; Kvale & Brinkmann, 2015, s. 42; Thagaard, 2018). Valg av forskningsdesign vil blant annet avhenge av hvilke spørsmål forskeren stiller (Skilbrei, 2019, s. 14). Min valgte

problemstilling vil derfor være styrende for hvilket design som er mest hensiktsmessig for å utforske *hvordan barnevernsansatte håndterer en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep*.

Mitt formål er å belyse barnevernsansatte egne *refleksjoner, erfaringer* og deres *observasjoner* fra arbeidet med mistanker knyttet til seksuelle overgrep. Ved bruk av kvalitativt intervju kan man få tilgang på disse momentene (Skilbrei, 2019, s. 65). Med dette som utgangspunkt, vurderte jeg kvalitativ metode ved bruk av intervju som mest hensiktsmessig for å favne denne type essens. Gjennom et kvalitativt intervju kan man på denne måten gå i dybden på barnevernsansatte sine observasjoner fra egen arbeidshverdag, refleksjoner knyttet til tema, tidligere erfaringer, de ansattes opplevelser av egen virkelighet, samt detaljerte beskrivelser knyttet til deres håndtering i arbeidet med mistanker om seksuelle overgrep. Ved bruk av kvantitativ metode kunne informantenes refleksjoner, kompleksiteten og meningen bak deres beslutninger blitt begrenset sammenlignet med et intervju.

De kvalitative intervjuene er gjennomført ved hjelp av en semistrukturert intervjuguide. Det vil si at jeg på forhånd planlagte og utarbeidet en intervjuguide med bestemte tema (Tjora, 2021, s. 127). Intervjuguiden inneholdt forslag til spørsmål som kunne stilles til informantene. Imidlertid var ikke samtalen begrenset til intervjuguiden alene, da det var rom for å undersøke informantenes utsagn underveis i intervjusituasjonen. Det semistrukturerte intervjuet vil derfor innebære at spørsmålene og rekkefølgen på dem kan variere fra intervju til intervju (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46; Skilbrei, 2019, s. 154). Hensikten er å få tak på informantenes refleksjoner rundt egne erfaringer og meninger knyttet til prosjektets problemstilling. Gjennom det semistrukturerte intervjuet har man mulighet til å stille åpne spørsmål som gjør det mulig for informanten å gå i dybden på tema. Dette gir anledning til å komme inn på temaer jeg som forsker kanskje ikke hadde tenkt på forhånd (Tjora, 2021, s. 127-128). På denne måten fikk jeg stilt informantene de samme spørsmålene, men kunne likevel være fleksibel og møte de på deres egne unike utsagn.

En utfordring ved å intervju en informant om gangen, kan være at man i mindre grad får øye på barneverntjenestens felles meninger knyttet til håndtering av seksuelle overgrep. Imidlertid vil ikke informanten bli påvirket av andre, og med det kan trolig informanten i større grad uttrykke sine reelle meninger om tema. Dermed kan deres unike fortelling fremkomme tydeligere enn dersom det er flere informanter til stede under intervjuet. I tillegg til kvalitative intervjuer med intervju av enkeltpersoner, ble det gjennomført fokusgruppeintervju.

4.2.1 Fokusgruppeintervju som kunnskapskilde

I dette prosjektet er det anvendt fokusgruppeintervju. Metoden er en av flere intervjuformer man kan bruke i kvalitativt forskningsarbeid. Fokusgruppeintervju er en tilnærming hvor man samler et visst antall informanter for å diskutere et tema. Hensikten er å samle inn data fra flere ansatte, og dermed mulig fange opp en bredere variasjon av perspektiver og erfaringer fra ulike ansatte i barneverntjenesten samtidig (Tjora, 2021, s. 137-138). Videre vil fokusgruppeintervjuer gi meg som forsker mulighet til å observere interaksjonen og diskusjonen mellom informantene. Slik kan man få innsikt i hvordan ansatte sammen tenker og resonnerer rundt tema. Samtidig kan man identifisere både enigheter og mulige motstridende synspunkt i gruppen, da informantene responderer på hverandres synspunkt underveis i intervjuet (Skilbrei, 2019, s. 69; Thagaard, 2018, s. 92). Slik kan man observere hvordan kunnskap blir skapt i samspill mellom informantene ved et barnevernkontor (Tjora, 2021, s. 138). På denne måten er bruk av fokusgruppe knyttet til mitt vitenskapsteoretiske ståsted, sosialkonstruktivisme, hvor man kan samle inn data på bakgrunn av det man observerer (Thagaard, 2018, s. 92). Dette kan også bidra til en dypere forståelse av hva som påvirker beslutningene ansatte tar i møte med en mistanke om seksuelle overgrep mot barn og unge. Videre kan det å samle informantene i en gruppe med sine kollegaer, gi de en følelse av trygghet og samhold. Tryggheten kan dermed øke sannsynligheten for at de ansatte deler egne meninger og erfaringer mer åpent. Gjennomføring av fokusgrupper kan dermed føre til at man får tilgang til mer utfyllende og spontane svar enn ved andre kvalitative metoder, for eksempel individuelle intervjuer (Tjora, 2021). Jeg anser videre metoden som hensiktsmessig da mine erfaringer tilsier at beslutninger i barnevernet vanligvis blir tatt i fellesskap med andre kollegaer.

Til tross for det å samles i gruppe kan være betryggende for noen, kan en mulig ulempe ved tilnærmingen være at noen trekker seg mer tilbake og ikke vil uttrykke egne synspunkter med flere til stede. Informanter med avvikende perspektiver knyttet til tema, kan holde sine meninger tilbake (Thagaard, 2018, s. 92). I tilknytning til dette, er det en krevende oppgave for meg som forsker å sørge for at informantene ikke blir påvirket av hverandre under gjennomføringen av gruppeintervjuet. I tillegg kan en utfordring i bruken av metoden være at informantene får en viss grad av frihet til å avvike fra det angitte temaet, som igjen kan føre til at diskusjonen om det jeg ønsker belyst sporer av. Det kan likevel bli håndtert underveis, men det kan føre til at intervjuet tar lenger tid enn forventet og kreve mer styring fra meg enn

ønskelig (Skilbrei, 2019, s. 162-163). Etter min vurdering ville fokusgruppeintervju likevel kunne gi tilstrekkelig empiri for prosjektet.

4.3 Rekruttering

Tanker knyttet til utvalg og hvordan komme i kontakt med relevante informanter, tok form allerede ved utarbeidelse av prosjektplan. utfordringer knyttet til å engasjere erfarne informanter, har vært et gjennomgående tema under oppgaveskrivingen. Det var derfor av betydning å starte rekrutteringsprosessen fortløpende etter at studien ble godkjent av Sikt i september 2023. Problemstillingens formål gjør *barnevernsansatte* til naturlige informanter. Det var ønskelig å gjennomføre intervjuer med ulike barnevernkontor i Norge for å favne mulig variasjon i erfaringer, samt undersøke variasjoner knyttet til barnevernsansattes refleksjoner med tanke på barnevernets størrelse og geografisk tilhørighet.

Rekruttering ble gjort gjennom førstegangskontakt med barnevernledere i ulike barneverntjenester. Jeg vurderte det som mest hensiktsmessig da barnevernledere kan bistå med å finne ansatte med erfaring på tema jeg ønsker belyst. Barneverntjenestene som ble kontaktet, hadde bred geografisk spredning. Det ble sendt henvendelser til barnevernledere med invitasjon til deltakelse i forskningsprosjektet, forespørsel om gjennomføring av fokusgruppeintervjuer, vedlagt informasjonsskriv og samtykkeskjema.

Utfordringer knyttet til rekruttering viste seg tidlig i prosessen. Den største utfordringen handlet om manglende respons fra de ulike barneverntjenestene. Flere barnevernledere jeg kom i kontakt med var engasjerte og understrekte viktighet av valg av tema, men tjenestene hadde verken kapasitet til deltakelse og/eller manglet ansatte med erfaring på området. Videre var det i noen tilfeller vanskelig å finne mobilnummer og e-post-adressen til barnevernlederen i tjenesten.

Det var først tiltenkt å kun gjennomføre fokusgruppeintervjuer i studien. Til tross for at jeg startet tidlig å kontakte ulike barneverntjenester, ble det vanskelig å gjennomføre min tiltenkte plan. Når et mindretall av barnevernets brukergruppe er barn og unge som har opplevd seksuelle overgrep (Kojan et al., 2020, s. 64), kan bety at flere ansatte ikke har erfaring på tema. Likeså er det stor arbeidsbelastning og høyt gjennomtrekk av ansatte i barnevernet (Bufdir, 2022, s. 8). Disse momentene kan ha begrenset muligheten til å komme i kontakt med ansatte som kan bidra til å belyse problemstillingen. Ønsket om å samle flere ansatte gruppevis kan også ha ført til at enkelte tjenester, spesielt av mindre størrelser, har unngått å delta. Jeg inkluderte derfor etter hvert individuelle intervjuer i forespørsel utsendt til

barnevernledere. Ved å inkludere individuelle intervjuer, førte til noe økt respons og flere deltakere til studien. Det var kun én av de forespurte kommunene som hadde mulighet til å stille med nok barnevernsansatte til å gjennomføre fokusgruppeintervju.

4.4 Utvalg

Utover barnevernsansatte, ønsket jeg å intervju de med erfaring i saker som omhandler mistanker om seksuelle overgrep. Dette kan betegnes som strategisk utvalg, hvor man rekrutterer informanter på bakgrunn av at de kan reflektere rundt tema man ønsker belyst (Tjora, 2021, s. 145). Det er kjent at mange ansatte i barnevernet innehar ulik kompetanse. Videre er organisering internt i barneverntjenester ulikt fra kommune til kommune. Noen jobber i spesialiserte team og andre har en generell tilnærming. Utover erfaring på tema, hadde jeg derfor ingen spesifikke krav til utdanningsbakgrunn eller hvordan tjenesten var organisert. Dette for mulig å favne flere innfallsvinkler til tema, samt et større mangfold av informanter.

Utvalget i prosjektet hadde alle profesjonsutdanninger med bachelorgrad i enten sosialt arbeid, barnevernspedagog eller annen pedagogutdanning. Det var derfor variasjon i utvalgets utdanningsbakgrunn. I hovedsak har jeg intervjuet barnevernspedagoger og sosionomer. Flere hadde videreutdanning innen eksempelvis vold og overgrep, samtaler med barn, vurdering av barnets beste med mer. Det var videre ulikheter knyttet til den interne organiseringen. De fleste jobbet med mottak av meldinger og gjennomføring av undersøkelser. Noen av de med erfaring fra melding og undersøkelse, hadde nå gått over til oppfølging av barn som mottar hjelpetiltak. De resterende informantene hadde en generell tilnærming, med andre ord; de jobbet med alt man kan møte på innen barnevern.

Dette prosjektet baserer seg på et fokusgruppeintervju med til sammen seks deltakere, samt tre kvalitative intervju gjennomført individuelt. Barnevernskontorene representerer fire ulike kommuner og er av ulik størrelse. Utvalget består totalt av ni informanter og besto av syv kvinner og to menn. Det er derfor også ulik kjønnsfordeling i utvalget. Videre har flere av informantene lang erfaring i barneverntjenesten. I lys av et begrenset omfang av overgrepssaker i barnevernet (Kojan et al., 2020, s. 64), kan utvalget reflektere hvordan de mest erfarte blir delegert disse komplekse og vanskelige sakene.

Nedenfor vil jeg gi en oversikt over informantene. For å tydeliggjøre hvilke utsagn som blir presentert i kapittelet knyttet til resultat (kap. 5), vil informantene bli tildelt ulik identifikasjon. Informantene i fokusgruppen, vil bli tildelt identifikasjon som starter med

«FG» etterfulgt av tall. De kvalitative intervjuene som er gjennomført individuelt, vil identifikasjonsnummeret starte med «I». Av hensyn til anonymitet er ikke deres alder inkludert. Informantene var de følgende:

Type intervju	Grunnutdanning	Erfaring i barnevernet	Identifikasjon
Fokusgruppe	Barnevernspedagog	2 år	FG-1
Fokusgruppe	Sosionom	9 år	FG-2
Fokusgruppe	Barnevernspedagog	6 år	FG-3
Fokusgruppe	Sosionom	10 år	FG-4
Fokusgruppe	Barnevernspedagog	19 år	FG-5
Fokusgruppe	Sosionom	6 år	FG-6
Gjennomført individuelt	Barnevernspedagog	3 år	I-1
Gjennomført individuelt	Pedagog	18 år	I-2
Gjennomført individuelt	Sosionom	30 år	I-3

Oversikt over informantene

Jeg vurderer at informantene som har deltatt i prosjektet, bidrar til å belyse problemstillingen. Informantene er valgt ut på bakgrunn av bestemte kriterier. Utvalget består av barnevernsansatte med direkte erfaring og viktig innsikt fra praksisfeltet i håndteringen av mistanker om seksuelle overgrep. Informantene har og ulikt erfaringsgrunnlag i barnevernet. Dette strekker seg fra ulikheter knyttet til den interne organiseringen, ledererfaring og tidligere jobbet i andre kommuner. Ulikhetene kan dermed bidra til variert innsikt fra ulike perspektiver. Når informantene representerer til sammen fire kommuner, kan det bidra til utforskning av mulige geografiske forskjeller. Mangfoldet ved at flere kommuner er representert, kan bidra til en mer helhetlig og omfattende forståelse av hvordan barnevernsansatte håndterer en mistanke om at barn og unge blir utsatt for seksuelle overgrep.

4.5 Gjennomføring av intervju

Datainnsamlingen ble gjennomført fra perioden november 2023 til og med midten av februar 2024. Informantene i prosjektet fikk tilsendt informasjonsskriv på e-post i forkant av intervjuet. Informasjonsskrivet gav beskrivelser av formålet med prosjektet, hvilke temaer

man skal innom og hvordan jeg skal håndtere informantenes personvern. Informasjonsskrivet inneholdt også samtykke til å ta opp intervjuet på bånd og deltakelse i prosjektet. For å hindre mulig frafall av informanter, ble det presisert i utsendt e-post at jeg var svært fleksibel og kunne møte informantene når det passet for dem.

Som tidligere nevnt, ble intervjuene gjennomført ved hjelp av en intervjuguide. Ved utarbeidelse av intervjuguide, har jeg tatt utgangspunkt i Tjora (2021) sine tre faser; oppvarmings-, refleksjons- og avrundings spørsmål. Oppvarmings spørsmålene innebar spørsmål om utdanning, arbeidserfaring og jobben de gjør i barneverntjenesten. Dette er spørsmål som krever lite refleksjon med den hensikt å skape en trygghet for informanten under intervjusituasjonen. Ved å ha fokus på å skape en avslappet situasjon preget av trygghet, kan det oppmuntre informantene til å dele gode refleksjoner og innsikter til tema man ønsker belyst. I den påfølgende fasen gis informantene mulighet til å gå i dybden på forskningstema som omhandler barnevernsansattes håndtering av mistanker ved seksuelle overgrep. Her var hovedtemaene; egen erfaring i arbeidet, rutiner og metoder, dilemmaer, muligheter for forbedringer og avslutning med mulighet for å dele tanker som ikke ble spurt om. I tillegg til hovedtemaer, var stikkord med mulige hjelpes spørsmål inkludert dersom informantene ikke kom inn på temaene selv. Avslutningsvis ble informantene fortalt hvordan forskningsprosjektet vil gå videre og databehandling. Informantene fikk også her mulighet til å stille meg spørsmål. Informantene ble videre takket for innsatsen av deres viktige bidrag (Tjora, 2021, s.159-161). Etter endt intervju, fikk informantene en liten oppmerksomhet i form av en eske med melkesjokoladehjerter, noe som ble verdsatt. Ifølge Tjora (2021) vil ikke slike påskjønnelser påvirke resultatet da det blir gitt i etterkant av intervjuet, men det synliggjør at informantenes innsikter har blitt satt pris på (s. 154). Etter endt intervju uttrykte informantene en positiv opplevelse. De mente det var nyttig å sette av tid til refleksjon over egen praksis i dette viktige arbeidet.

Intervjuene hadde ulik lengde, og varte fra 60 minutter til 140 minutter. Foruten om ett intervju som ble gjennomført digitalt grunnet egne ressurser og geografisk avstand, ble resterende intervju gjennomført fysisk. Intervjuene ble da gjennomført ved de ulike barneverntjenestene. De ansatte hadde disponert et møterom til oss ved deres egne kontorlokaler. Under det ene intervjuet ble vi avbrutt ved to anledninger, da andre kollegaer kom inn på møterommet og trodde det var ledig. Dette kan ha ført til avbrytelser av viktige refleksjoner, hvor forstyrrelsen var vanskelig å hindre. Til tross for dette opplevde jeg at informantene rettet fokuset raskt tilbake til intervjuets tema og fortsatte sine refleksjoner.

Det digitale intervjuet ble gjennomført ved bruk av den digitale plattformen Teams. Gjennomføring over Teams kan ha forringet intervjusettingen. Det kan ha preget den personlige kontakten mellom meg som forsker og informantene (Skilbrei, 2019, s. 158). Videre kan det ha preget egne observasjoner knyttet til informantens kroppsspråk. Imidlertid har den digitale plattformen skapt muligheter til å intervju en ansatt med geografisk variasjon (ibid.). Videre vurderte jeg at båndopptakeren ble et mindre forstyrrende element for informantene, da den ikke ble synlig ved gjennomføring. I det fysiske møte kunne noen få informanter uttrykke en form for nervøsitet når båndopptakeren ble presentert. For å trygge informantene i denne situasjonen, ble det presisert at det kun var jeg som skulle lytte til opptakene grunnet transkribering.

4.6 Analyseprosessen

Analysen er utført i tråd med en konstruktivistisk tilnærming. Mitt fokus har vært på de barnevernsansattes fortellinger og meninger som fremkom under intervjuene. Jeg har derfor forsøkt å tolke og forklare informantenes egne utsagn knyttet til deres virkelighetsbeskrivelser. Videre har analyse av empirien vært en kontinuerlig prosess i takt med innhenting og dypdykk i datamaterialet (Charmaz, 2014, s. 286). Dette betyr at egne refleksjoner og analysen ble gjennomført parallelt både ved gjennomføring av intervju, umiddelbart etter endt intervju, ved transkribering, samt ideer som oppstod underveis både ved søk på tema, fritid og i arbeidsrelaterte settinger. Disse momentene har hatt innvirkning for hvordan egne perspektiv og forståelser har utviklet seg etter hvert som jeg har fordypet meg på tema. Jeg anså det derfor som betydningsfullt å skrive ned egne tanker og refleksjoner fortløpende, med sikte på struktur og forsikre meg om at ingen tanker ble oversett.

4.6.1 Transkribering av intervju

Etter skriftlig samtykke fra informantene, ble alle intervjuene tatt opp ved bruk av båndopptaker. Dette gav meg i større grad mulighet til å rette fokuset mot det informantene fortalte, det bidro til mer flyt og større trygghet om at jeg fikk med meg det informantene formidlet (Tjora, 2021, s. 180). Når intervjuene var ferdig, startet jeg å transkribere fortløpende de påfølgende dagene.

Skilbrei (2019) beskriver fordelene ved å transkribere intervjuene så fort de er gjennomført. Det kan gjøre forskeren oppmerksom på moment som kan gjøre neste intervju bedre (s. 173). Ved å lytte til det innledende intervjuet, gjorde det meg oppmerksom på mulige forbedringer jeg som forsker kunne foreta. Revidering av tema og spørsmål som burde bli inkludert i

intervjuguiden, ble også bemerket. Eksempel er knyttet til egen væremåte og tema jeg kanskje burde spurt mer inngående om. Jeg kunne være rask med å stille nye spørsmål når det for meg virket som at informantene var ferdig å svare på spørsmålet som ble gitt. Hensikten var å utforske deres utsagn, men jeg erkjenner at tilnærmingen kan ha ført til forstyrrelser av mulig videre innsikt og refleksjoner. En viktig justering i de påfølgende intervjuene var derfor å gi informantene større rom til videre refleksjon av det de selv hadde sagt (Tjora, 2021, s. 160). Dersom det var nødvendig å få utfyllende informasjon om tema, vurderte jeg det som hensiktsmessig å notere ned spørsmål i en notatbok underveis. Spørsmål kunne dermed enkelt hentes frem igjen til informantene.

Når intervjuene var gjennomført, la jeg inn båndopptaket på egen PC. Word har en egen funksjon knyttet til transkribering av muntlig utsagn. Transkripsjonen foregikk ved å lytte til båndopptakene, samtidig som jeg leste de genererte transkripsjonene fra Word. En utfordring var Word sin begrensede evne å fange opp og gjenkjenne enkelte ord og uttrykk, spesielt dialekter som min egen. Jeg foretok derfor manuelle justeringer underveis for å rette opp feil knyttet til blant annet unøyaktigheter, setninger som ble avsluttet på feil steder og naturlige pauser. Jeg anså likevel Word som et godt hjelpemiddel, til tross for at det tok lang tid å gjennomgå datamaterialet manuelt. Båndopptakene ble lyttet til to ganger for å sikre nøyaktighet. Opptakene ble umiddelbart slettet fra egen PC når transkripsjonene var gjennomført.

Jeg transkriberte intervjuene så korrekt som mulig, dette for å unngå å mulig miste nyttig informasjon som kunne bli betydningsfull ved analysen (Tjora, 2021, s. 185). Til tross for at jeg skrev ned det informantene sa ordrett, la jeg merke til at noe informasjon gikk tapt når man hørte på båndopptakene. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) kan konstruksjonen av muntlig tale til det skriftlige ha noen utfordringer. Det som har blitt oppfattet som veltalende og forståelig under intervjuet, kan fremstå fragmentert og usammenhengende når det ble skriftliggjort. Videre er det komplekst å gjenspeile kroppsspråk, stemmeleie og naturlige pauser i transkripsjonen (s. 204-205). Det ferdige produktet av transkripsjonen vil med dette være en fortolkningsprosess av forskeren da det ikke finnes en sann, objektiv måte å oversette lydopptaket til skriftlig form (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 212). For å sikre de barnevernsansatte sine virkelighetsbeskrivelser i størst mulig grad, ble detaljer som latter, pauser, småord og ustrukturerte setninger inkludert (Tjora, 2021, s. 185-186). Når intervjuene var ferdig transkribert, var neste fase å gjennomgå dem i sin helhet.

4.6.2 Tematisk analyse

I denne studien er det vektlagt en induktiv tilnærming. Det vil si at man i analysen forsøker å utvikle forståelser og teori basert på innhentet datamateriale, fremfor en deduktiv tilnærming som bygger på tidligere forskning og stiller hypoteser ut fra dette (Skilbrei, 2019). I arbeidet med analysen, har jeg hatt inspirasjon av Braun og Clarke (2006) sin tematiske analyse i utforskningen av barnevernets håndtering av seksuelle overgrep. Det innebærer at jeg gjennomførte ikke analysemetoden steg for steg, men brukte metoden som en guide og hentet innsikt ved analysen av datamaterialet. Metoden kan betraktes som ikke-lineær, hvor man går frem og tilbake i stegene mens man søker å beskrive mønstre og temaer i empirien (Braun & Clarke, 2006; Johannessen et al., 2018). Dermed opplevde jeg analysemetoden som svært fleksibel. Jeg gikk kontinuerlig fram og tilbake i både intervjumaterialet og de trinnvise stegene for å identifisere mulige sammenhenger og underliggende mønstre i informantenes utsagn. Johannessen og hans kollegaer (2018) har justert og forenklet Braun og Clarke (2006) sine metodiske steg, og det er disse jeg har tatt utgangspunkt i ved analysen.

De fire ulike stegene dreier seg om; (1) bli kjent med datamaterialet, (2) koding; å sette ord på viktige poeng i materialet, (3) kategorisering av kodene i mer generelle temaer, (4) rapportere temaene og innhold (Johannessen et al., 2018, s. 282).

Første steg

Først ble jeg kjent med datamaterialet ved gjennomføring av intervjuene. Her ble det tidlig identifiserte mønstre under intervjuene, eksempelvis knyttet til hvordan informantene følelsesmessig ble påvirket av å stå i en mistanke om et barn blir misbrukt seksuelt. Deretter startet transkripsjon og gjennomlesing av disse ved flere anledninger. Dette ble gjennomført elektronisk ved bruk av Word, samt utskrift av datamaterialet for å få tilstrekkelig oversikt over empirien.

Andre steg

Koding omhandler å sette ord på og fremheve viktige poeng i den innsamlede empirien (Johannessen et al., 2018, s. 284). Underveis i kodingen ble interessante utsagn fremhevet og kodet. I lys av Johannessen og hans kollegaer (2018), valgte jeg å kode empirien ved flere anledninger for å utvikle kodene til å bli mer nøyaktig, samt unngå å overse noe av vesentlig betydning. Ved kodingsprosessen ble både fysisk utskrift og koding underveis i Word benyttet. Dette for å markere viktige nyanser og poenger fra informantenes egne utsagn i margin, noe som gjorde det lettere å få oversikt over kodene. I tillegg til koding av selve

materialet ble egne tanker, refleksjoner og forståelser som oppstod underveis markert tydelig i marginen. Et tydelig skille mellom egne tanker og informantenes utsagn ble vektlagt. Jeg anså det som nødvendig å sikre at egne refleksjoner ikke gikk tapt, samtidig passe på at ikke egne tanker ble blandet sammen med informantenes egne utsagn. Omfattende koding av datamaterialet var avgjørende, da flere utsagn og poeng kunne vise seg å være relevant ved en senere anledning. Også her ble vesentlige aspekter lagt merke til, blant annet hvordan alle informantene fremhevet kompleksiteten i disse sakene. Det var under kodingsprosessen teorien til Kojan & Christiansen (2023) synes relevant.

Tredje steg

Tredje steg omhandler kategorisering. Det vil si at man skal gjøre de detaljrike kodene om til en større helhet. Med andre ord; sortere dataen i mer overordnede kategorier, også kalt analysens temaer (Johannessen et al., 2018. s. 294-295). Prioriteringen av kategoriene er basert på gjennomgående tema informantene selv var opptatt av. Dette ble gjort ved forskjellige farger av kodene knyttet til kategorier som først synes relevant basert på problemstillingen og forskningsspørsmål. Kategoriene ble revidert og justert underveis i prosessen, ettersom jeg lærte mer og fikk større forståelse av foreliggende datamateriale. De følgende hovedkategoriene som ble reflektert i empirien er:

- *Fra forståelse til handling*
- *Egne følelser og reaksjoner*
- *Navigering gjennom ulike dilemmaer*
- *De barnevernsansattes forbedringsperspektiv i overgrepssaker*

Hvert tema har videre flere underkategorier.

Fjerde steg

Siste steg innebærer å belyse innholdet i kategoriene i resultatdelen. Formålet med denne fasen er å formulere svar på studiens problemstilling (Johannessen et al., 2018, s. 301). Fremstillingen av resultatene var lik de andre fasene, hvor min tilnærming involverte en kontinuerlig prosess hvor jeg stadig gikk tilbake i empirien. Denne fasen var også betydningsfull for fremstilling av hovedkategoriene, samt studiens teoretiske rammeverk. Videre har fokus vært å fremstille funn som var gjentakende blant informantene.

4.7 Studiens kvalitet

I følgende delkapittel vil jeg beskrive grunnlaget til å ha tillit til mine funn i studien. Skilbrei (2019) mener en sentral del av å sikre forskningens kvalitet og troverdighet, er gjennom å synliggjøre sin egen rolle i forskningsprosessen. Hun mener alle forskere har med seg verdier, motiver og «blinde flekker» som kan påvirke studiens framgangsmåter og resultat, til tross for at man forsøker å være verdinøytral (s. 87). Jeg erkjenner at hvordan datamaterialet er blitt tolket og analysert, bærer preg av egne valg og forståelser. Som nevnt innledningsvis, jobber jeg selv i barnevernet. Det kan derfor bli stilt spørsmål ved hvordan det å forske på eget fagfelt kan ha påvirket intervjuene, samt svarene jeg har fått under prosessen.

Ettersom jeg jobber i barnevernet, har jeg utviklet egne «briller» og forståelser av virkeligheten når det gjelder hvordan man håndterer problematikken. Grunnet egen arbeidserfaring og kunnskap, vil jeg derfor ha egne tatt for gitte selvfølgheter knyttet til barnevernsfeltet (Tjora, 2021, s. 280). Det kan ha ført til at sentrale og viktige spørsmål til informantene ikke ble spurt om, som kan ha begrenset muligheten til å få innsikt i tema jeg selv tar for gitt. Under kontaktetablering med informantene, fikk jeg spørsmål om jeg selv jobbet i barnevernet. Dette ble bekreftet av meg. Ved at informantene vet at de snakket med en annen barnevernsansatt, kan også ha påvirket hvordan informantene ordla seg og hvordan de svarte. Til tross for at jeg tydeliggjorde min forskerrolle i den aktuelle intervjusettingen, stilte jeg meg spørsmålet om egen yrkestittel var en fordel i utforsking av tema, eller om det medvirket til å ta spørsmål og svar for gitt. Imidlertid kan forskerens kunnskap om tema bidra til at man stiller informantene gode oppfølgingsspørsmål (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 84; Tjora, 2021, s. 280). For å unngå at egen forforståelse dominerte, ble intervjuguiden endret underveis ettersom jeg fikk ny innsikt ved gjennomføring av intervjuer og lesing om tema. Grunnet egen fagbakgrunn og arbeidserfaring, var det derfor avgjørende å kontinuerlig fokusere på å virkelig lytte til og tilegne meg ny kunnskap gjennom de barnevernsansatte. Jeg vektla en bevisst og åpen tilnærming gjennom hele prosessen, hvor blant annet informantenes unike utsagn hadde innvirkning på min forståelse underveis. Bruk av fokusgruppe har også fremmet ulike synspunkt og meninger gjennom deres diskusjoner under intervjuet.

Skilbrei (2019) beskriver videre at kvaliteten av en kvalitativ studie kan bli vurdert på flere måter. Sentrale begreper er «reliabilitet» og «validitet». Reliabilitet handler om å skape datamateriale på en pålitelig måte, for slik at leseren kan stole på at resultatene ikke skyldes skjevheter eller feil (s. 87-88). I dette kapitlet er det gjort rede for hvilke metodiske valg som er foretatt i studien. Dette gjelder alt fra rekruttering av informanter, egen forforståelse og

analyseprosessen. En svakhet knyttet til tematisk analysemetode, kan være dens fleksibilitet. Det kan skape ulemper for meg som forsker når jeg skal redegjøre for leseren alle stegene som er blitt gjort, da metoden kan bli anvendt på svært forskjellige måter. Imidlertid har jeg hatt fokus på å gi en oversiktlig og tydelig gjennomgang av hvert steg som har vært foretatt i studien. Hensikten har vært å opprettholde en stor grad av transparens. Med andre ord; det er forsøkt å gjengi og gjøre stegene så gjennomskiktig som mulig for leseren (Tjora, 2021, s. 297). I tillegg har jeg hatt jevn dialog med veileder som har bidratt med et kritisk blikk på studiens fremgangsmåte og kvalitet.

Validitet innebærer at datamateriale man har, er relevant til studiens formål (Skilbrei, 2019, s. 88). Utvalg og vurderinger angående dets relevans for å belyse problemstillingen er beskrevet i kapittel 4.4. I kapittel 5.0, vil sitater fra intervjuene bli belyst. Dette for å tydeliggjøre de barnevernsansatte sine egne virkelighetsbeskrivelser knyttet til problemstillingen, som også muliggjør økt forståelse av det innsamlede datamaterialet for leseren.

4.8 Etiske vurderinger

Skilbrei (2019) fremhever at etisk bevissthet skal inngå i alle ledd i forskningsprosessen (s. 25). Studien er gjennomført i samsvar med forskningsetiske retningslinjer formulert av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (Staksrud et al., 2021). Ved starten av prosjektet ble det utarbeidet et informasjonsskriv med utdypende informasjon om studien til mulige deltakere. I rekrutteringsprosessen ble informasjonsskrivet tilsendt de ulike barneverntjenestene. Skrivet inneholdt blant annet informasjon om informantene sine rettigheter, behandling av personopplysninger og hvordan empirien vil bli brukt. Informasjonsskrivet ble i tillegg gjennomgått muntlig når intervjuene skulle gjennomføres. Dette for å sikre frivillig deltakelse og at informantene forstod hva deltakelse ville innebære for dem. Skriftlig samtykkeerklæring ble signert etter muntlig gjennomgang av informasjonsskrivet før intervjustart. Min taushetsplikt ble redegjort for i både informasjonsskrivet og til informantene før intervjuet. Informantene ble videre informert at de når som helst hadde mulighet til å trekke sitt samtykke til deltakelse i forskningsprosjektet (Tjora, 2021, s. 188; Staksrud et al., 2021). I tillegg var hensikten med å ta direkte kontakt med barnevernledere for rekruttering av informanter å unngå at de ansatte følte press fra meg til å delta i prosjektet.

I tilknytning til prosjektets forskningsmetode, er personopplysninger inkludert. Det ble derfor utarbeidet søknad til Sikt. Søknaden ble automatisk vurdert og godkjent. Videre fremkommer

det tydelig i den valgte problemstillingen hvilken yrkesgruppe som deltar i prosjektet. Av hensyn til anonymitet, skrev jeg ned materialet på bokmål, uavhengig av hvilken dialekt både informantene og jeg har (Tjora, 2021, s. 186). Ved transkripsjon av datamateriale ble anonymisering av personopplysninger vektlagt, blant annet deres navn og hvilken kommune de jobbet i. Samtykkeskjema og båndopptaker var innelåst til enhver tid under prosjektet, og slettet ved prosjektslutt. Noen informanter kom med praksiseksempel for å belyse og utdype sine svar. Noen uttrykket bekymring for at enkelte saker kunne bli gjenkjent, til tross for at de la frem saker anonymt. For å anonymisere både informanter og mulige familier vil enkelte saker med sine særtrekk ikke nevnes i denne studien. Fokus på håndteringen vil bli fremhevet.

4.9 Svakheter med egen metode

Rekrutteringsprosessen var som allerede nevnt betydelig utfordrende. Jeg har stilt spørsmål om hva som danner grunnlaget for disse utfordringene. Handler det om et krevende tema? Er det få med erfaring rundt problematikken grunnet mye utskifting i barnevernet? Er saksbelastningen i barnevernet for stor til å prioritere deltakelse, eller deltar de i andre mastergradsprosjekt? Denne studien baserer seg som nevnt på kvalitative intervju med ni informanter. Etersom at det kan betraktes som et lite utvalg, kan man spørre om alle sider av barnevernets virkelighet blir belyst. Tjora (2021) mener at man ikke skal bli for opptatt av antall informanter, men heller sikre at utvalget belyser problemstillingen i form av konkrete erfaringer og meninger (s. 158). Skilbrei (2019) beskriver at forskere kan gjøre mye ut av materiale med få informanter (s. 169). Fordelen med antall informanter gjorde det mulig å bruke tid på en omfattende analyse og gjøre nødvendige reiser til informanter, gitt den knappe tiden til rådighet.

Informantene i foreliggende studie har ulik utdanningsbakgrunn, hvor flere kvinner enn menn er representert. Imidlertid er begge kjønn inkludert i datamaterialet, samt variasjon i erfaringer og aldersgrupper. Utvalget representerer derfor en viss grad av mangfold i barnevernet. Alle hadde arbeidserfaring tilknyttet problematikken, samt gode refleksjoner på spørsmål som ble gitt.

En potensiell ulempe knyttet til rekruttering gjennom barnevernlederne, er hvordan jeg som forsker hadde begrenset innflytelse på hvem som fikk spørsmål om å delta i studien. Videre fikk ikke jeg kunnskap om hvorvidt studien ble videreformidlet til aktuelle barnevernsansatte som kunne ha tenkt seg å bidra til studien. Når lederne selv formidler studien til sine ansatte, kan det føre til at ansatte med bred erfaring på tema blir spurt fremfor de som nylig har startet

å jobbe med mistanker om seksuelle overgrep. På denne måten kan viktige perspektiver og ny innsikt bli utelatt fra studien. Likevel vil barnevernledere trolig ha kunnskap om hvem som kan bistå med å belyse problemstillingen. Det blir tydelig når utvalget har alt fra 2 til over 30 års erfaring i barnevernsfeltet.

5.0 Resultat av funn

I følgende kapittel vil hovedfunn i forbindelse med analysen av datamaterialet bli presentert. Hensikten har vært å belyse problemstillingen; *Hvordan håndterer ansatte i barneverntjenesten en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?* Håndtering av mistanker som omhandler seksuelle overgrep mot barn og unge er komplekst og sammensatt. Informantenes historier og egne erfaringer knyttet til problematikken reflekterer dette. Jeg vil nedenfor presentere innsikt i hvordan barnevernsansatte håndterer disse komplekse mistankene. Kapitlet er inndelt i fire hovedkategorier med tilhørende delkapitler.

5.1 Fra forståelse til handling

Informantene representerer fire ulike kommuner i Norge, og er av forskjellig størrelse. Hvilken fremgangsmåte informantene vektlegger, er noe variert med hensyn til hvordan tjenestene er organisert. Likevel viser noen tendenser seg, blant annet knyttet til samtaler med barn, foreldresamarbeid og samarbeid med andre instanser. For å få en helhetlig kontekst og innblikk av problematikken, vil det først bli presentert hvordan informantene forstår begrepet *seksuelle overgrep mot barn og unge*. Videre vil det bli gjort rede for hvordan barnevernsansatte først blir kjent med bekymringer knyttet til problematikken. Deretter vil informantenes fremgangsmåte for å mulig avdekke overgrep mot barn bli belyst.

5.1.1 Forståelsen av seksuelle overgrep

Innledningsvis ble informantene spurt hva de legger til grunn i forståelsen av seksuelle overgrep mot barn. Informantene diskuterte lignende perspektiver, hvor alle anvender en bred og kompleks definisjon. Flere sa selv at forståelsen av seksuelle overgrep er *vidt*. Jeg oppfatter at informantene vektlegger barnets egne opplevelser av en hendelse som betydningsfullt i definisjonen av seksuelle overgrep. En gjentakende forståelse er krenkelser som *skaper et ubehag hos barnet, det er snakk om handlinger som er uønsket og oppfattes seksuelt av barnet* (I-1). Informantene i fokusgruppen er også bekreftende til vedkommende som beskriver seksuelle overgrep mot barn og unge som *atferd, ord og handlinger som krenket barnet. En tilnærming som barnet opplever ubehagelig og synes er vanskelig* (FG-5).

Videre vektlegger informantene handlinger og/eller atferd som *krenker* og er *skadelig* for barnet, samt at disse seksuelle krenkelsene kan utføres både av voksne og andre barn. Handlingene og atferden informantene beskriver strekker seg utover det fysiske. De inkluderer overgrep som kunnskaper barn ikke skal ha, overgrepsmateriale på PC, atferd,

utsagn, handlinger for overgriperens eget begjær og overgrep over nett. En informant beskriver det følgende;

«Barn som oppfordres til å sende, eventuelt får kroppsbilder av en voksen, er klare straffbare forhold. (...) Når en hører på en historie fra et barn om noe de har kunnskaper om eller erfaringer med, som jeg tenker er erfaringer de ikke skulle hatt ut fra den alderen de er i, så tenker jeg at vi må begynne å konsultere med barnehuset eller politiet (...). Men alt som handler om barn som blir utsatt for et voksent sitt begjær vil jeg si er en seksuell krenkelse (...).» (I-3).

I forståelsen av seksuelle overgrep mot barn, stiller flere av informantene spørsmål om motivene til vedkommende bak handlingene barn blir utsatt for. Informanten forteller videre:

«Hva var hensikten med å be om bilder? Hva var hensikten til far ved å fortelle barnet om foreldrenes seksuell liv? Man trenger ikke fortelle barn om seksuell liv til de voksne i seksualundervisningen hjemme. Det var ikke det som var hensikten hans. Når barnet starter å reflektere, så er det jo kjempevanskelig, da tenker jeg at det er en krenkelse» (I-3).

Det synes som om informantene har en vid forståelse av definisjonen seksuelle overgrep mot barn og unge. De barnevernsansatte i denne studien erkjenner at seksuelle overgrep mot barn og unge kan opptre i ulike former, relasjoner og kontekster. I dette sammensatte bilde er det ingen av de barnevernsansatte som problematiserer den vide forståelsen av seksuelle overgrep mot barn og unge, ei heller mulige utfordringer knyttet til hvordan barnets egne opplevelser av overgrep kan påvirke deres forståelser og håndtering i disse sakene.

5.1.2 Hvordan får barneverntjenesten kjennskap til mistanker om seksuelle overgrep?

Når det gjelder saker som omhandler seksuelle overgrep, får samtlige informanter frem at det ikke er ofte barneverntjenesten får bekymringsmeldinger knyttet til disse sakene. En kommune tydeliggjorde dette ved å presentere meg alle overgrepsmistanker de har hatt siden 2020. Det var i alt 8 saker som dreide seg om seksuelle overgrep utført av foreldre, barn rundt samme alder, eldre barn eller andre familiemedlemmer. Informantene uttrykker at andre former for voldsproblematikk er en bekymring som oppstår mye hyppigere enn overgrep. Det tilsier at problematikken er mindre vanlig enn andre type bekymringer, til tross for et tilsynelatende vidt begrep blant informantene. Likevel er mistanker om seksuelle overgrep mot barn og unge en problematikk barnevernsansatte må håndtere i sitt arbeid.

Flere av informantene uttrykker bekymring for de få sakene de får kjennskap til, og frykter at det er mange overgrepshistorier de aldri får høre om. Informantene forteller at bekymringsmeldingene de får knyttet til problematikken hovedsakelig kommer fra andre instanser som melder bekymring. En informant formidler det slik:

«Vi blir jo kjent med mistanken på bakgrunn av bekymringsmeldinger. Jeg føler at vi har veldig få meldinger som handler om dette. Dersom vi får melding så kan melder være skole, barnehage, politi og eventuelt en mor. (...) jeg har en følelse av at ... jeg er redd det er en del barn i kommunen som blir utsatt for seksuelle overgrep som barneverntjenesten aldri får høre om» (I-2).

Barneverntjenesten får dermed kjennskap til problematikken fra både privatpersoner og offentlige instanser. Videre fremkommer det av informantene at mistanker ofte starter med barnets egne utsagn:

«Når vi har fått en bekymringsmelding, så tar den gjerne opp en mistanke eller et konkret utsagn fra barnet» (I-1).

Denne tilnærmingen antyder at til tross for at barnet konkret har uttrykt seg om overgrep til noen de har tillit til, kan barnevernsarbeideren likevel vurdere bekymringen som en mistanke. Det kan indikere at barnevernet er forsiktig å fastslå seksuelle overgrep kun basert på barnets utsagn alene. Informantene påpeker videre at barnas utsagn kan være tvetydige, vage og indirekte, for eksempel gjennom tegning, barnets atferd eller noe barn har sagt som vekker bekymring hos voksne rundt.

Det fremkommer også forskjeller mellom ansatte som jobber med mottak av meldinger og undersøkelse, og ansatte som følger opp barn og familier med hjelpetiltak. Informantene beskriver hvordan mistanker om seksuelle overgrep kan forekomme etter å ha jobbet en lengre periode sammen med barnet og familien. Fokusgruppen reflekterer rundt dette;

«Det er hovedsakelig bekymringsmeldinger vi kan bli kjent med mistanker, eller gjennom uttale fra et barn i en sak vi har som kontaktperson» (FG-4).

«Vi som jobber i mottak og undersøkelse får gjerne en bekymringsmelding om seksuelle overgrep, men det kan være litt annerledes for dere i tiltaksavdelingen. Der jobber man jo med familier og snakker med de over tid» (FG-2).

«I en tiltaksperiode så skaper vi en tillit. (...) Når vi er tøff nok til å stille spørsmål, så er det gjerne en dør som åpner seg også tør barna si noe om hva de opplever. Det er gjerne komt i initiativ fra oss, med at vi stiller de spørsmålene som vi stiller» (FG-5).

Refleksjonen i fokusgruppen indikerer hvordan barnevernet allerede kan ha kjennskap til barn som opplever alvorlige krenkelser i sitt hverdagsliv. Barnevernet kan bli kjent med slike bekymringer ved en senere anledning enn gjennom bekymringsmeldinger. Det kan skyldes relasjonsarbeidet, økt trygghet og kontakten over tid som gjør det enklere for barnet å fortelle om sine vonde hemmeligheter.

5.1.3 Oppstarten ved en mistanke

Når barneverntjenesten har fått kjennskap til en mistanke om seksuelle overgrep, er det flere som uttrykker hvordan disse sakene er vanskelig å starte. Flere poengterer at dette er særs alvorlige krenkelser, hvor man må trå varsomt da inngripen *setter mye i sving*. Informantene anerkjenner også det unike ved å uttrykke *det er forskjellig fra tilfelle til tilfelle* i hvordan disse sakene skal håndteres. Imidlertid er det lignende tendenser for hvordan disse sakene blir håndtert. De fleste informantene hadde egne «vold og overgrep rutiner» som de skal følge ved mistanke om overgrep mot barn og unge. En av de mindre tjenestene hadde ikke egne skriftlige rutiner, men oppstarten ligner likevel.

Dersom ikke mistanken er anmeldt av barneverntjenesten eller andre, er det gjennomgående for barneverntjenesten å snakke med barnet først. Informantene vektlegger at omsorgspersoner *ikke* skal varsles og ha kjennskap til mistanken. Dette da det kan forringe mulige bevis som informantene anser som viktig for å avdekke mulige overgrep. Noen av informantene kaller denne praksisen for «avklaringsdager», hvor de snakker med barnet først og foreldrene etterpå. Barneverntjenesten lager ofte en avtale med instansen som har meldt for å snakke med barnet. Da drar de barnevernsansatte ut der barnet er for samtale, enten det er på skolen eller i barnehagen, og har gjerne med en tillitsperson som jobber rundt barnet. Dersom barnet bekrefter noe som viser seg å kunne være straffbart, blir politiet kontaktet av barneverntjenesten.

Ved oppstart er det vanlig for informantene å kontakte andre instanser for å drøfte hensiktsmessige fremgangsmåter og veien videre. Instanser som nevnes er politiet, barnehus, RVTS (Ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) og Nok.- sentrene (kompetansesenter mot seksuelle overgrep). Flere av kommunene hadde også egne konsultasjonsteam for vold og overgrep (tverrfaglig sammensatt gruppe for drøfting av saker).

Her synes det som om de større kommunene har bedre tilgang til egne konsultasjonsteam, og bruker andre instanser for drøftinger i større grad. Informantene opplever det som positivt å drøfte med dem, da flere uttrykker at det er vanskelige saker å starte.

Informantene forteller om få eksempler knyttet til akutt plassering av barn ved mistanker om seksuelle overgrep. Derimot kommer informantene med eksempler knyttet til akutt plasseringer ut ifra *totalbilde* av barnets omsorgssituasjon, hvor mistanken kan være en del av det sammensatte bilde. Informantene nevner også anmeldelse til politiet i flere av sakene som omhandler mistanker ved overgrep. Det kan synes som om veien til politiet er kortere ved overgrepsmistanker, enn eksempelvis mistanke om annen form for vold. En informant sier følgende;

«Overgrepssaker anmeldes fordi det straffbare forhold som kan ha skjedd, og politiet skal ha anledning til å sikre bevis. (...) Når vi får kunnskap om overgrep, da er vi på labben med en gang til politiet. De har ansvaret for å etterforske, det er ikke vi som skal gjøre det. (...) Det ville vært et alvorlig inngrep å ta ut alle barn som forteller at mamma gir meg en ørefik, klyper og slikt. (...) Vi anmelder ikke alle former av vold. Vi kan tenke det er til barnets beste at vi jobber innad i barnevernet og veilede og korrigere.» (I-3).

Ut ifra informantenes refleksjoner og tanker, virker det som om terskelen er noe mindre for å kontakte politiet og orientere de om mistanker knyttet til overgrep enn andre voldsformer. Dersom forholdet blir anmeldt, blir det gjennomført avhør av barnet ved barnehuset. Annet enn den tilsynelatende mindre terskelen for å anmelde til politiet, benevner ikke informantene noe særpreg av forskjeller i fremgangsmåter ved melding om overgrep sammenlignet med annen vold. Fokusgruppen forteller om dette når jeg spør om de har noen tanker jeg ikke har spurt dem om;

«Måten vi håndterer disse sakene på er ikke så annerledes enn det vi gjør i forhold til bekymring om vold. Det er jo mye av den samme planleggingen, de samme vurderingene og de samme fremgangsmåtene, så det er ikke sånn at de to tingene er helt atskilt» (FG-4).

«Det er sånn i konsultasjonsteamet og. Det er ikke bare for overgrep, men det er vold og overgrep. Stort sett ganske lik måte å jobbe på» (FG-5).

Det tilsier at mistanker ved seksuelle overgrepssaker ikke har en særskilt håndtering i barnevernets praksis. Imidlertid uttrykker informantene en forskjell knyttet til den personlige utfordringen i å romme og forstå seksuelle overgrepssaker sammenlignet med andre voldssaker. Dette blir belyst i kapittel 5.2.3.

5.1.4 Barnets medvirkning

Som allerede nevnt, vektlegger informantene å snakke med barnet først ved mistanker om overgrep. Bakgrunnen for å snakke med barnet først, uten å informere omsorgspersoner, handler om hensynet til å hindre at barnet skal trues til taushet eller påvirkes, samt sikre bevis i en eventuell etterforskning. Flere av informantene tydeliggjør utfordringene ved å avdekke og forstå hva barnet egentlig har av smertefulle opplevelser. Dette grunnet barn og unge ofte ikke bekrefter og forteller om det de har vært utsatt for. Informantene blir derfor spurt om hvordan de tilrettelegger for å sikre barnas stemme i disse sakene.

I samtalene med barna bruker tjenestene ulike standardiserte samtalemetoder. Noen har fått opplæring i ulike samtaleteknikker, en tjeneste har ingen samtaleverktøy. Like tendenser viser seg likevel gjennom barnevernets vektlegging av *åpne spørsmål*, hvor barnet skal få snakke *fritt* om sin situasjon. Det var viktig for informantene at barnet skal *eie sin egen historie*. Fokusgruppen reflekterer rundt hva de tenker er viktig for å sikre barnas stemmer i disse sakene:

«Jeg tenker en viktig bit i forhold til å sikre at barna blir hørt, er den dialogiske barnesamtalen (...). Jeg bruker den ofte, også uten mistanker om vold eller overgrep. Det handler om at de skal fortelle fritt, og måten du stiller spørsmål på skal være åpent. Du skal ikke lede de i noe. (...) Når vi har avklaringsdager, hvor vi snakker med barna før foreldrene, så tenker jeg at vi sikrer at stemmen deres blir hørt. Da har de ikke blitt påvirket på noe vis av foreldrene.» (FG-5).

Informantene vektlegger videre tilrettelegging av samtaler for barnets utviklingsmessige nivå, gi de tilpasset informasjon for å høre deres meninger, samt gi dem støtte og skryt. Det er også viktig for barneverntjenesten å innhente komparentopplysninger fra andre instanser som kjenner barnet, for å få bedre forståelse ovenfor barnet sin situasjon.

Et gjentakende funn er bruk av tillitsperson i samtalen med barnet. Det er viktig for informantene å tilrettelegge for trygge samtaler for slik at barnet kan fortelle om eventuelle krenkelser. Noen informanter forteller at de burde bli bedre på å inkludere tillitspersoner, som

er en voksen i barnehage/skole barnet allerede kan ha fortalt noe til. En av informantene sier de burde forbedre denne praksisen, og begrunner det i følgende:

«Den som barnet har fortalt noe til, må en jo tenke er en person barnet er trygg på. Sannsynligvis mer trygg på enn meg, for meg har de aldri sett før. Jeg kommer som en vilt fremmed, sant.» (I-2).

Bruk av tillitspersoner blir derfor vektlagt for å skape en trygg arena for barna under samtalen, som kan føre til at det blir lettere for barna å gi uttrykk for sine mulige overgrepserfaringer. Bruk av tillitsperson kan være et uttrykk for ønske om å ivareta barnets interesser, trygghet og beskyttelse, samt ønske om å avdekke eventuelle overgrep.

Som allerede nevnt, er det flere informanter som synes det er utfordrende å avdekke mulige seksuelle overgrep. Noen begrunner det i barnets alder, erfaringer og mulige trusler barnet har blitt utsatt for. Noen informanter sier *det er grenseløst hva voksne kan true med* for å få barna til å ikke si noe. Eksemplene knyttes til barn som er redd de skal bli drept, redsel for at foreldrene skal havne i fengsel, trusler mot noen de er glad i, at ingen kommer til å like barna etter de har fortalt og frykten for å bli plassert i regi av barneverntjenesten. Videre begrunner mange av informantene utfordringen ved å avdekke overgrep i at barn ikke forteller om sine erfaringer, samt hvordan mange barn ikke er *klar* til å fortelle. En informant sier følgende:

«Mange barn bruker ... det er jo 17 år som er det store tallet, og så tenker jeg at vi snakker kanskje med femåringer ... de har ikke hatt den tiden på seg til å modnes på sin fortelling. Men da får vi ofte «agn» som kommer, da små barn forteller andre ting som de tenker ikke er en hemmelighet. Da kan du nøste i det for å hjelpe de med å fortelle» (I-3).

Denne oppfatningen var nevnt blant flere informanter, og kan tyde på en underliggende forventning at det tar lang tid før barn forteller om sin historie. Det er tenkelig hvordan en slik oppfatning kan prege barnevernsansatte sin tilnærming i møte med barna. Det kan videre tyde på en ansvarliggjøring av barnet som viktig i avdekking av *virkeligheten*, og kan ta tid å få tilstrekkelig innsikt i.

For å sikre barnet videre dersom ikke mistanken blir avdekket ved avhør eller i barneverntjenestens barnesamtale, fremhever informantene relasjonsbygging og vektlegger flere treff med barnet. Flere av informantene uttrykker følgende praksis som noe de er blitt bedre på de siste årene; dokumentasjon av barnets stemme og la barnet medvirke i egen sak.

De fleste av informantene oppgir ikke vegring, usikkerhet og uttrykk for manglende kompetanse knyttet til samtaler med barn. De fleste uttrykker at de må *tørre* å spørre barna om hva de opplever, og *tåle* å stå i det barna forteller. Imidlertid er det en informant som uttrykker usikkerhet i disse samtalene.

«Det er jo vanskelige samtaler å ta. Du er ikke trygg på dine vurderinger rundt ... kan jeg spørre om det? Eller burde jeg ha tenkt at det ... der gir barnet tegn på at «den grensen skal ikke du trå over nå». Det er jo kjempevanskelig» (I-1).

Utsagnet kan tilsi at det er noe variasjon knyttet til barnevernsansattes trygghet og kunnskap i å snakke med barn ved mistanke om seksuelle overgrep. Når barneverntjenestene har få saker som omhandler overgrep, er det forståelig at ikke alle er like trygge og kjenner på en usikkerhet. Dette da de ønsker å gjennomføre meningsfulle samtaler med barna. Videre uttrykker informanten den utfordrende balansen som kreves for å tilpasse samtalen til hvert unike barn, hvor barnevernsansatte må ta mange hensyn. Et relevant spørsmål er hvor mye informasjon barnevernsansatte kan gå glipp av ved å følge etablerte rutiner og metoder i samtale med barn.

5.2 Egne følelser og reaksjoner

Når informantene forteller om hvordan de opplever å håndtere saker som omhandler seksuelle overgrep mot barn, blir det gjentagende sagt at disse sakene er *vanskelige, krevende og komplekse*. Informantene deler anonyme historier fra barns smertefulle liv for å belyse hvordan sakene blir håndtert, hvor alle fortellinger gjør inntrykk. Min gjennomgående oppfatning er hvordan informantene tar et stort ansvar for å få avdekket en mistanke om seksuelle overgrep. Til tross for barnevernsansattes belastninger knyttet til å høre barns fortellinger, uttrykker alle informantene engasjement og håp i arbeidet for å redde barnas barndom.

5.2.1 Et spekter av følelser

Informantene fikk spørsmål om hvordan det er å være de i saker som omhandler mistanker om seksuelle overgrep. Gjentagende blir det sagt at det er vanskelig, tungt og krevende.

Informantene forteller det er vanskelig å avdekke seksuelle overgrep, og må likevel håndtere saken videre med en følelse som ikke er avklart. Flere informanter uttrykker en hjelpeløshet, bekymring og fortvilelse over å ikke klare å avdekke mistanker. Fokusgruppen uttrykker følgende:

«Så tenker jeg der vi har en mistanke som er ganske sterk, men vi finner ikke ut av det, det er mer ubehagelig» (FG-2).

«Det er jo krevende å stå i. Fordi man må trå litt varsomt på en måte, vi skal jo ikke stille ledende spørsmål, man må være veldig bevisst på hvordan vi snakker med dem. Og man skal hele veien vurdere hva vi gjør, hvordan vi skal gå frem. Vi må ta veldig mange hensyn, og i tillegg klare å ivareta barna godt fordi at de har opplevd noe som ikke er greit. Det er noe som er tungt å stå i» (FG-1).

Det er også en tendens, spesielt i de mindre kommunene, at informantene benevner at de kan ta med seg jobben hjem.

«Vi er en liten tjeneste, vi har ikke disse sakene ofte. Når du skjønner du ikke får noe mer ut av samtalen, så skal du gå som kontaktperson, også vet du ikke helt hva du går fra. Du kan jo ha en følelse. Det er vanskelig, altså en stor påkjenning (...) Og du sier at «jeg tåler hva som helst, ta kontakt» (...). Det er jo min arbeidsoppgave, men jeg merker det flyter over i fritid. (...) Jeg tror det blir forsterket i vår lille tjeneste kontra min erfaring fra en større kommune. Man føler seg litt på jobb hele tiden» (I-1).

Utsagnet kan tyde på en forventning om at barnevernsansatte skal «tåle hva som helst» i sitt arbeid, samt et spekter av følelser som kan forekomme i møte med barn hvor mistanken er seksuelle overgrep. Videre uttrykker informantene et ubehag, usikkerhet, ugne følelser og en frykt for å bli klandret for en dårlig jobb dersom mistanken ikke blir avdekket. En informant formidler det slik om hvordan det kan være å stå i slike saker:

«Dette er jo krevende saker å stå i. (...) Barn som forteller om systematisk misbruk, om filming og salg ... Du er ikke forberedt på å få vite om detaljer du ikke visste fantes engang, fortalt av et lite barn. (...) Barnevernsfeltet er generelt tungt å jobbe med. Det er mange som finner ut at dette blir for tungt, de tar det med seg hjem og føler de ikke får overskudd til andre ting. Så vi er en tjeneste med fare for å miste folk fordi det er for tungt arbeid.» (I-3).

Det kan videre synes som om det foreligger en uro blant informantene knyttet til å trække feil i disse sakene. Flere av informantene kommer med eksempler knyttet til mistanker, som senere viste seg å ikke kunne stemme. Fokusgruppen forteller:

«Det er veldig vanskelige saker å starte. Man må gå mange runder med seg selv ... trækker du litt feil, kan det få veldig store konsekvenser» (FG-3).

«Det kan være alt eller ingenting. Jeg har vært med på at en jente i barnehagen fortalte at «min pappa tar meg på tissen og det er vondt og ubehagelig, og jeg vil ikke gjøre det igjen». Når man kom på samtalen i barnehagen, så viser det seg at denne pappaen bor ikke med jenta, og har ikke sett han på flere år. Hvem kan det da være? Og så klarer man ikke finne ut av det (...)» (FG-4).

«Jeg hadde en sak hvor jeg måtte jobbe mye med trygging, fordi det har skjedd en glipp med at personen ble varetektsfengslet. Det var naturlige prosesser som hadde skjedd, men barnet hadde gått høyt ut, fordi de hadde tema på skolen. Det ble en vanskelig ... for både familien og barnet» (FG-6).

Utsagnene reflekterer erfaringer hvor mistanken har vist seg å ikke stemme, hvor inngripende tiltak har vært iverksatt på feil grunnlag. Slike erfaringer kan ha økt de barnevernsansattes bevissthet om at man kan lage støy inn i familien på grunnlag av noe som er litt diffust, og i verstefall mistenker du en mor og en far som kanskje ikke har gjort noen verdens ting. Det finnes kanskje en annen forklaring på at barnet kan ha sagt det (I-2). Erfaringene reflekterer en bekymring for å feilaktig anklage noen for overgrep. Noen informanter diskuterer barns troverdighet på bakgrunn av disse erfaringene. Flere vektlegger betydningen av å ikke handle for raskt og ha *is i magen* ved håndtering av mistanker. Noen begrunner det med utsagn som senere viste seg å ikke stemme. Andre begrunner det i erfaringer knyttet til anmeldelse, hvor det ikke kom mer informasjon fra barnet. *Vi kunne ha ventet lenger med anmeldelse. Det ble en brist i min relasjon til barnet, fordi det var nok ikke det barnet ønsket* (I-1).

En informant kommer også med eksempel på hvordan offentlige instanser kan påvirke barnevernsansattes virkelighetsforståelse av et eventuelt overgrep. Sykehuset hadde sendt bekymringsmelding til barnevernet, hvor det var funnet fysisk spor hos et lite barn som følge av et mulig seksuelt overgrep. Deretter har de samme fagpersonene uttalt seg om hvordan det kan forekomme unntak. Informanten sier:

«Der endte det med at saken ble henlagt (...). Det ble vurdert at vi ikke hadde en sterk nok ... og da sier ekspertene «det kan jo selvfølgelig finnes unntak for sånn og sånn» (...). Det du tenker er jo at det er noe tvilsomt her. Så man har en uro følelse. Jeg vet ikke hvordan det går med det barnet i dag» (I-2).

Informantens utsagn kan reflektere en generell usikkerhet i saker hvor andre instanser opplyser om unntakstilstander som mulige forklaringer. Det førte til henleggelse av undersøkelsen uten videre tiltak fra barnevernet. I tillegg kan den barnevernsansatte kjenne på

urofølelser og en begrensning i videre handlingsmuligheter, grunnet tvil om hva som egentlig har skjedd. Dette til tross for at informanten har en intuisjon om overgrep basert på fysiske spor. Utsagnet indikerer hvordan egne følelser og profesjonelle vurderinger kan være i konflikt med tilgjengelig dokumentasjon. Utsagnet kan også belyse kompleksiteten og de mange hensyn barnevernsarbeideren må ta knyttet til bevis. Det er imidlertid verdt å bemerke seg at ingen av informantene ytrer frykt og vegring for å håndtere disse komplekse sakene.

5.2.2 Støtte fra kollegaer

Informantene forteller at de ikke jobber alene i saker som omhandler mistanker om seksuelle overgrep. Alle informantene understrekte betydningen av faglig veiledning og støtte i disse sakene. Informantene mente det var viktig å drøfte og diskutere forberedelse til samtaler, fordeling av ansvar, og forventede reaksjoner fra barna, foreldrene og seg selv. Flere understrekte også viktigheten av en tett påkoblet leder, da disse sakene ikke er noe man møter ofte. En informant fra fokusgruppen sier følgende;

«Det er komplekst. Heldigvis, på én måte, at ikke alle sakene våre omhandler overgrep, men det er færre av dem, det er ikke noe man gjør hver dag. Skal vi inn i det så må man bruke hverandre, og de med mer erfaring for innspill og råd». (FG-1).

Imidlertid var det variasjoner med hensyn til kollegaers tilgjengelighet for støtte. Noen kommuner hadde rutiner på treffpunkt for debrief, og andre ikke:

«Jeg opplever at vi ikke har en direkte rutine på det. Det er lett å søke, men jeg må søke det selv» (I-1).

En annen informant sier:

«Hvis du kjenner selv at du har behov for det, så får vi debrief. Jeg tror ikke det er utarbeidet grunnleggende rutiner på det. Det har vært sånn at debrief skal du få hvis du vil ha, trenger det eller føler du trenger det» (I-2).

Det synes å ligge til grunn en sannhet at man som barnevernsarbeider skal klare å håndtere og hindre overgrep man fatter mistanke om og får kjennskap til. Det kan innebære et tungt ansvar for den enkelte. Det kan skape flere ubehagelige og vonde følelser for informantene, særs når mistanken ikke blir bekreftet. Informantene uttrykker hvordan debrief og emosjonell støtte i disse sakene er tilgjengelig, men man må ofte søke det selv. Imidlertid synes det som om faglig veiledning er mer utarbeidet med faste veiledningstimer og ukentlige fagmøter hvor flere treffes.

5.2.3 Vold og overgrep, noen forskjeller?

Flere av informantene gir et innblikk i den komplekse dynamikken i hvordan de opplever å håndtere saker som omhandler seksuelle overgrep, til forskjell fra vold. Fokusgruppen reflekterer rundt dette:

«Du kan på en måte forstå vold, den fysiske og psykiske, mer enn det seksuelle overgrepet, sant? Man aksepterer ingenting av det, men jeg tenker det med seksuelle overgrep, det blir enda mer betent og sårt.» (FG-6).

«Det gjør noe mer med oss. Man kan til en viss grad forstå volden, selv om det ikke er greit. Men det er mye vanskeligere, iallfall for min del, å forstå at voksne kan utsette barn for seksuelle overgrep. Det er utenfor min fatteevne, men ...» (FG-4).

«Og det er færre av disse sakene» (FG-6).

«Man forstår liksom følelsen sinne» (FG-1).

«Ja, men planlagte overgrep over mange år. Det er bare ... Det forstår jeg ikke, iallfall ikke jeg» (FG-4).

De andre informantene er bekreftende til utsagnene. Denne tendensen finner man igjen i andre intervju:

«Man klarer å være profesjonell, men det ligger jo noe ... har du virkelig gjort dette mot et lite barn? (...). Det er vanskelig å distansere seg fra, for det er så langt fra noe jeg kunne ha funnet på å gjøre selv. (...) Når det gjelder vold, så går det an å skjønne. Selv om du ikke aksepterer det, så går det an å skjønne aggresjonen og du kan jo bli sint selv. Når det gjelder seksuelle overgrep mot små barn, så klarer en ikke skjønne hvilke mekanismer som slår inn» (I-2).

Informantenes utsagn tilsier at vold og seksuelle overgrep mot barn og unge er uforenlig med deres egne verdier og forståelser for hvordan barn og unge skal ha det i sin barndom.

Informantenes utsagn kan også reflektere forståelsen ovenfor mekanismene som «berører» de som begår overgrep mot barn. Informantene uttrykker hvordan smerten og hjelpeløsheten til barna påvirker de på en annen eksistensiell måte, enn andre voldssaker.

5.3 Navigering gjennom ulike dilemmaer

Flere dilemmaer er allerede nevnt, blant annet; utfordringer i å avdekke mulige overgrep og egne følelser og reaksjoner i møte med problematikken. Til tross for hvordan dilemmaene er

gjennomgående i disse sakene, vil jeg i dette kapittelet gå dypere inn i noen tendenser som viser seg i informantenes utsagn.

5.3.1 Konflikten ved ulike lovverk

Informantene beskrev rutiner knyttet til vurderinger om å anmelde saker som omhandler mistanker om seksuelle overgrep mot barn. Noen ganger var forholdet allerede anmeldt, hvor barneverntjenesten derfor fikk en bekymringsmelding fra politiet. Da var ofte prosessene knyttet til avhør av barnet allerede i gang. Når barneverntjenesten anmelder mistanken til politiet, blir det etablert et samarbeid med barnehuset hvor avhør av barnet gjennomføres. Noen informanter begrunner anmeldelse for å *vise at dette er alvorlig*, fordi seksuelle overgrep er *straffbart* og det er snakk om *ulovlige krenkelser*. Det tyder derfor på at barneverntjenestene vurderer at straffbare handlinger skal politiet håndtere, samt hvordan en anmeldelse kan bekrefte at man tror på barnet.

Mange av informantene uttrykker samarbeidet med politiet som positivt. Flere understreker barnehuset og politiet sin lave terskel for å bli kontaktet og drøfte en mistanke med barnevernet. Instansene kommer med gode anbefalinger om veien videre knyttet til barnevernets håndtering. Samtidig er det gjentakende hvordan informantene kommer inn på dilemmaet knyttet til barnevernets og politiets oppgaver. Flere informanter uttrykker hvordan arbeidsoppgavene kan *krasje*, og *hvem gjør hva og når*. I tillegg til dette, forteller informantene om dilemma knyttet til det å selv anmelde mistanker de får på bakgrunn av en bekymringsmelding. En informant sier:

«Vi ser at mistanken må til politiet, så blir det besluttet at barnet skal på tilrettelagt avhør uken etterpå. Det kan gå flere dager hvor overgrep fortsatt kan skje. Det kan være en vanskelig håndtering (...). Det har jo hendt at jeg har sittet og hørt om overgrep som har skjedd i helga, som jeg anmeldte uken før. Så jeg har kjent veldig på den at ... Gjorde vi det rette? Burde vi flyttet barnet før? Vi må ta en vurdering i hvert enkelt tilfelle når vi ikke vet hva som egentlig foregår; vi må holde åpent at det kan være andre årsaker til det (...).» (I-3).

Som vi har vært inne på, er informantene opptatt av å ikke forringe bevis i politiets etterforskning for å avdekke eventuelle overgrep. Et sentralt dilemma flere informanter påpeker er at det kan ta tid før det blir avhør av barn på barnehuset. Informantene tydeliggjør det problematiske ved denne ventetiden, da mulige pågående overgrep mot barn og unge kan være en realitet.

Dilemma mellom sikring av bevis og barns behov for beskyttelse er derfor til stede. Eksempel på å forringe bevis blir ofte knyttet til plassering av barnet når det foreligger mistanke om overgrep, for da blir eventuell mistenkte orientert om bekymringen. Det fører til vanskelige vurderinger for barneverntjenesten knyttet til eventuelle beskyttelsestiltak rundt barnet. Videre forteller noen informanter at statsforvalteren, som driver tilsyn av barneverntjenesten, er opptatt av hvordan barneverntjenesten skal gjøre sine vurderinger og oppgaver uavhengig av politiets etterforskning. Hvilke hensyn barnevernsansatte skal vektlegge, blir dermed en vanskelig balanse. En informant som har jobbet i barnevernet over tid fremhever dilemmaet knyttet til barnevernets oppgaver ved pågående etterforskning:

«Før kunne det ta 4-5 uker før det ble avhør, og barnevernet gjorde ingen verdens ting. Det ble jo kritisert etter hvert. Og så begynte barnevernet å gjøre noe. Vi reiste og snakket med barnet og meldte til politiet (...). Så føler jeg at det har blitt slått tilbake, litt kritikk fra barnehus-systemet. At barnevernet går inn og tukler det til ved å snakke med barna før de kom på barnehuset» (I-2).

Informanten uttrykker hvordan barneverntjenesten både kan få kritikk ved å handle og gjøre nødvendige inngrep ovenfor barnet, samt kritikk ved å ikke gjøre noe. Balansegangen ved hva som blir «riktig» å gjøre, blir dermed vanskelige vurderinger for ansatte i barnevernet. Informantenes utsagn reflekterer hvordan barnehuset og politiets etterforskning kan ha innflytelse på barnevernets håndtering ved mistanker om seksuelle overgrep. Ved oppstart av en etterforskning, kan det synes som om barnevernsansattes tilnærming og handlingsrom for å gjøre nødvendige grep ovenfor barnet blir hemmet av konflikten ved de ulike lovverkene.

Det går også igjen i intervjuene at de ansatte har en *åpen holdning* og tanker om at *mistanken kan handle om alt eller ingenting*. Det kan derfor synes som om de barnevernsansatte ikke har sikker kunnskap om hendelsesforløpet, før et gjennomført avhør. Videre problematiserer de ventetiden knyttet til barnas utsagn. Fokusgruppen reflekterer rundt det på følgende måte:

«Så vet vi jo det at når barn sier noe, så må vi ta det forholdsvis kjapt. Hvis vi venter så renner det litt ut i sanden. Da får de tid å tenke at det som ble sagt, det var kanskje ikke så lurt å si likevel» (FG-5).

«Ja, det er på en måte det vinduet, den åpningen til å snakke med dem når de er klar. For det er noe med det, at de skal jo være klar for å fortelle om ting» (FG-1).

Når barnet har vært på avhør, er det betydelig hvordan informantene rapporterer om flere barn som ikke forteller om eventuelle overgrep ved barnehusene. Flere av barneverntjenestene forteller om en lang reisevei til barnehuset, barna blir hentet på skolen uten forberedelse og har ofte med seg tillitspersoner fra barnehage eller skole. En informant forteller om utfordringer knyttet til barnevernets videre håndtering når overgrep ikke blir avdekket ved barnehuset:

«Jenta hadde nevnt far sitt kjønnsorgan, at han var naken og sånne ting. Men i avhør på barnehus, så stadfester ikke jenten det hun hadde sagt i barnehagen (...). Og jeg klarte ikke å finne ... altså det ble stående det hun hadde sagt. Det var vanskelig å tenke at det ikke hadde skjedd noe, samtidig som vi ikke hadde så mye. Og til slutt så måtte vi bare ... vi gav oss, ok, far får flytte hjem igjen.» (I-2).

Ved mistanken om overgrep vurderte barnevernet at enten far eller jenta måtte flytte av hensyn til barnets sikkerhet. I tillegg benektet jentas mor mistanken om overgrep. Til tross for at barnet har fortalt noe som vekker bekymring blant de voksne, ble saken henlagt hos barneverntjenesten. Dette da bekymringen ikke ble bekreftet hverken hos barnevernet eller ved barnehuset. Dette gir gjenklang hos flere av informantene. Videre uttrykker noen informanter dilemma knyttet til hvordan barn kan antyde noe som gir grunnlag for bekymring, men for lite informasjon for å vurdere og ha en klar oppfatning om hva som har skjedd. En informant uttrykker det slik:

«Det var jo et dilemma når barnet satt ord på litt, men for lite til å kunne gjøre seg noen tanker om; er det i nær familie? Er det en jevnaldrende? Så det var veldig komplekst å håndtere de opplysningene som var komt, annet enn at det lille barnet bekreftet var veldig alvorlig (...). Det var ikke nok til at vi klarte å utelukke noe» (I-1).

Det synes komplekst for de barnevernsansatte å navigere i de opplysningene hvor noe blir bekreftet, men ikke *nok*. Flere av informantene stiller spørsmålet *hva gjør man da?* Jeg synes også det er betydningsfullt å reflektere over en mulig ansvarliggjøring ovenfor barnet når barnevernet skal håndtere mistanker om seksuelle overgrep. Det kan synes som om det er viktig at barnet selv bekrefter eventuelle mistanker for at barnevernet skal gjøre nødvendig handling ovenfor barnet. Dersom barnet ikke bekrefter mistanken, kan det synes som om det er en generell usikkerhet blant informantene om hva man kan gjøre videre med bekymringen. Imidlertid forteller informantene hvordan det i avhør kan komme frem andre forhold som skaper bekymring for barnets omsorgssituasjon. Dette åpner muligheter for at barnevernet kan

jobbe videre inn mot barnet og familien. Informantene uttrykker hvordan de fortsetter sine vanlige prosedyrer knyttet til undersøkelse når overgrep ikke blir avdekket, og gjør sitt ytterste for å ivareta barnet til tross for at mistanken ikke er avklart. Dette gjør flere ved å uttrykke hvor viktig *relasjonsarbeid* er og gjennomføre *flere samtaler med barnet*. Videre blir samarbeidet med omsorgspersoner en viktig faktor for å muliggjøre hjelp til barnet når man har mistanke om overgrep.

5.3.2 Samarbeid med foreldrene

Informantene belyser dilemma knyttet til hvordan hensynet til barnets frie samtale kan stå i kontrast til et godt samarbeid med foreldrene. Når barnevernet først har hatt samtale med barnet, eller barnet har vært til avhør ved barnehuset, blir foreldrene orientert. Foreldrene er dermed uvitende om barnevernets og politiets forarbeid. Foreldrenes medvirkning i denne prosessen, er med dette begrenset. Flere av informantene forteller hvordan denne fremgangsmåten reduserer og vanskeliggjør muligheten til å etablere en god samarbeidsrelasjon til foreldrene. En informant forteller om erfaringer knyttet til foreldresamarbeid etter deltakelse ved barnehuset. Foreldrene ble ikke orientert før barnet var kommt til avhør, og det ble ikke avdekket overgrep:

«Vi har drevet mye arbeid underveis, det opplever de enda mer belastende. Hvis vi må legge vekk en mistanke og si at det kommer ikke fram noe, det er jo vanskelig å samarbeide med foreldrene da. Det foreligger jo et stort tillitsbrudd (...). For barnet skal hjem igjen til mor og far (...). Barna trenger mye støtte når de kommer hjem. Det er ikke alltid vi lykkes, men vi gjør det så godt vi kan. Det er noen ganger vi sitter igjen med en opplevelse av at dette blir vanskelig.» (I-3).

Informanten reflekterer rundt hvordan fremgangsmåten kan bli vanskelig både for barnet og omsorgspersoner, også i etterkant av avhøret. Prosessen kan føre til et *tillitsbrudd* som gjør det vanskelig for informantene å skape rom for relasjonsarbeid og videre hjelp inn mot familien. Foreldrene kan kjenne seg krenket, mistenkeliggjort og ikke inkludert. Noen henviser også til barnevernsloven. Informantene sier at dersom de ikke har dokumentasjon på bekymringen og foreldre ikke ønsker hjelp, er det vanskelig å pålegge familien hjelpetiltak.

Videre reflekterer informantene rundt utfordringer i samarbeidet og nødvendig hjelp til barnet knyttet til foreldre som ikke tror på barnet. Fokusgruppen forteller:

«Dersom barnet forteller at det har skjedd, foreldre eller utøver nekter, hvordan skal vi hjelpe de videre da? Hva skal man gjøre?» (FG-2).

«Ja, enten det har skjedd utenfor familien, eller en av foreldrene har gjort noe, og den andre forelderen ikke tror på det, det syns jeg er kjempe dilemma. Da er det også vanskelig å jobbe videre. Så er det vanskelig å ha et barn boende hos en ... si det var en far som har forgrepet seg, og en mor som ikke tror på dette. Så skal denne mammaen ivareta barnet og det barnet har opplevd. Det syns jeg er kjempevanskelig» (FG-5).

«Ja, det er svik mot barnet som ikke blir trodd» (FG-6).

Flere lignende eksempler går igjen i datamaterialet, hvor informantene reflekterer rundt dilemma knyttet til *hvem er det omsorgspersonen beskytter, er det barnet eller en som mulig begår overgrep?* Det skaper dilemmaer for informantene, dette da foreldre som ønsker å beskytte barnet sitt blir ansett som viktige samarbeidspartnere og tillitspersoner ovenfor barnet. Noen informanter beskriver hvordan foreldre som ønsker å beskytte barna sine ikke er i behov av barnevernet, men heller trenger veiledning og støtte i en kort periode. Informantene beskriver hvordan det kan oppleves for barna når omsorgspersonene ikke handler og viser manglende lojalitet ovenfor dem. Det fremheves hvor *smertefullt og ensomt* det kan være for barn når omsorgspersonene ikke tror på dem.

Ut ifra informantenes utsagn, kan det synes som om det foreligger normer og forventninger knyttet til foreldrenes beskyttelsesansvar. Flere eksempler fra informantene illustrerer hvordan den som ikke er mistenkt, hovedsakelig en mor, påtar seg et ansvar i beskyttelsen av barnet. Dette gjerne i form av anmeldelse av forholdet, få mistenkte til å flytte ut og skaffe nødvendig hjelp og oppfølging til barnet. Det synes som om det er én av grunnene til at denne gruppen barn og unge ikke blir akutt plassert, da det er en trygghetsperson inne i bilde som tar grep ovenfor barnet. En informant forteller om et eksempel knyttet til et barn i barnehage som hadde fortalt om overgrep fra egen far:

«Dersom far ikke hadde flyttet ut den dagen, og mor ikke hadde tatt grep, så hadde vi akutt plassert. Da far flyttet ut, og vi hadde ingen mistanke om at mor utsatte barnet for noe, da var det ikke grunnlag for å plassere barnet» (I-2).

I denne prosessen beskriver informantene at de kan tilby familien støtte og oppfølging. Imidlertid reflekterer en informant rundt problematikken ved å overlate alt av beskyttelsesansvar til eksempelvis en mor;

«Mor kan si at hun ikke er i behov av hjelp, at hun skal ta seg av alt. Så avslutter barneverntjenesten, og så vet vi jo egentlig ikke hvordan hun håndterer dette fremover (...). Jeg har ikke noe mistanke om at mor ikke vil klare det, men hva det gjør med henne i etterkant av alt hun har vært igjennom ... det har ikke vi kontroll på» (I-2).

Informantens refleksjoner kan antyde hvordan barnet ikke lenger står i fare for å bli utsatt for seksuelle overgrep, da mor har tatt grep om situasjonen. Imidlertid uttrykker informanten hvordan det kan være hensiktsmessig å vurdere om moren trenger støtte eller annen hjelp videre. Dette for å kunne håndtere eventuelle følelser som kan oppstå når hun erkjenner hva som faktisk har skjedd. Barneverntjenesten kan derfor stå ovenfor en begrensning knyttet til eget ansvar og ivaretagelse av familien videre, dersom en omsorgsperson ønsker å håndtere situasjonen selv.

Fokusgruppen diskuterer også utfordringer knyttet til foreldre som står i foreldrekonflikt. Forelderen kan hevde at den andre omsorgspersonen har begått overgrep mot deres barn, og motsatt. Dilemma knyttet til troverdigheten i foreldrenes påstand, samt avverging av potensielt skadelige samvær, er derfor noe barneverntjenesten må ta stilling til. Som tidligere nevnt, blir denne håndteringen vanskelig når verken barnet eller omsorgspersoner bekrefter overgrep.

Videre synes det vanskeligere for barneverntjenesten å hjelpe omsorgspersoner som er mistenkte for overgrep mot egne barn. En informant sier:

«Jeg tenker at seksuelle overgrep kan skape en større krenkelse enn vold. Det er noen som på en måte har tatt noe fra deg, en trygghet, en sikkerhet. Og dette med psykisk helse, det er omfattende hos de som har opplevd seksuelle overgrep (...). Vi har et flertall av saker med ikke så graverende vold. Det har kanskje kommet et slag i en grensesettingssituasjon. Det er en lettere ting å hjelpe familien med å reparere, og forstå at det finnes andre strategier for dem. Mens et seksuelt overgrep, det er bare ... ja, det er en krenkelse som er vanskelig å ta tilbake» (I-1).

En annen informant sier følgende:

«Vold kan du jobbe med reparasjon på en annen måte enn med et seksuelt overgrep. Vi har jo barn som har vært utsatt for fysisk vold i hjemmet, som fortsatt bor sammen med den som gjorde det, og så jobber vi med voldsproblematikken og ivaretar familien ved å sette inn masse tiltak. Men hvis foreldre har gjort seksuelle overgrep, så er det

mer komplekst å tenke at de skal bo sammen i ettertid (...). I min praksis sikrer vi at barnet ikke er avhengig av omsorg fra denne personen videre i oppveksten» (I-3).

Det kan synes som om barneverntjenesten har begrenset ressurser til å hjelpe personer som eventuelt forgriper seg på barn og unge. Bekymring for gjentakelse og få hjelpetiltak synes som en utfordring for barneverntjenesten. Videre påpeker noen informanter at det er vanskelig å hjelpe de som forgriper seg på barn når forholdet ikke blir innrømt. Det er få informanter som har eksempler hvor omsorgspersoner erkjenner seksuelle overgrep mot barn. En informant forklarer det slik:

«Det er så mye som går tapt (for familien) hvis en sånn hemmelighet kommer for dagen» (I-3)

5.3.3 Barn som forgriper seg på andre barn

De barnevernsansatte kommer selv inn på tema om barn som forgriper seg på andre barn. Tematikken strekker seg fra barn i barnehagealder, overgrep blant ungdommer, samt mistanker knyttet til barn som begår overgrep mot yngre barn. De barnevernsansatte uttrykker balansen knyttet til beskyttelse, støtte og ivaretagelse av barnet som mulig har vært utsatt for overgrep, samt ivaretagelse av barnet som mulig har utført overgrep.

Informantene reflekterer selv rundt utfordringene knyttet til å vurdere om barns atferd er normal utforsking eller tegn på skadelige erfaringer og risikoatferd. En informant berører dilemma knyttet til dette skille slik:

«Når er det snakk om barn som har erfaringer som gjør at de går inn i slik lek, og når er det snakk om en lekende tilnærming og utforsking av kropp? (...) Barna var rundt 7-8 år gamle. Grunnen til at vi tok den saken på alvor var at den som var blitt utsatt gav uttrykk for at det var ikke noe kjekt, det var ubehagelig. Det ble ikke noe politisk, det ble vurdert som en form for lek, utforsking. Men det var viktig at den som ble utsatt fikk informasjon om at «det er bra du har sagt ifra». (...) Vi måtte også snakke med den som utsatte barnet, uten å påføre vedkommende skamfølelse. Vi snakket om at man ikke skal gjøre sånn når andre ikke er med på det» (I-2).

Også her er det verdt å merke seg hvordan informanten understreker betydningen av barnets egen beskrivelse av ubehag for eventuell intervensjon og videre håndtering av mulige krenkelser. Videre blir det indikert en vanskelig balanse i disse sakene. Det kan synes som om de står ovenfor en kompleks dynamikk ved å tolke situasjoner feil og risikere å påføre barn skam, eller undervurdere situasjoner hvor det er behov for å stoppe eskalerende seksuell

atferd og hjelp til den utsatte. Det kan synes som om denne vurderingen er særs vanskelig når det er snakk om barn rundt samme alder, hvor man havner i en gråson mellom mulige krenkelser og naturlig utforsking. En informant fra fokusgruppen uttrykker følgende:

«Det blir kanskje ekstra synlig når det kommer meldinger fra barnehagen om at to barn leker med hverandre på en måte de oppfatter som et overgrep. Vi kan på en måte vurdere det som utforsking eller nysgjerrighet, men det kommer litt an på alder og kjønn, utviklings- og modenhetsnivå og de tingene. Så er det kanskje ikke nødvendigvis et overgrep, men det er jo kanskje noe man må finne ut av, hvorfor det er sånn. (...) Da kan det være mer hensiktsmessig å kontakte foreldrene. Mens i de mer alvorlige drar man rett ut og snakker med barna først og har en type avklaringsdag, og vurderer om man skal politianmelde eller ikke. Det er jo forskjellig fra tilfelle til tilfelle» (FG-4).

Informantenes refleksjoner kan tyde på at rommet for hva barns atferd kan handle om er bredt og varierende, og trenger ikke nødvendigvis handle om overgrep. Videre indikerer utsagnet at forståelsen av barnets alder, kjønn, utviklingsnivå og kontekst er sentralt i vurderingen av hva atferden handler om. Det er dermed variasjon knyttet til hvilke intervensjoner barnevernet gjør; om det krever umiddelbar respons i form av utforskende samtaler med barna, om forholdet skal politianmeldes, eller inkludere foreldrene fortløpende. Informantene får dermed frem at det kreves en balansert tilnærming og individuelle vurderinger i disse sakene. Imidlertid er det én informant som problematiserer bekymringer fra barnehager om seksuell atferd av barn mot andre barn:

«(...) Samtidig tror jeg barnehagepersonell selv klarer å vurdere det. Når de først ringer til barneverntjenesten, så har de jo vurdert at atferden burde bli tatt tak i, sant? Også ender det opp med at vi ber de om å følge med og eventuelt snakke med barna det gjelder. Også gjør de sikkert det, og så havner de ikke her i barnevernet» (I-2).

Når eksempelvis barnehagen først kontakter barneverntjenesten, reflekterer utsagnet at situasjonen bør oppfattes som mer alvorlig. Det kan skyldes at barnehagepersonalet regelmessig kan møte på slike situasjoner i sin arbeidshverdag, og har dermed kunnskap om hva som utgjør normal atferd, samt hvilken atferd voksne bør reagere på. Det kan tyde på at når andre instanser først kontakter barneverntjenesten, står de ovenfor en situasjon de ikke er komfortabel i å håndtere alene.

Imidlertid kan det synes som om tendensen blant informantene primært agerer på eldre barn som mulig forgriper seg på yngre barn. Det kan skyldes aldersforskjellen på barna som tyder på en ubalanse i maktfordelingen barna mellom seg. Informanten sier følgende:

«Den vi meldte til politiet, der var det stor aldersforskjell. Det var snakk om en tenåringsgutt (...). Samme dag kom det frem at gutten hadde ved gjentatte anledninger fått lillesøster til å suge han på tissen.» (I-2).

Slike saker blir dermed ikke antatt som utforskning og lek, men som alvorlige seksuelle krenkelser ovenfor det yngre barnet. Dette tydeliggjøres ved anmeldelse for å belyse alvorret. Videre blir det oppfattet som en atferd som krever oppfølging av det offentlige og/eller foreldrene for å hindre mulig gjentakelse.

Det er ikke uvanlig at informantene tyr til andre instanser i disse sakene. Informantene vektlegger at barn som krenker andre barn er i behov av hjelp og oppfølging. Informantene konsulterer seg ofte med V27 (Enhet med spisskompetanse på barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd) for å utarbeide trygghetsplan, samt ivaretagelse av barnet som er utsatt. Informantene får også frem at de kobler raskere på foreldrene, da foreldrene anses som viktige samarbeidspartnere for å gi de involverte barna nødvendig støtte og hjelp.

5.4 De barnevernsansattes forbedringsperspektiv i overgrepssaker

Denne delen vil belyse hva de barnevernsansatte selv mener bør bli forbedret i barnevernets praksis knyttet til overgrepssaker. Alle informantene i utvalget reflekterte rundt hva som kan forbedres i både barnevernets praksis og samfunnet generelt når det kommer til håndtering av overgrepssaker. Gjennom deres blikk kan man få økt forståelse for mulige forbedringsområder når det gjelder å gjøre et forsvarlig arbeid i saker som omhandler mistanker om seksuelle overgrep mot barn.

5.4.1 Muligheter for forbedring innen barnevernsfeltet?

Informantene poengterer hvordan det ikke finnes noe fasitsvar på hvordan man kan sikre en god og forsvarlig håndtering i barnevernet ved disse mistankene. Dette da man jobber med mennesker, hvor ingen er like. Likevel blir det å sette av nok tid for å bygge gode relasjoner, fremhevet av flere informanter. Når informantene vektlegger tillit, relasjon og tid, antyder det at de anerkjenner betydningen av at barnet kan trenge tid til å fortelle om seksuelle overgrep. Det indikerer også en forståelse for at barnets smertefulle historie ikke alltid vil komme ved oppstarten av undersøkelsen eller ved et avhør til noen barnet ikke kjenner. Videre kan det tyde på at de ikke alltid har *tid* til rådighet til å etablere en god relasjon til barnet og familien.

Som tidligere nevnt, blir tillitsperson understreket som betydningsfullt. Dette for å skape en arena hvor barn kan føle seg trygg nok til å fortelle om sine erfaringer. Begrunnelsen er hvordan barnevernsarbeideren anses som en *fremmed* for barnet. Informantene understreker derfor viktigheten av å involvere barnas tillitspersoner i større grad under samtaler med dem. Noen informanter stilte spørsmål om det fremover er behov for å utvikle egne rutiner, og ha en særskilt håndtering knyttet til saker som omhandler seksuelle overgrep. Med andre ord: skille mellom barnevernets håndtering av seksuelle overgrep og andre former for vold. En informant reflekterer rundt dette:

«Vi har jo en prosedyre. Den heter melding om vold og/eller seksuelle overgrep mot barn. Når jeg leste gjennom den, så handler den kanskje mer om vold enn seksuelle overgrep. Det er ikke dermed sagt at det ikke er fornuftig å gjøre i stor grad de samme fremgangsmåtene, men meldinger om vold er mye mer vanlig hos barneverntjenesten enn meldinger om seksuelle overgrep (...). Kanskje man skulle vurdert å lage to prosedyrer. Seksuelle overgrep er nesten bare nevnt i overskriften» (I-2).

Andre uttrykte et ønske om spesialiserte team på problematikken. Informantene anser overgrep som svært alvorlig, hvor det derfor kan være behov for et spisset felt. Det ble observert uenighet i fokusgruppen knyttet til spesialiserte team, hvor de diskuterte følgende:

«Skulle man hatt et spissa team som var særskilt gode, mye kunnskap og var drevne på det, fordi det er så få av de sakene? Jeg tenker dette er så alvorlig, at hadde vi hatt et spisset felt så kunne vi på sikt ha gitt de et mye mer bredt kunnskapsløft» (FG-6).

«Samtidig vet vi at når barn forteller, så forteller ikke de til de som har spisset kompetanse, de forteller til personer de er trygge på» (FG-5).

Mer fokus på tema i egen tjeneste blir også fremhevet. Det er ikke hver dag barneverntjenestene arbeider og håndterer saker som omhandler overgrep. Noen informanter tydeliggjør at kunnskap og kompetanse på området ikke blir prioritert løpende, da oppmerksomheten ofte rettes mot annen type problematikk som de møter hyppigere. Likevel poengterer informantene hvordan man som ansatt i barnevernet må treffe barna ved *flere anledninger*, være *tøffe nok* til å stille de rette spørsmålene, være *konkrete* og *ta det barna sier på alvor*.

Flere av informantene ytrer ønske om mer kunnskap og kompetanse knyttet til seksuelle overgrep mot barn og unge. Flere i utvalget har lang fartstid i barnevernet, samt

videreutdanninger direkte knyttet til problematikken. Deres utdanningsbakgrunn kan reflektere ønske om å holde seg oppdatert på et fagfelt i konstant utvikling. Til tross for høy utdanning og lang erfaring, tar de ofte kontakt med andre instanser og ønsker mer kunnskap på tema. Min tolkning av dette knyttes ikke nødvendigvis til manglende kompetanse i barnevernet, men en generell usikkerhet knyttet til hvordan man skal håndtere disse sakene på best mulig måte for de involverte. Dette er særlig med tanke på begrenset forekomst av disse mistankene i barneverntjenesten. Det er snakk om alvorlige krenkelser barna kan være utsatt for. Kontakten med andre instanser for å drøfte fremgangsmåte kan være et uttrykk for at man ikke ønsker å ta alvorlige feilbeslutninger ovenfor barnet. Videre kan det reflektere kompleksiteten i saker som omhandler seksuelle overgrep, særlig med tanke på hvordan informantene er opptatt av det *unike* i hver sak som forutsetter ulike fremgangsmåter; det som fungerer i en sak, fungerer ikke nødvendigvis i en annen, *du vil jo aldri møte det samme barnet igjen* (I-1).

Flere informanter fremhever også viktigheten av å nyttiggjøre seg kunnskap fra barns egne erfaringer. De uttrykker hvordan barnevernsansatte er i behov av barnas kunnskap og deres stemmer for å forstå hvordan man kan håndtere disse sakene best mulig for de involverte, samt hvordan skape trygge samtaler for barna.

5.4.2 Andre er viktig i bekjempelsen av overgrep

Informantenes utsagn gjenspeiler en forståelse av nødvendigheten knyttet til økt kunnskap, kompetanse og fokus på forebygging ved instanser som møter barn i sin hverdag. Det som gir gjenklang er kunnskap om barns normalutvikling, kulturforståelse, kjennskap til symptomer på overgrep, samt holde tritt med samfunnets bevegelse og utvikling knyttet til eksempelvis overgrep over nett. Videre snakker informantene om behov for trygge voksne og gode samtaleverktøy for å stå i smertefulle samtaler sammen med barnet. Dette gjelder både for ansatte i barnevernet og andre som møter barn, hvor trygge samtaler ved barnas arenaer blir fremhevet:

«Det er mye som gjør at vi ikke ønsker å høre. Økt kompetanse ut til alle som møter barn og som kan komme i en tillitsposisjon, at de blir flinke til å ta imot det barn opplever fordi barn prøver å fortelle, sant? Når vi snakker med barna som har hatt det veldig vanskelig, så sier de jo mange ganger til oss at; «men jeg prøvde å si det, jeg sa det jo sånn og sånn». Så vi har prøvd å gjøre de voksne oppmerksomme på det, så det er jo der jeg tenker vi må bli flinkere og ta å lære opp de som jobber direkte inn mot barna» (I-3).

En informant begrunner hvorfor det er så viktig med økt kunnskap, kompetanse og trygghet i å stå i det smertefulle, også ved andre instanser enn barnevernet:

«Det er ikke vi som stadig vekk avdekker overgrep. Det er jo ofte en lærer, en i barnehagen, en i familien eller noen utenfor oss» (FG-1).

Sitatet belyser hvordan barnas følelse av trygghet til å fortelle ofte skjer i en kjent setting. Informantene understreker betydningen av å anerkjenne andre instanser som viktig og avgjørende i disse sakene. Behovet for økt oppmerksomhet og styrket kompetanse på tema er sentralt for å sikre samfunnets helhetlige tilnærming i bekjempelsen av overgrep.

For å styrke samarbeidet med andre instanser, er det gjentakende hvordan informantene forteller at de er i behov av nok ressurser, muligheter og tid. *Vi har jo veldig mye å gjøre på alle hold, og så drukner vi litt (I-3)*. Det blir antydning hvordan mangel på disse faktorene kan forringe et strukturert og effektivt samarbeid med andre instanser. Forventningsavklaringer, hvor man finner løsninger sammen, blir ansett som avgjørende for å sikre at barnet og familien føler seg ivaretatt, samt hindre familien i å bli en *kasteball* i systemet. Noen ytrer ønske om et tettere og raskere samarbeid, særs i forhold til avhør av barn ved barnehuset. Flere informanter uttrykker også viktigheten til å avsette ressurser til å dele sine kunnskaper om eget arbeid med andre instanser, samt få spesialister som RVTS og Nok.- sentrene til å gi barneverntjenesten informasjon. Noen uttrykker også behov for rutiner og hjelpetiltak knyttet til barn hvor det har blitt avdekket seksuelle overgrep.

Informantene bemerker også hvordan de observerer en økt forståelse og kunnskap blant dagens barn og unge knyttet til tema, enn hva de gjorde for bare noen år siden. Flere av informantene forteller hvordan de opplever økning i overgrepssaker når barna har tema på skolen og i barnehagene, gjerne gjennom informasjonskanaler som NRK Super. Flere informanter tydeliggjør hvorfor det er viktig å gi kunnskap til barn, hvor en informant sier:

«Lære barn å tenke hvem de er trygge på, hvem kan de fortelle til. Det tror jeg er kjempeviktig. Gi de ord på ting (...). Det å gi informasjon til små barn om hva som er lov og ikke lov, det er det beste våpenet» (I-3).

Det å gi informasjon til barn om hva som er lov og ikke, synes viktig for informantene. Det fremheves at dette er et område samfunnet bør prioritere ytterligere. Fokusgruppen fremhever også viktigheten av å snakke med barn om private steder på kroppen. Dette skyldes at

overgrep ikke begrenser seg til kjønnsorgan, men kan også omfatte andre deler av kroppen som betraktes privat, for eksempel munn og bryst.

6.0 Drøfting av funn

Denne studien har utforsket *hvordan ansatte i barneverntjenesten håndterer en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep*. Basert på tidligere forskning, teori og informantenes utsagn, er det betydelig hvordan håndteringen av disse sakene er kompleks. Studien hviler på teori relatert til traumer, medvirkning, trygghet og beslutningskompleksitet, og vil fungere som et bakteppe underveis i drøftingen.

6.1 Fra forståelse til handling

6.1.1 Forståelsen av seksuelle overgrep

Hvordan *seksuelle overgrep mot barn og unge* blir definert, har betydning for hvordan ansatte i barnevernet håndterer problematikken (Aadnanes, 2020, s. 7). Som vi tidligere har sett, finnes det ikke en entydig definisjon på hva begrepet skal innebære. Vi vet i dag lite om hvordan ansatte i barnevernet forstår problematikken, hvor blant annet studien til Kojan et al. (2020) ikke finner noen publikasjoner som tematiserer hvordan barnevernsansatte forstår seksuelle overgrep (s. 33). Hvordan blir seksuelle overgrep forstått, og hvilken betydning kan det få for barnevernets praksis?

Informantene uttrykker en vid definisjon av seksuelle overgrep mot barn og unge. Flere henviste til alt fra fysiske overgrep til overgrep over internett, hvor overgrepene kan utføres av både voksne og andre barn. Det harmonerer med Bredal og hennes kollegaer (2024) sin studie, hvor de barnevernsansatte legger til grunn en bred definisjon av vold (Bredal et al., 2024). Det er videre bemerkelsesverdig hvor ofte de barnevernsansatte i denne studien la til grunn barna sine egne opplevelser som betydningsfullt i definisjonen av seksuelle overgrep. Imidlertid sier noen informanter hvordan barn ikke alltid forstår hva de har vært utsatt for. Informantene problematiserer ikke denne motsetningen eller reflekterer over hvordan egen definisjon kan være bestemmende for hvordan man håndterer problematikken. Hvordan seksuelle overgrep blir forstått, framstår derfor som en etablert sannhet for informantene, som ingen stiller spørsmål ved.

For å utdype, belyser Aadnanes (2020) hvilke utfordringer som kan oppstå når ansatte blir konfrontert med begreper som er vanskelig å definere. Et problem oppstår når definisjoner ikke setter klare føringer for hva eksempelvis seksuelle overgrep innebærer. Omfattende definisjoner kan føre til ulike fortolkninger av samme fenomen. Dermed kan varierende oppfatninger om hva overgrep innebærer forekomme (Aadnanes, 2020). Hvilke utfordringer kan oppstå når barnevernsansatte tar hensyn til barnets egen oppfatning av seksuelle overgrep,

særlig dersom den barnevernsansatte møter barn og foreldre som ikke har samme definisjon til grunn? Den normative kompleksiteten kan på denne måten komme til uttrykk (Kojan & Christiansen, 2023). Videre kan de barnevernsansatte sin virkelighetsforståelse av begrepet være forankret i samfunnsmessige forventninger og maktstrukturer (Hennum, 2023), og dermed kan barnevernsansatte gjenspeile hva som blir ansett som legitimt og ikke i samfunnet.

Sett ifra en annen synsvinkel, kan forståelsen av seksuelle overgrep i en barnevernskontekst betraktes gjennom et makt- og diskursperspektiv. Hvordan vi uttrykker oss og samhandler med andre i denne konteksten, kan bidra til å forme vårt syn på fenomenet. Eget handlingsrom blir utvidet eller begrenset avhengig av hvilke diskurser som foreligger. En ukritisk forståelse av seksuelle overgrep kan bli betraktet som sann og tatt for gitt. Dermed blir forståelsen utfordrende å endre (Feyling & Øfsti, 2023). Videre kan man risikere å undervurdere hvilken innvirkning egen forståelse og normer innenfor våre profesjonelle sammenhenger har på beslutninger. Et eksempel er hvorvidt en sak om seksuelle overgrep skal undersøkes eller ikke (Buer & Fauske, 2009, s. 99; Kjær & Mossige, 2013). Imidlertid kan informantene sin brede definisjon være gunstig. En begrenset og innrammet definisjon av seksuelle overgrep kan føre til at overgrep ikke blir oppdaget, og dermed blir ikke nødvendige beskyttelsestiltak iverksatt. Betydningen av at barnevernsansatte tar hensyn til barnets subjektive oppfatning av hva som blir forstått som seksuelle overgrep, er også vesentlig (Aadnanes, 2020). Ut ifra et sosialkonstruktivistisk perspektiv har begrepet variasjon i fortolkningsmuligheter, og er i konstant bevegelse gjennom våre sosiale relasjoner og institusjoner som preger vår hverdag (Solvang, 2020). Forståelsen av seksuelle overgrep er preget av kompleksitet, og kan dermed representere en betydelig utfordring for barnevernsansatte med hensyn til et spekter av perspektiver. Videre kan det være vanskelig å utfordre denne etablerte virkeligheten. Erkjennelsen over hvordan begrepet kan variere betydelig ut fra hvilke «briller» som ser, kan være avgjørende for hvordan mistanker om overgrep blir håndtert. En kritisk tilnærming som utfordrer både egne og andre sine antakelser av begrepet, kan være avgjørende for å ta hensyn til den komplekse virkeligheten barna lever under. Videre kan det skape muligheter for andre alternative perspektiver og virkeligheter.

6.1.2 Hvordan får barneverntjenesten kjennskap til seksuelle overgrep?

De fleste av informantene fortalte hvor få saker de har som omhandler mistanker om overgrep. Flere av informantene er bekymret for om mange barn og unge blir utsatt for seksuelle overgrep, som barnevernet aldri blir kjent med. Kojan og hennes kollegaer (2020),

indikerer hvordan denne bekymringen er berettiget. Med andre ord; det er flere barn som rapporterer om opplevde seksuelle overgrep, enn antall saker barnevernet håndterer (s. 27). Dette kan anses som en utfordring ikke bare for barnevernet, men for samfunnet som helhet.

Informantene ble i hovedsak kjent med mistanker om overgrep på bakgrunn av bekymringsmeldinger, enten fra andre offentlige instanser eller privat personer. Meldingene omhandlet ofte noe barna hadde sagt, bekymringsfull atferd eller andre observasjoner som gjennom tegning. I flere tilfeller kunne informantene bli kjent med mistanker om overgrep gjennom barn barnevernet allerede har kjennskap til. Dette samsvarer med studien til Øverli og hennes kollegaer (2018, s. 47), som omhandler barneverntjenestens arbeid med seksuelle overgrep begått av andre barn. Det kan ha sammenheng med hvordan profesjonelle kan forenkle barnets prosess med å fortelle om mulige overgrep gjennom å bygge tillitsfulle og trygge relasjoner (Brennan & McElvaney, 2020; Porges & Porges, 2023). Informantene belyser hvordan denne forskjellen kan være fremtredende innad i barnevernet, spesielt mellom ansatte som håndterer undersøkelser med bestemte tidsfrister og ansatte som samarbeider med familien over tid. Denne dynamikken kan belyse systemkompleksiteten i barnevernet (Kojan & Christiansen, 2023), hvor handlingsrommet til å avdekke overgrep kan bli påvirket av arbeidsfordelingen og tidspresset internt. Barnevernsansatte som jobber med undersøkelser, kan dermed ha begrenset tid til å etablere relasjoner sammenlignet med de som jobber med langsiktige tiltak.

6.1.3 Oppstarten ved en mistanke

Informantene ble spurt om sine fremgangsmåter ved oppstarten av undersøkelsen knyttet til mistanker om seksuelle overgrep. Flere forteller hvordan de kontakter andre instanser med kompetanse på overgrep for å drøfte mulige fremgangsmåter, da disse sakene beskrives som *vanskelig å starte*. Dette harmonerer med funn fra Dahle & Hennem (2008), hvor informantene deres anså det som god praksis å samarbeide med andre instanser i overgrepssaker. Likevel ser det ut til at større kommuner har bedre tilgang til konsultasjonsteam og bruker andre instanser i større grad for drøftinger. Lignende funn blir belyst i en nyere studie, hvor små kommuner oppgir i mindre grad tilgjengelige tverrfaglig drøftinger (Bredal et al., 2024, s. 69). Barnevernsansatte kan også oppleve at de har mindre å bidra med ved mistanker om overgrep (Bredal et al., 2024, s. 205). Kontakt med andre instanser kan derfor handle om en generell usikkerhet blant de barnevernsansatte knyttet til oppstart av disse sakene, samt ønsket om å ikke ta feilbeslutninger grunnet sakens alvor.

I likhet med studien til Bredal og kollegaer (2024), sier flere av informantene at de har egne skriftlige rutiner knyttet til «vold og overgrep». Likevel er det noen av informantene som mangler eller er usikre på om de har skriftlige rutiner for mulige fremgangsmåter. Samme tendenser for fremgangsmåter blir likevel formidlet. De beskriver hvordan de bestemte rutinene følges; melder kontaktes, barnet skal snakkes med først grunnet barnets sikkerhet og deretter blir foreldrene orientert. Denne fremgangsmåten har tilsvarende tendenser knyttet til Klemetsrudsmodellen (Kojan et al., 2020, s. 37), til tross for at ingen av informantene snakker om denne. Informantene beskriver også hvordan den første samtalen med barnet ofte skjer ved barnehuset, hvor den barnevernsansatte deltar ved å observere. Dette kan begrunnes i hvordan flere av informantene uttrykte en lavere terskel knyttet til anmeldelse av overgrep enn andre voldsformer.

Det kan videre illustreres av studien til Bredal og hennes kollegaer (2024). Forfatterne viser til hvordan barnevernsansatte i langt større grad anmelder saker som omhandler seksuelle overgrep, fremfor annen type vold. Begrunnelsen for denne praksisen omhandler politiets tilsynelatende bedre evne til å samle bevis og avdekke mulige overgrep, samt de ansattes generelle usikkerhet og redsel for å gjøre feil (s. 78). Saker som omhandler seksuelle overgrep er komplekse og barnevernsansatte må forholde seg til flere hensyn, blant annet politiet og straffeloven (Dahle & Hennem, 2008, s. 9). På samme måte fremhever informantene hvordan politiet kan spille en avgjørende rolle i å sikre bevis. Informantene er også opptatt av at seksuelle overgrep er straffbare forhold, som politiet skal etterforske. Ved mistanker om overgrep, kan anmeldelse til politiet bidra til å fremme barnevernets oppgaver (Bufdir, 2023, s. 115). Samarbeid med politiet, kan dermed være avgjørende for å få klarhet i hva som har skjedd. Informantene uttrykker også hvordan en anmeldelse tydeliggjør alvoret i disse sakene.

Informantene belyser hvordan det i liten grad skiller på fremgangsmåter ved overgrep og voldssaker, da rutinene ofte omfatter «vold og overgrep». Under intervjuene, reflekterer en informant rundt et mulig behov for egne rutiner og fremgangsmåter i seksuelle overgrepssaker. Dette gjenspeiles i studien til Bredal og hennes kollegaer (2024), hvor vold og overgrep ofte betraktes som en samlet kategori, fremfor å skille mellom sakstypene.

Forfatterne peker på hvorvidt vold og overgrep kan bli oppfattet som mer like enn de er, og potensielt føre til manglende oppmerksomhet knyttet til seksuelle overgrep. Studien konkluderer med en anbefaling å håndtere vold og seksuelle overgrep separat, blant annet i forskning- og kompetansesammenheng (Bredal et al., 2024). Det kan derfor stilles spørsmål ved om det er behov for et økt skille mellom vold og overgrep i en barnevernskontekst. Dette

for å sikre en mer målrettet tilnærming som tar hensyn til det unike ved begge problemområdene.

6.1.4 Barnets medvirkning

Barn har rettigheter etter lov som skal sikre de vern mot seksuelle overgrep.

Barnevernsansatte har et ansvar for å tilrettelegge og sikre at deres stemmer blir hørt og tatt på alvor (NIM, 2020; Søftestad, 2005). Til tross for barns rettigheter, belyser flere rapporter barnevernets svikt hvor de uttrykker bekymring knyttet til barns rettssikkerhet.

Gjennomgående funn omhandler fraværet av barns involvering og innflytelse i beslutningsprosesser som angår de. Funnene avdekker tendenser hvor barn får begrenset informasjon, barnevernet vurderer ikke deres synspunkt tilstrekkelig, samt konkrete bekymringer blir ikke adressert (NOU 2017: 12; NOU: 2023: 7; Helsetilsynet, 2022).

Rapportene indikerer en form for usynliggjøringsprosess av barns stemmer, samt reflekterer utfordringer i realisering av barns rettigheter i en barnevernkontekst. Imidlertid fremsto informantene som svært opptatt av å høre barns historier ved mistanke om overgrep. I forbindelse med barnesamtalen, brukte flere av informantene ulike standardiserte tilnærminger. Som tidligere nevnt, kan overgrep opptre innenfor spesifikke kontekster (Kojan et al., 2020, s. 13). Et vesentlig spørsmål er derfor om de ulike metodene er hensiktsmessig for å håndtere og avdekke overgrep, samt om det bidrar til en helhetlig forståelse av den sammensatte og unike konteksten barnet og familier befinner seg i.

Flere forfattere betegner og anerkjenner barnevernets arbeid med overgrep som komplekst (Aadnanes, 2020; Backe-Hansen et al., 2017). Den økende tendensen til å benytte standardiserte verktøy og rutiner i barnevernet (Aadnanes, 2020; Heggdalsvik et al., 2023), samsvarer med informantenes utsagn knyttet til deres fokus på avdekking ved bruk av ulike metoder, samt rutiner knyttet til anmeldelse av mistanken. Økt standardisering kan knyttes til kritikk av barnevernets skjønnsbruk og behovet for å gjøre vurderinger mer forutsigbar og evidensbasert på tvers av barneverntjenester (Heggdalsvik et al., 2023). Bruk av verktøy kan være nyttig ved alvorlige bekymringsmeldinger som krever rask avklaring og en strukturert tilnærming i situasjoner preget av kaos. Dessuten kan metoder være en god hjelp for barnevernsansatte i samtaler med barn som har opplevd overgrep (Aadnanes, 2020, s. 135). Bruk av standardiserte tilnærminger i barnevernets håndtering av overgrep, kan på denne måten bidra til å ivareta barnets stemme hvor vesentlige aspekter rundt barnet sine opplevelser blir adressert. Imidlertid forteller informantene om hvor utfordrende og komplekse

overgrepssaker kan være. Til tross for bruk av standardiserte tilnærminger, er det påfallende hvor mange barn informantene beskriver som ikke forteller om overgrep til dem eller politiet.

For å utdype, er det begrenset forskning som adresserer hva som fungerer og ikke i barnevernets håndtering av overgrepssaker. Begrenset forskning reiser sentrale spørsmål om hvorvidt samfunnets føringer om *likeverdige* tjenester sikrer tilstrekkelig ivaretagelse av det unike gjennom standardiserte tilnærminger. Flere metoder som benyttes i voldssaker har vist begrenset effekt, er ofte kontekstløse og vektlegger hovedsakelig et individrettet ansvar (Aadnanes, 2020; Hennem, 2023). Barnevernansatte navigerer dermed mellom komplekse hensyn ved barnets medvirkningsprosess, hvor samfunnets idealer, metoder og føringer ikke harmonerer med hverandre. Forventningene om evidensbaserte metoder kan gjøre det utfordrende å gi faglig begrunnede beslutninger på grunnlag av begrenset forskning. Fagfeltet knyttet til håndtering av seksuelle overgrep, er dermed preget av kompleksitet (Kojan & Christiansen, 2023; Aadnanes, 2017, s. 59). Aadnanes (2020) stiller spørsmål ved mulige virkninger dersom barnevernsansatte anvender metoder ukritisk, da metodene ikke nødvendigvis vil passe alle barn og ulik problematikk. Videre kan metodene gi lite rom for en helhetlig tilnærming og skjønn, hvor fokus på avdekking kan bli viktigere enn selve hjelpen (Aadnanes, 2020). Standardiserte tilnærminger kan dermed prege, og potensielt begrense, barnevernsansatte sine muligheter for utforskende refleksjoner rundt det enkelte barns unike behov. Selv om intensjonene bak metodene kan anses fornuftig og være verdifull, fremhever informantene kompleksiteten ved å ivareta meningsfull medvirkning når barna ofte unnlater å dele egne opplevelser. Et sentralt spørsmål er derfor om metodene som brukes er hensiktsmessig i møte med overgrep, samt hvordan tilnærmingene kan innvirke på barnets medvirkning.

Sett ifra en annen synsvinkel, kan dagens dominerende perspektiver prege medvirkningsprosesser i barnevernet. I tråd med en barnesentrert tilnærming (Aadnanes & Syrstad, 2021), var informantene opptatt av å snakke med barnet først ved mistanker om overgrep. Tilnærmingen kan gi undersøkelsen et etterforskningspreg, men fremgangsmåten kan være hensiktsmessig ved alvorlige bekymringer (Christiansen et al., 2019, s. 239). Et økt fokus på barnet kan prege barnevernets tilnærming mot et mer risikoorientert blikk i avdekking av overgrep, noe som er nødvendig med tanke på barnets beskyttelsesbehov. Imidlertid kan fokuset føre til at den barnevernsansatte overser barnets helhetlige kontekst, samt nedtoner kompleksiteten barnet lever under (Aadnanes & Syrstad, 2021; Aadnanes, 2017). Dette er i tråd med en generell utvikling i barnevernet. Fokuset er i økende grad rettet

mot barnet, kompleksiteten fragmenteres og ansvaret blir mer individrettet. Utviklingen kan resultere i at samfunnsproblemer, som seksuelle overgrep, betraktes som individuelle ansvarsområder fremfor utfordringer som krever strukturelle endringer (Røkkum et al., 2022). I denne sammenheng utfordrer jeg ikke barns rettigheter til beskyttelse og deres mulighet til å dele sin historie. Informantene var opptatt av avdekking av mulige overgrep under samtaler med barna. De delte flere eksempler på tilfeller som ble henlagt når mistanken ikke bekreftes. Jeg finner det derfor verdifullt å reflektere over hvordan forventninger til bruk av bestemte metoder og dominerende perspektiver påvirker deres helhetlige tilnærming, samt hvordan det potensielt kan føre til at nødvendige nyanser blir oversett. Selv om informantene uttrykker hvordan de vektlegger det unike og barnets mulighet til fri fortelling, stiller jeg derfor spørsmål ved hvilke begrensninger perspektivene kan føre med seg i medvirkningsprosessen ved håndtering av overgrep. Bidrar det til *reell* medvirkning?

I 2017 la Barneverns Proffene frem flere faktorer de anså som betydningsfullt i samtale med barnevernet ved bekymring om vold eller overgrep. Disse inkluderte etablering av tillitsfulle relasjoner, tålmodighet og involvering av barna i videre avklaringer. De påpekte også hvordan standardiserte tilnærminger kan føre til at egne vonde erfaringer ikke blir adressert (Kojan et al., 2020, s. 36). Det indikerer hvordan barna selv ønsker en prosessorientert tilnærming av medvirkning i barnevernet. Et berettiget spørsmål er hvorvidt det er behov for en økt balanse mellom skjønnsmessige vurderinger og standardiserte verktøy. Dette for å hindre at barnevernet begrenses til metoder som ikke nødvendigvis tar hensyn til det unike og komplekse i barnets situasjon, men heller utvide ansattes blikk til en mer helhetlig tilnærming. Finnes det muligheter for å utvikle fleksible tilnærminger som møter alle unike behov og tar hensyn til barnets emosjonelle trygghet? Samtidig stiller jeg spørsmål ved om barnevernets perspektiver og systemer er så komplekse at de er vanskelig å utfordre.

På en annen side viser informantene i studien interesse for tilrettelegging av trygge samtaler. En betydningsfull praksis i denne sammenheng er tillitspersoner. Barn har rett til å ha med seg en tillitsperson i møte med barnevernet. For barn og unge kan det oppleves skremmende og overveldende å møte barnevernet. Barnets tillitsperson kan spille en avgjørende rolle ved å støtte barnet i kommunikasjonen og sikre at barnets meninger blir fremmet. Videre kan tillitspersonen bidra til å jevne ut maktforholdet mellom barnet og den barnevernsansatte (Læret & Skivenes, 2023). Informantene sine erfaringer tilsier at barnevernet ofte får kjennskap til mistanker om overgrep gjennom noen barnet føler seg trygg på. Informantene sine utsagn reflekterer en variasjon i praksis knyttet til bruk av tillitspersoner, samtidig som de

formidler hvordan tillitspersoner bør delta i samtalen for å ivareta barnets trygghet. Det er tenkelig hvordan denne praksisen kan bidra til å fremme økt trygghet for barnet i samtale med barnevernsansatte, særs med tanke på dem barna allerede har delt sine opplevelser med.

6.2 Egne følelser og reaksjoner

6.2.1 Et spekter av følelser

Møte med barn og unge som opplever seksuelle overgrep vekker sterke følelser i oss, også hos profesjonelle. Den høye utskiftingen blant ansatte i barnevernet reflekterer en sammensatt virkelighet, hvor høyt arbeidspress og lav lønn i forhold til ansvar og psykiske belastninger er viktige årsaker til at folk slutter (Bufdir, 2022). Det er derfor høye krav og forventinger til barnevernsansatte, hvor man skal være profesjonell i møte med det smertefulle. Dette krysspresset kan gi et stort emosjonelt press som det blir forventet at ansatte skal håndtere (Baugerud, 2019). Studiene, sammen med mine informanter, gir et innblikk i alvoret og kompleksiteten knyttet til barnevernsansattes arbeid med barn og unge som har smertefulle opplevelser.

Informantene forteller hvordan det er å stå i en mistanke som ikke er avklart. De deler følelser av uro, tyngden av å stå i mistanken, det er vanskelige saker, uttrykk av usikkerhet, følelsen av et stort ansvar og de formidler en fortvilelse over å ikke få avklart mistanken. Dette harmonerer med studien til Bredal med kollegaer (2024), hvor de barnevernsansatte gir uttrykk for hvor *vanskelig* overgrepssaker er. De uttrykker følelser av usikkerhet og utilstrekkelighet, samt en emosjonell motstand mot å erkjenne hvordan noen kan forgripe seg på barn. Temaets alvorlighet gjør at ansatte kan vegre seg til å engasjere seg i sakene. Egne følelser og holdninger kan dermed utgjøre en utfordring for å jobbe effektivt med seksuelle overgrep (Bredal et al., 2024). Disse følelsene kan føre til det Killén (2009) beskriver som overlevelsesstrategier, inkludert *distansering* og *handlingslammelse*. Det kan medføre uhensiktsmessige måter å håndtere overgrepssaker på. Dessuten kan de barnevernsansattes egne følelser og reaksjoner i møte med overgrep belyse aspektet ved den menneskelige kompleksiteten. Barnevernsansatte står sjeldnere ovenfor disse sakene, og opplever et bredt spekter av følelser. En mulig beslutningsvegning kan derfor manifestere seg (Kojan & Christiansen, 2023), blant annet knyttet til egne indre konflikter, usikkerhet og emosjonelle belastninger. Dette kan belyses av informantene sin frykt for å trække feil i disse alvorlige sakene, samt etablering av kontakt med andre instanser som har kompetanse på området. Et sentralt spørsmål er hvordan egne følelser og reaksjoner kan utspille seg i barnevernets beslutninger, samt i møte med barn og familier.

På en annen side uttrykker informantene en åpen holdning, engasjement og et stort ønske om å hjelpe barn og unge som potensielt blir seksuelt misbrukt. Baugerud (2019) viser til hvordan de positive følelsene ansatte kan oppleve av å være i et hjelpeyrke, og kan anses som en motvekt til de negative belastningene man kan kjenne på (Baugerud, 2019). Informantenes engasjement og ønske om å hjelpe barn kan derfor synes som å fungere som en viktig faktor for de utfordrende aspektene i denne type arbeid. Hvilken rolle spiller et støttende kollegamiljø i forebygging av emosjonelle belastninger i håndteringen av overgrep?

6.2.2 Støtte fra kollegaer

For barnevernsansatte kan stress oppstå når man ikke klarer å imøtekomme kravene som følger med arbeidet. Det kan skje når antall saker blir mange, og man føler man ikke får bistått barna på den måten man ønsker. Stresset er særlig belastende i en barnevernskontekst preget av menneskelig smerte. Barnevernsansatte står i fare for utbrenthet og sekundærtraumatisering grunnet vedvarende stress og de emosjonelle belastningene som følger med jobben. En avgjørende faktor for å kunne utføre en god faglig jobb er evnen til å ta vare på seg selv og hverandre (Baugerud, 2019). I likhet med barnevernsansatte i studien til Bredal og kollegaer (2024), synes det som om informantene tar et personlig ansvar i å avdekke mistanker om seksuelle overgrep. Det er tenkelig hvordan urofølelsene i forbindelse med dette kan være belastende over tid (Bredal et al., 2024).

Søftestad og Toverud (2013) belyser variasjoner i barnevernsansattes tilgjengelighet av debrief og muligheten til å uttrykke egne følelser knyttet til mistanker om overgrep. Bufdir (2022) finner lignende mønstre generelt i barnevernet, hvor barnevernsansatte rapporterer mangelfulle rutiner for debrief, samt manglende støtte og anerkjennelse fra lederne (s. 40). Resultatene gjenspeiles av informantene, hvor de opplever variasjon knyttet til tilgjengelighet av kollegaer og ledere til å bearbeide egne følelser som kan komme til uttrykk i disse sakene. I lys av tidligere studier og informantenes utsagn, kan det tilsi at ivaretagelse av barnevernsarbeiderne sine emosjonelle belastninger i disse sakene ikke blir tilstrekkelig ivare tatt. Flere av informantene sier de får tilbud om debrief dersom de spør om det selv. Det er tenkelig at ikke alle barnevernsarbeidere vil strekke ut en hånd til sine kollegaer og ledere, til tross for at man er i behov av det. Det fremstår som om organisatoriske faktorer har en betydelig rolle når det gjelder etablering av retningslinjer for debrief (Baugerud, 2019), da tilgjengelighet og saksbelastning er varierende blant informantene.

Isdal (2017) uttrykker bekymring over hvor mange arbeidssteder som ikke tilbyr veiledning og støtte til sine ansatte. Baugerud (2019) fremhever hvordan kompleksiteten i

barnevernsarbeid uunngåelig kan føre til utfordringer for barnevernsansattes helse, velferd og trivsel. Hun mener det er avgjørende å iverksette strategier som fremmer mestring, personlig utvikling og sosial støtte på arbeidsplassen. Sosial støtte og anerkjennelse fra kollegaer og ledelsen kan redusere stress og utbrenthet, særlig i arbeid hvor man er utsatt for emosjonelle belastninger. Kompetent veiledning, tilrettelegging for jobbtilfredsstillelse og håndterbar arbeidsmengde kan motvirke utvikling av stressrelaterte helseutfordringer og utskifting blant barnevernsansatte (Baugerud, 2019). I tillegg kan det å jobbe sammen med andre føre til at belastninger man møter i arbeidet tåles bedre (Isdal, 2017, s. 77). Med tanke på kompleksitetens utfordringer, kan også debrief og veiledning bidra til reduksjon av egen usikkerhet i håndtering av overgrep (Moe & Gotvassli, 2023). Informantene forteller hvordan de har etablerte system for faglige støtte på eget arbeid, samt at de ikke jobber alene i overgrepssaker. Imidlertid kan det i møte med sterke historier og alvorlige mistanker synes avgjørende å tilrettelegge for å kunne dele det som berører oss. Det er høy utskifting av ansatte i barnevernet. De er også i risiko for å bli utslitt og sekundærtraumatisert. Et sentralt spørsmål er om det er tilstrekkelig med rutiner kun knyttet til faglig veiledning og å jobbe i par for å opprettholde en bærekraftig praksis på sikt. Spørsmål om behovet for faste rutiner for å håndtere de mulige emosjonelle belastningene i overgrepssaker, bør undersøkes ytterligere.

6.2.3 Vold og overgrep, noen forskjeller?

Informantene illustrerer hvordan det i liten grad skiller på fremgangsmåter ved overgrep og voldssaker. Et særpreg er likevel hvordan disse sakene blir ansett som mer *krevende*, *komplekse* og *vanskelige*. Informantene fremhever hvordan de opplever en annen personlig utfordring på å romme og forstå overgrepssakene. Det påvirker dem på en annen eksistensiell måte sammenlignet med andre voldssaker.

Dette harmonerer med Bredal og hennes kollegaer (2024). Deres informanter gir et innblikk i egne emosjonelle reaksjoner og usikkerhet knyttet til håndtering av overgrepssaker til forskjell fra andre voldssaker. Uttrykk som «forferdelig», «grusom» og «avsky» indikerer holdninger barnevernsansatte kan ha i møte med voksne som forgriper seg på barn. Imidlertid forteller de barnevernsansatte hvordan de skjuler disse følelsene, som det å ha et *skuespillertalent* i møte med problematikken (s. 79). Tilsvarende uttrykk finner man blant informantene. De forteller hvordan de klarer å opprettholde en *profesjonell* fremtoning, til tross for følelser av ubehag i møte med voksne som mulig forgriper seg barn.

Sett ifra en annen synsvinkel, kan seksuelt misbruk av barn bli oversett av profesjonelle. Det kan handle om hvordan alvorlige overgrep mot barn og unge ligger så langt utenfor samfunnets normer, at det for mange voksne er krevende å forestille seg at barn kan bli utsatt for systematisk og alvorlig misbruk. I tillegg kan det være følelsesmessig utfordrende å ta innover seg at barn blir utsatt for overgrep, hvor voksne kan godta unnskyldninger og søke alternative forklaringer (Myhre, 2016, s. 180). Dette harmonerer med Killén (2009) sine overlevelsestrategier, hvor den profesjonelle kan være tilbøyelig til å beskytte seg selv fremfor å anerkjenne alvor i situasjonen. Til tross for at informantene ikke eksplisitt uttrykker overlevelsestrategier i møte med potensielle overgrep, gir de uttrykk for en grunnleggende usikkerhet i disse sakene. Noen peker også på utfordringer knyttet til barns troverdighet. Usikkerheten kan skyldes de få sakene de møter sammenlignet med andre voldssaker, samt tidligere erfaringer hvor påstander om overgrep har vist seg å ikke stemme. Slike erfaringer kan føre til beslutningsvegring og tvil rundt barnets utsagn (Søftestad, 2018).

Til tross for flere tiår med oppmerksomhet, er det fortsatt knyttet sterke tabuer rundt det å snakke om seksuelle overgrep (Søftestad, 2018). Søftestad (2023) stiller spørsmål ved hvilke kulturelle krefter som begrenser samfunnets mål om å bekjempe overgrep. Barnevernsansatte har et særlig ansvar for å nå dette målet på vegne av samfunnet. Hun mener at innvendinger som «jeg er usikker på egen kompetanse» og «jeg er redd for å lage støy i familien» ikke er holdbart i møte med mistanker om seksuelle overgrep. Barnet er avhengig av profesjonelle som er handlekraftig. Samtidig har ledere og politikerne et særlig ansvar for å tilrettelegge for utvikling av nødvendig kompetanse som samsvarer med oppgavene barnevernsansatte står ovenfor i møte med seksuelle overgrep (Søftestad, 2023). Flere av informantene uttrykte lignende utsagn som Søftestad beskriver. I tillegg forteller de hvordan problematikken burde vært snakket mer om i arbeidshverdagen. Legger samfunnet til rette for tilstrekkelig tid, kompetanseutvikling og ressurser for å styrke barnevernsansatte i møte med seksuelle overgrep? Begrenser samfunnets tabu barnevernsansattes muligheter for å håndtere seksuelle overgrep på en optimal måte?

Dette kan videre belyses av studien til Bredal med kollegaer (2024). I likhet med denne studien, viser forfatterne til hvordan barnevernet føler seg tryggere på egne vurderinger av hjelpetiltak knyttet til vold sammenlignet med seksuelle overgrep. De peker på utfordringene knyttet til å håndtere gjentakelsesfare og manglende tiltak rettet mot den som mulig forgriper seg på barnet. De barnevernsansatte mener slike vurderinger krever spesialisert kompetanse, som ligger utenfor barnevernets område (s. 126). Et sentralt spørsmål er derfor om

problematikken blir tilstrekkelig prioritert, gitt de relativt få sakene barnevernsansatte står ovenfor i sin arbeidshverdag. Videre om kompleksitetens utfordringer knyttet til manglende tiltak, tabu og lite oppmerksomheter er en bidragsyter til den generelle usikkerheten barnevernsansatte kan kjenne på.

6.3 Navigering gjennom ulike dilemmaer

6.3.1 Konflikten ved ulike lovverk

Barnevernsansatte har et ansvar som tilsier at de skal beskytte barn og unge mot seksuelle overgrep. Tilnærming og håndteringen av disse sakene, vil dermed være preget av deres mandat. Informantene beskriver hvordan de ofte anmelder disse sakene, som er i tråd med avvergingsplikten om man ikke kan hindre alvorlige straffbare handlinger på annen måte (Bufdir, 2023, s. 109). Politiet og barneverntjenesten har ulike mandat og oppgaver i håndteringen av overgrep. Politiet skal avklare om det har skjedd en straffbar handling, etterforske og sikre bevis gjennom samtaler med barnet. Barnevernet har ansvar for å kartlegge barnets omsorgssituasjon og beskytte barnet mot eventuelle overgrep (Bufdir & Politidirektoratet, 2020; Brottveit, 2014). Samarbeid med politiet kan derfor være avgjørende, da etatene kan komplementere hverandres arbeid og bidra til å sikre barnets omsorgssituasjon og vern mot gjentatte overgrep. Ved mistanker om seksuelle overgrep, kan det imidlertid oppstå betydelige dilemma i barnevernssaken når det dreier seg om alvorlige straffbare forhold som krever politiets involvering (Brottveit, 2014). Som Brottveit (2014) påpeker, er det en vesentlig forskjell knyttet til å *bevise* en mulig kriminell handling og *kartlegge* omsorgssvikt. Til tross for at informantene i hovedsak uttrykker positive erfaringer i samarbeidet med politiet, uttrykker informantene flere dilemma knyttet til samarbeidet i håndteringen av mistanker om seksuelle overgrep mot barn og unge.

Det er ikke uvanlig at barneverntjenesten får kritikk for sin håndtering av alvorlige saker. Kritikken knyttes mot hvordan barnevernet griper inn for fort, for sent eller bidrar med feil tiltak. Ved konkrete bekymringer kan barneverntjenesten iverksette inngripende beskyttelsestiltak ovenfor barnet, som akutt plassering. Imidlertid skal slike inngrep kun skje unntaksvis da slike inngrep er alvorlige ovenfor de involverte (Sommerfeldt & Øverlien, 2016). Gjennomgående er en usikkerhet blant de barnevernsansatte knyttet til første møte med mistanken. Informantene belyser den krevende balansen mellom å være handlekraftig og avventende dersom politiet skal ha avhør av barnet. Skal man snakke med barnet på eget initiativ, eller avvente til politiet har hatt første samtalen? Dilemma knyttet til hensynet ved ulike lovverk, er dermed en vanskelig balanse barnevernsansatte må forholde seg til i møte

med overgrep. De peker på hvordan bevis mulig kan bli forringet dersom de selv gjennomfører den første samtalen med barnet. I tillegg beskriver de hvordan mistankene kan være diffuse og uklare, noe som bidrar til krevende vurderinger av beskyttelsestiltak rundt barna. De uttrykker kompleksiteten i beslutningene de står ovenfor, og er bevisste over mulighetene for å bli utsatt for kritikk uavhengig av hvilke beslutninger de tar.

Informantene peker på det viktige dilemma i forhold til barns rett til å uttale seg og barns rett til beskyttelse; det kan ta lang tid før avhør blir gjennomført, hvor mulig pågående overgrep mot barn ikke blir stoppet. Dilemma knyttet til vern av barn og inkludere barn er dermed en kompleks realitet barnevernsansatte må forholde seg til (Aadnanes, 2020). Informantene beskriver hvordan det kan ta dager, gjerne uker, før et avhør blir gjennomført. Det kan tilsi at flere barn og unge fortsetter å leve under skadelige forhold, selv om både barnevernet og politiet er kjent med mistanken. Informantene uttrykker et ønske om at disse avhørene skal gjennomføres raskere. Spørsmålet er derfor om barns rettssikkerhet blir tilstrekkelig ivaretatt når det går lang tid før avhøret gjennomføres. Hvem har ansvaret for å ivareta barnets sikkerhet i denne ventetiden?

I likhet med denne studien, finner Brottveit (2014) at barnevernsansatte ofte blir bedt om å legge egen undersøkelse på vent for å ikke ødelegge bevis. Hun stiller spørsmål om hvorvidt den strafferettslige prosessen hindrer barnevernet i å møte barnets behov for hjelp når overgrep skjer i familien. Videre problematiserer hun den strafferettslige etterforskningen i forbindelse med barnets behov for beskyttelse, da disse sakene sjelden fører til fellende dom. Hun argumenterer for behovet for økt tilrettelegging av et parallelt løp mellom barnevernets og politiets oppgaver for å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av barnet. Dette da barnevernet har en relativt begrenset rolle under den rettslige etterforskningen (Brottveit, 2014). Informantene i denne studien uttrykker et mindre handlingsrom når det forventes at barnevernet skal avvente med sine oppgaver knyttet til beskyttelse, av hensyn til ivaretagelse av bevis. I tråd med Brottveit (2014), er et sentralt spørsmål om barnevernets primære ansvar knyttet til å beskytte barn fra mulige overgrep, blir nedprioritert til fordel for kravet til bevis i straffesaken. Reflekterer det en usikkerhet og frykt for å ødelegge eventuelle bevis som kan bidra til barnets trygghet på sikt? Informantene uttrykker en fortvilelse og frustrasjon over motsetningsforholdet mellom sitt ansvar i å beskytte barna og samtidig ha tilstrekkelig dokumentasjon på å bekrefte at overgrep har skjedd. Balansen mellom å hjelpe barnet og avdekke overgrep belyser kompleksiteten i håndteringen av overgrep. Informantene forteller

også om dilemma knyttet til *hvem gjør hva og når* under samarbeidet i denne prosessen. Er det behov for ytterligere retningslinjer knyttet til bedre rollefordeling i disse sakene?

På en annen side fremstår det som at informantene prøver å håndtere overgrepssaken på best mulig måte, selv om det kan ta tid å gjennomføre avhør. De innhenter komparent opplysninger og drøfter med aktuelle instanser med ekspertise på området. Det kan framstå som om første samtalen ved barnehuset er de barnevernsansatte sitt forsøk på å tilrettelegge og gi barna mulighet til å fortelle sin historie for å avdekke overgrep. Dette gir igjen barnevernet mulighet til å gi barna beskyttelsen de er i behov av. Et sentralt spørsmål er derfor om systemets kompleksitet bidrar til utfordringer i dette viktige arbeidet.

6.3.2 Barnet som den sentrale informant?

Barnevernsarbeiderne i denne studien la betydelig vekt på at barnet skal bli hørt. Imidlertid er et vesentlig spørsmål hvilken rolle barnets historie har i barnevernets håndtering av mistanker om seksuelle overgrep. Spørsmålet er forankret fra informantene sine utsagn. De indikerer hvordan barns egne fortellinger om hva som har skjedd, er vesentlig for å avdekke overgrep. Tema har vært til gjenstand under flere hovedkategorier, men vil bli behandlet separat for å gi det nødvendig fokus.

Under analysen var det påfallende hvordan ansatte ofte blir kjent med mulige overgrep gjennom barnets egne uttalelser til en voksen de har tillit til. Til tross for dette betraktet barnevernet ofte denne informasjonen som en *mistanke*. Dette kan forstås i deres ønske om å holde mulighetene åpne, da *det kan handle om alt eller ingenting*. Flere av informantene uttrykte hvordan barns fortellinger senere har vist seg å ikke stemme. Disse erfaringene kan reflektere hvordan noen av informantene i noen tilfeller løfter frem spørsmålet om barns troverdighet, hvor erfaringene også kan ha en innvirkning på deres åpne holdning ved slike bekymringer. Det kan tilsi at de barnevernsansatte kan forholde seg til meldinger om barns utsagn som tvetydige, hvor samtale med barnet derfor er viktig for å belyse bekymringen. Det kan derfor synes betydningsfullt hvordan barnet formidler denne informasjonen selv til barnevernet eller politiet. Kojan et al. (2020) påpeker lignende funn i andre studier, hvor barns uttalelser synes essensiell i videre vurderinger knyttet til beskyttelsestiltak (s. 40). Det kan derfor synes som en vanskelig vurdering for barnevernsansatte å ta beslutninger knyttet til det barnet har sagt i fortrolighet en gang, særlig når barn ofte unnlater å gi ytterligere informasjon i møte barnevernet og politiet. Hvordan håndterer barnevernet det når et barn ber om hjelp til en de har tillit til, men ikke forteller mer til systemet som kan hjelpe?

Sett ifra en annen synsvinkel, forsterkes denne utfordringen av det faktum at det synes å være høye terskler for barnevernet å konkludere med at barn i kontakt med dem er utsatt for seksuelle overgrep. Det kan ha sammenheng med hvor krevende disse sakene er å undersøke, samt vanskeligheter med å sikre klare bevis (Kojan et al., 2020, s. 25). Informantene forteller gjennomgående om hvor vanskelig det er å avdekke hva barnet egentlig har av smertefulle opplevelser, da barna ofte ikke forteller hva de har vært utsatt for. Høye krav for bevis kan reflektere hvorfor det er viktig for de ansatte at barnet selv gir grundige beskrivelser av potensielle overgrep. Kan det ha en sammenheng med at flere av disse mistankene blir henlagt og/eller begrunnet i andre bekymringer tilknyttet barnevernets vedtak (Kojan et al., 2020, s. 25)? På denne måten kan mistankene bli mer diffuse, når blikket blir rettet mot andre forhold i barnets omsorgssituasjon.

For å utdype, kan det synes som om fokuset på å dokumentere overgrepet anses av stor betydning, og dermed blir overgrepet virkelig for barnevernsansatte og systemet rundt. Informantenes utsagn tilsier et smalt handlingsrom ovenfor barns beskyttelse dersom de ikke kan dokumentere slike krenkelser. Dette harmonerer med studien til Langsrud et al. (2019), hvor forfatterne fremhever hvordan barnevernsarbeiderne oppfattet dokumentasjon som den beste måten å beskrive virkeligheten til familien på. Videre hevdes det at de barnevernsansatte betraktet denne praksisen som en absolutt sannhet, og stilte ikke spørsmål ved denne fremgangsmåten (Langsrud et al., 2019). Det kan indikere en etablert institusjonalisert tenkning, hvor normene for praksis skaper en fortolkningsramme som ikke blir stilt spørsmål ved. Et sentralt spørsmål i forbindelse med dette er hvordan barnevernsansatte kan beskytte barn som mulig blir utsatt for overgrep, dersom barnet selv ikke forteller om det. Et annet relevant spørsmål blir derfor om barnets virkelighet fungerer som en form for ansvarliggjøring, hvor hjelpeapparatet pålegger barna et ansvar i forbindelse med avdekking av disse alvorlige krenkelsene.

Dette kan illustreres av flere studier, som stiller spørsmål ved om barnevernet har en tendens i å tillegge barnets stemme for stor vekt i saker hvor barnet potensielt blir utsatt for seksuelle overgrep (Søftestad, 2005; Bredal et al., 2024, s. 222). En sentral utfordring i forbindelse med dette er hvordan barnets historie kan bli stående alene, samt barnevernets videre håndtering dersom barnet tar tilbake sin fortelling. For å unngå at barnet blir stående alene med ansvaret, løfter studiene betydningen av å innhente innsikt om barnets omsorgssituasjon fra flere kilder og andre i familien. Dette for å sikre en mer helhetlig vurdering basert på et bredere grunnlag (ibid.). I barnevernet er terskelen for intervensjoner høy (Aadnanes, 2020, s. 72). Når

mistanken ikke blir bekreftet av barnet selv, kan derfor barnevernsansatte stå ovenfor utfordringer knyttet til den juridiske holdbarheten av deres handlinger. Ofte ble informantene i denne studien kjent med mistanken gjennom barnets utsagn til en tillitsperson. Dette reiser spørsmål om hvem som bærer ansvaret videre, særlig når barnet ikke bekrefter overgrepet ovenfor en ukjent i barnevernet eller politiet. Hvordan unngå mulig ansvarliggjøring av barnets utsagn om overgrep? Informantene problematiserer også hvorvidt omsorgspersoner erkjenner eventuelle overgrep, og videre samarbeid etter en prosess foreldrene ofte ikke har deltatt i.

Som tidligere nevnt, er det flere barn som ikke forteller noen om overgrepene de er utsatt for til noen som kan hjelpe dem (Hafstad & Augusti, 2019). I lys av et traumeperspektiv, kan barn utsatt for overgrep ha vanskeligheter med å sette ord på egne opplevelser. Historien kan være fragmentert hvor minner om hendelser blir «dyttet bort» i beskyttelsen av seg selv (van der Kolk, 2020). I tillegg kan barn utsatt for overgrep ha vansker med å kjenne seg trygg og være åpen for samhandling med andre (Eide-Midtsand, 2017b; Porges, 2022). Høy vektlegging av barnets egen fortelling i overgrepssaker kan dermed bli problematisk. Hvordan kan man beskytte barnet dersom overgrepserfaringer ikke blir avklart til en ukjent i starten av barnevernets undersøkelse? Hvilke faktorer kan fremme følelsen av trygghet og støtte for barn i å dele sin historie, for å unngå at de blir bærere av sin smerte alene?

For å utdype, er det å fortelle om overgrep en vanskelig og relasjonell prosess for barn. Det fremheves som avgjørende at barnevernet bruker tid og er tålmodige i arbeidet med å etablere tillitsfulle relasjoner (Bredal et al., 2024; van der Kolk, 2020). Flere av informantene uttrykker hvordan barn ofte ikke er klar til å fortelle om sine opplevelser, hvor flere av informantene refererer til forskning som tilsier at det tar barn 17 år å fortelle om overgrep (Steine et al., 2016). Dette samsvarer med Bredal og hennes medforfattere (2024). De stiller spørsmål om referansen reflekterer en tatt for gitt sannhet om at mange overgrep forblir en del av mørketallene. Videre om tallet fungerer som en forklaring på hvorfor det er krevende å avdekke overgrep da barnet selv ikke ønsker å fortelle. De stiller spørsmål om utsagnet fungerer som en legitimering av å unngå problematikken, da flere ansatte forbinder seksuelle overgrepssaker med faglig usikkerhet og er emosjonelt belastende (Bredal et al., 2024, s. 81). I tråd med Bredal et al. (2024), kan konstruksjonen av barn som ikke er klar til å dele sine erfaringer ha betydning for hvordan barnevernsansatte møter og håndterer problematikken. I denne sammenheng, formidler alle informanter betydningen av relasjonsarbeid inn mot denne gruppen barn og unge. Samtidig beskriver de et betydelig tidspress knyttet til samfunnets

føringer, som ikke harmonerer med etablering av tillitsfulle relasjoner. Hvordan kan barnevernsansatte best tilnærme seg disse sakene når barn ikke forteller innenfor stramme tidsrammer? Er det grunnet systemets kompleksitet at det tar 17 år før barn forteller?

6.3.3 Foreldresamarbeid

I utgangspunktet skal barneverntjenesten tilstrebe samarbeid, samtykke og ha åpen dialog med foreldre i kontakt med dem (Bufdir, 2023). Informantene uttrykker hvordan denne tilnærmingen er utfordrende i saker som omhandler mistanker om seksuelle overgrep. De påpeker hvordan fremgangsmåten med å snakke med barnet først, uten å informere foreldrene, kan skape uro og oppleves som et brudd på tillit for de involverte. Dilemmaets kompleksitet oppstår ved å forsøke å ta hensyn til barnets behov for beskyttelse og samtidig etablere et samarbeid med familien som helhet.

Av hensyn til barnets sikkerhet, anså informantene i studien det som fordelaktig å snakke med barnet først uten at omsorgspersonene er informert om mistanken. Fremgangsmåten følger nasjonale retningslinjer ved mistanker om overgrep, da det skal håndteres særskilt grunnet sikring av bevis og tilstrekkelig beskyttelse av barnet (Bufdir, 2023, s. 123; Bredal et al., 2024, s. 93). I slike situasjoner får barnets behov forrang, noe som samsvarer med en barnesentrert tilnærming. Imidlertid forteller informantene hvordan denne tilnærmingen kan skape spenninger omkring hensynet til barnets behov og videre samarbeid med foreldrene når mistankene ikke blir avklart.

Dette er i tråd med Bredal og hennes kollegaer (2024). Barnevernsansatte prioriterer å snakke med barna først, og fremhever hvordan denne fremgangsmåten kan være nødvendig i alvorlige saker som overgrep. Når bekymringene ikke avklares, og det ikke foreligger lovhjemmel for hasteflytting, gjenføres barnet med foreldrene. Fremgangsmåten kan føre til utfordringer i barnevernets samarbeid med foreldrene videre, da den kan oppleves skremmende og dramatisk. Utfordringen blir særs tydelig når barnevernet kan være avhengig av foreldrenes samtykke for videre hjelp når mistankene ikke blir avdekket (Bredal et al., 2024). Det er tenkelig hvordan informantenes kunnskaper om konsekvenser av seksuelle overgrep kan forsterke denne dualiteten, da det kan stå i kontrast med involvering av foreldre i beslutningene. Fremgangsmåten kan dermed forringe videre samarbeid.

For å utdype, har barnevernsansatte en dobbeltrolle som hjelper og kontrollør, noe som bidrar til ubalanse i makten mellom dem og familiene man møter. Dilemma oppstår som følge av det komplekse motsetningsforholdet mellom å tilby støtte og avdekke mulige seksuelle overgrep

(Kojan et al., 2020). Samfunnets føring for nulltoleranse mot overgrep kan føre til at både barnet og foreldrene har vansker med å erkjenne forholdet (Sommerfeldt & Øverlien, 2016). I forlengelsen av dette kan følelser av skam, avmakt og redsel bli utløst hos foreldre mistenkt for overgrep. Hvordan disse sakene blir håndtert kan oppleves traumatisk og svekke deres tillit til barnevernet. Foreldrene kan dermed unngå kontakt med dem grunnet tillitsbruddet (Feyling & Øfsti, 2023). Informantene uttrykker forståelse over hvor kostbart det er for barn og foreldre å fortelle om overgrep. Imidlertid kan fremgangsmåten resultere i dilemma hvor barnevernsansatte står ovenfor en kompleks oppgave med å balansere behovet for å understreke alvoret i situasjonen, samtidig som de skal opprettholde et godt samarbeid med familien. Særlig når mistanken ikke blir avklart, oppstår spørsmålet om hvordan man best mulig kan ivareta familien videre når foreldrene har opplevd fremgangsmåten som et stort tillitsbrudd. Bidrar barneverntjenestens sine tilnærminger til at barn og foreldre erkjenner overgrep? Jobber barnevernet under rammer som muliggjør tilstrekkelig tid og rom for å etablere tillit i starten av undersøkelsen, særlig med tanke på hvordan oppstarten kan oppleves skremmende for familien? Dette bringer spørsmålet om barnevernsansatte har mulighetsrom til å navigere og opprettholde en balanse mellom sine ulike roller, slik at barn og familier får hjelpen de er i behov av.

På den ene siden er en tilnærming ved å snakke med barnet først i tråd med samfunnets normer, hvor fokuset rettes mot å oppnå innsikt i barnets virkelighet. Det kan føre til en distanse fra Killén (2009) sine overlevelsestrategier, som overidentifisering, da beslutningene til barnevernsansatte ikke blir påvirket av relasjonen med foreldrene. På en annen side får informantene frem hvordan mistanken sjelden blir bekreftet, samtidig som de forteller hvordan det ofte er én mistenkt. Studien viser en tendens hvor den ikke-mistenkte, ofte mor, påtar seg eller forventes et beskyttelsesansvar overfor barnet. Disse funnene samsvarer med andre studier som indikerer at når den som ikke er mistenkt viser manglende evne til å beskytte barnet, må barnevernet gripe inn (Azzopardi, 2021; Bredal & Stefansen, 2022). Dette reflekteres i informantenes beskrivelser av hvordan de hadde håndtert situasjonen og fulgt opp mistanken, dersom ikke omsorgspersonen hadde handlet. En slik tilnærming kan derfor synes å være til stede i overgrepssaker, og reflekterer en barnesentrert tilnærming. Videre indikerer det en antagelse om at omsorgspersoner som ikke tar ansvar, viser manglende evner til å beskytte barnet. Hvilke normer og verdier ligger til grunn i slike beslutningsprosesser? Hvilke mulighetsrom har den ikke-mistenkte til å ta ansvar for videre håndtering? Hvordan følger barnevernet opp den som mulig forgriper på seg barn?

Dette kan videre belyses av Bredal og kollegaer (2024). I likhet med funnene i denne studien, konkretiserer barnevernet få hjelpetiltak rettet mot den mistenkte. De nevner samarbeid med andre instanser med kompetanse på område, samt noen beskriver tiltak knyttet til omsorgspersonen som ikke er mistenkt for overgrep (s. 45). Noen av informantene uttrykker bekymring ovenfor den ikke-mistenkte og stiller spørsmål ved den videre prosessen når vedkommende ikke ønsker oppfølging. Dette da omsorgspersonen senere kan kjenne på ulike følelser når de innser hva som kan ha skjedd med eget barn. Informantene konkretiserer utfordringene knyttet til hvordan de ikke har lovhjemmel til å hjelpe videre, dersom omsorgspersonen ikke ønsker videre oppfølging og barnet er skjermet for nye overgrep. Videre belyser informantene dilemma knyttet til foreldre som ikke tror på egne barn; *hva gjør man da?* Når mistankene ikke blir avklart og erkjent, uttrykker informantene deres begrenset handlingsrom for beskyttelse av barnet. Dilemma knyttet til mangel på gode hjelpetiltak og adekvat oppfølging av mistanker synes dermed fremtredende og kompleks. Et avgjørende spørsmål er *hvem* ivaretar barnet når mistanker ikke blir tilstrekkelig avklart og barnevernet ikke har lovhjemmel til videre oppfølging av familien.

6.3.4 Barn som forgriper seg på andre barn

Som tidligere nevnt, er det vitenskapelige grunnlaget omkring barn som forgriper seg på andre barn fortsatt begrenset, men i stadig utvikling. Det understreker kompleksiteten av fenomenet. Informantene er opptatt av hvordan barn som utøver skadelig atferd er i behov av ivaretagelse og støtte for å hindre negativ utvikling. Imidlertid får de frem dilemma knyttet til skille mellom nysgjerrig utforsking og potensiell skadelig atferd mot andre barn.

Dette kan videre belyses av barnevernsansatte i studien til Øverli og hennes kollegaer (2018). Deres informanter uttrykker en usikkerhet på hvor grensen går mellom naturlig utprøving og overgrep. Seksuelle handlinger kan oppfattes som aldersadekvat lek og frivillig mellom de involverte. I likhet med mine informanter, identifiserer studien mønstre knyttet til vurderinger om hvorvidt overgrep har skjedd når de avgjør behov for videre oppfølging fra barnevernet. Faktorer som aldersforskjell, maktubalanse og opplevelsen av press blir nevnt som viktige elementer i beslutningen om overgrep har funnet sted eller ikke (Øverli, 2018). I henhold til dette, vil nasjonale retningslinjer og lovverket ha betydning og sette visse rammer for barnevernets beslutninger. Imidlertid åpner det opp for et stort rom for skjønnsvurderinger. Skille mellom barns naturlige utforsking og potensiell skadelige atferd kan dermed bli påvirket av de barnevernsansattes egen kompetanse og deres normative oppfatninger av situasjonen. Det kan resultere i at relativt like saker blir vurdert forskjellig og får ulike utfall

(Læret & Skivenes, 2023, s. 42). En gjentakende utfordring er den vanskelige balansen knyttet til retningslinjer og utøvelse av skjønn, samt begrenset forskning. Hvilke konsekvenser kan utspille seg ved eventuell ulik behandling i tilnærmet like saker? Hvilke implikasjoner kan forekomme dersom barn som utøver skadelige handlinger ikke får nødvendig oppfølging? Hvordan håndteres en situasjon hvor et barn potensielt blir utsatt for skadelig atferd, men blir vurdert til utforskende lek?

På en annen side forteller informantene om ulike fremgangsmåter knyttet til problematikken. I noen tilfeller fører forholdet til politianmeldelse, mens andre ganger snakker barnevernsansatte med barna selv eller kobler raskt på foreldrene som håndterer situasjonen videre. Det samsvarer med studien til Øverli med kollegaer (2024), hvor forfatterne får frem at ikke alle disse sakene er barnevernssaker. Det skyldes at foreldre og andre rundt barna kan gi dem nødvendig støtte og hjelp (s. 27). I tillegg har samtlige informanter i denne studien kontaktet andre instanser med kompetanse på området i forbindelse med problematikken. Dette er i tråd med NKVTS, som anbefaler tverrfaglig samarbeid i saker om skadelig seksuell atferd (Askeland et al., 2017). Øverli med kollegaer (2018) reflekterer over om kontakten med andre instanser er et uttrykk for en frykt, både for å feilvurdere barns atferd og overse overgrep (s. 38). Funnene samsvarer med informantene sine utsagn. Et sentralt spørsmål er derfor om det foreligger behov for å klargjøre grenser knyttet til barns nysgjerrige utforskning og potensielt skadelig atferd for å håndtere disse sakene på best mulig måte.

6.4 De barnevernsansattes forbedringsperspektiv i overgrepssaker

6.4.1 Muligheter for forbedring innen barnevernsfeltet?

Til tross for kompleksitetens utfordringer i overgrepssaker, uttrykker alle informantene et engasjement og håp i dette arbeidet som er beundringsverdig. De anonyme historiene informantene beskriver er flerfoldige og unik. Det reflekterer en betydelig kompleksitet, hvor informantene uttrykker hvordan det ikke finnes noen enkel fasit for å håndtere disse mistankene på en god og forsvarlig måte.

Informantene påpeker et ønske om mer kunnskap og kompetanse knyttet til seksuelle overgrep mot barn og unge. Det er påpekt av rapporter at barneverntjenesten sin håndtering av overgrepssaker kan forbedres, hvor blant annet kompetanse blir fremhevet som en sentral utfordring i barnevernets arbeid med overgrep (NOU 2017: 2). Aadnanes (2017) beskriver hvordan krav til økt kompetanse i barnevernet kan gi opphav til utfordringer, da det danner et bilde av et barnevern som mangler nødvendig kompetanse. Videre påpeker hun hvordan

politiske føringer i liten grad erkjenner kompleksiteten ved fenomenet. Hun stiller derfor spørsmål om utfordringene tilknyttet bekjempelse av overgrep i det hele tatt skyldes ansattes vegring eller manglende kompetanse til å kommunisere med barn, eller om det skyldes politisk motvilje i å anerkjenne problemets kompleksitet (s. 65-66). Spørsmålet er om konstruksjonen av et barnevern som ikke har kompetanse, samt manglende politisk anerkjennelse av kompleksiteten, kan føre til idealer og føringer som fremmer forenklete løsninger som ikke harmonerer med fenomenet.

Sett fra en annen synsvinkel, viser denne studien noe variasjon i trygghet og kunnskap blant barnevernsansatte når det gjelder samtaler med barn om seksuelle overgrep. Funnene samsvarer med ny forskning, som indikerer noe manglende kompetanse på dette området (Bredal et al., 2024, s. 53). For å utdype, kan barnevernsansattes generelle usikkerhet forveksles med manglende kunnskap. Usikkerhet i samtaler med barn trenger ikke nødvendigvis indikere manglende kompetanse. Tvert imot kan det gjenspeile en erkjennelse av kompleksiteten knyttet til fenomenet (Kojan et al., 2020, s. 61). Til tross for informantenes lange fartstid i barnevernet og høye kompetanse, kan gjennomføring av kunnskap i praksis være krevende. Det kan handle om det komplekse samspillet mellom vitenskapelig forskning og foreliggende normer som påvirker hvordan barnevernet håndterer overgrepssaker. Seksuelle overgrep er også krevende å oppdage og dokumentere, og dermed mer utfordrende for barnevernsansatte å håndtere (Bredal et al., 2024, s. 49-52; Christiansen & Kojan, 2023). Sett ifra informantenes blikk og deres generelle usikkerhet i disse sakene, kan funnene indikere nødvendigheten av å ha mer fokus på problematikken. Dette for å håndtere situasjonene på best mulig måte og oppnå trygghet i samtaler med barn og unge.

Informantene viser forståelse ovenfor hvor krevende det kan være for barn og foreldre å erkjenne overgrep. De uttrykker hvordan de ønsker bedre tilrettelegging for trygge og støttende samtaler, ved eksempelvis å ha en tillitsperson av barnet til stede og gode metoder for å avdekke overgrep. Dette er i tråd med hva barn som har opplevd overgrep belyser. De ønsker at barnevernsansatte gir dem tid og et trygt rom til å dele sine erfaringer (Bredal et al., 2024, s. 167). Imidlertid problematiserer informantene stramme tidsfrister til å kunne etablere gode relasjoner til barn og familier. Aspektet kan videre belyses av Dahle og Hennem (2008), hvor deres informanter vektlegger betydningen av gode relasjoner som kjennetegn på god praksis i overgrepssaker. Imidlertid fremheves det at etablering av gode relasjoner er tidkrevende, hvor tidsaspektet blir påpekt som en utfordring (Dahle & Hennem, 2008). Hvilke faktorer er avgjørende for å tilrettelegge for trygge relasjoner til barn? I hvilken grad

begrenser institusjonelle rammer mulighetsrommet for å etablere trygge relasjoner, samt anerkjennelsen av at det å lytte til barn er en prosess i en barnevernkontekst?

6.4.2 Andre er viktig i bekjempelsen av overgrep

Informantene fremhever viktigheten av andre instanser som møter barn i sin hverdag. De forteller at det ikke alltid er barnevernet som identifiserer mistanker ved overgrep, men heller andre voksne barna stoler på. Informantenes utsagn antyder at det kreves en mer helhetlig tilnærming for å avdekke og håndtere seksuelle overgrep mot barn og unge. Med andre ord; innsatsen mot seksuelle overgrep mot barn krever innsats fra flere.

Informantene fremhever ved flere anledninger hvordan samarbeidet med andre instanser bør forbedres. Sentrale gjennomgående tema er tydeligere forventningsavklaringer, utfordringer knyttet til knapphet på tid og hvordan begrenset ressurser hos instansene kan forsinke gjennomføring av avhør. Bakketeig med kollegaer (2019) peker på hvordan grensene mellom barnevernet og barnehuset, samt andre relevante instanser med ansvar i overgrepssaker, har blitt mer utydelige. Deres funn samsvarer med informantenes utsagn, som kan reflektere behovet for tydeligere retningslinjer og forbedring av institusjonenes ressursknapphet for en mer helhetlig tilnærming, samt bedre ivaretagelse av barns behov og rettigheter.

Bekjempelse av seksuelle overgrep mot barn, krever en tverrsektoriell innsats som helhet (Prop. 36 S, 2023-2024). Håndteringen av seksuelle overgrep er dermed ikke barnevernets aleneansvar. Informantene fremhever viktigheten av økt kunnskap til alle voksne som møter barn i profesjonelle sammenhenger. Selv med vår økende innsikt av skadevirkningene overgrep kan ha, har vi som samfunn enda en betydelig mangel på kunnskap for hvordan man kan forebygge og avdekke seksuelle overgrep mot barn og unge (Holthe et al., 2016). Likevel finnes det flere bidrag som kan styrke vår forståelse av overgrep. Eksempelvis har RVTS utviklet metoder og fagressurser rettet mot voksne og barn. Ressursene kan gi voksne trygghet og mot til å handle ved eventuelle mistanker. Ved å sette ord på situasjoner og tilrettelegge samtaler ut ifra barnets alder og forståelsesevne, kan det bidra til å oppnå en felles forståelse av situasjonen og hjelpe barnet med å gi den mening (RVTS, u. å.; Heggdalsvik et al., 2023, s. 96). Informantene forteller om barn som ikke alltid har forståelse av hendelser de har vært utsatt for. Videre beskriver informantene hvordan de opplever en økning i bekymringsmeldinger relatert til seksuelle overgrep når voksne med sin unike posisjon i barnehage og skole har lært barn om problematikken. Jeg støtter meg til tilnærmingen hvor vi som samfunn tar ansvar for å lære barn om seksualitet og snakke med dem, helt fra barnehagealder. Dette innebærer en tilnærming hvor vi lærer nye generasjoner å være bevisst

over egne grenser og å være følsomme ovenfor andres, hvor respekt ovenfor hverandre blir satt på dagsorden. At sex er et uttrykk for kjærlighet og nærhet, og ikke forenlig med vold og pornografi. Vi må tørre å utfordre dagens tabu ved å snakke om problematikken for å bryte fortielsen. En helhetstilnærming fra samfunnets side, kan sikre at barn og unge får tilstrekkelig kunnskap og nødvendige begreper, slik at de kan motta den beskyttelsen og hjelpen de trenger fra barnevernet. Vi trenger en utvidet forståelse av muligheter i håndteringen av dette arbeidet.

7.0 Oppsummering, avslutning og videre implikasjoner

7.1 Oppsummering

Gjennom barnevernsansattes blikk, er det i denne studien forsøkt å belyse «*Hvordan håndterer ansatte i barneverntjenesten en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?*». Det er gjennomført et fokusgruppeintervju med seks informanter, samt tre kvalitative intervju gjennomført individuelt. Funnene er diskutert opp mot teori relatert til traumer, medvirkning, trygghet og beslutningskompleksitet.

Funnene belyser hvordan informantene vektlegger barnets egne opplevelser i forståelsen av overgrep. Definisjonen blir ikke videre problematisert, selv om flere nevner barn som ikke har forståelse over hva de har vært utsatt for. Videre erkjenner informantene hvordan overgrep kan oppstå i ulike kontekster, former og relasjoner. Selv om informantene har en omfattende forståelse, oppstår disse sakene sjeldent i en barnevernkontekst. Den sjeldne forekomsten kan være en faktor som gjør at oppstarten oppleves vanskelig for informantene. Informantene etablerer ofte kontakt med andre instanser for å drøfte mulige fremgangsmåter. Det kan reflektere deres generelle usikkerhet i disse sakene. Bortsett fra en tilsynelatende lavere terskel i å anmelde mistanker om overgrep til politiet, belyser informantene få særpreg i håndtering av overgrep sammenlignet med andre former for vold. Det kan derfor stilles spørsmål om barnevernets håndtering av seksuelle overgrep krever en annen tilnærming som tar hensyn til dens unike kompleksitet.

Studien belyser hvordan barnevernet anser det som sentralt å snakke med barn ved mistanker om overgrep. Imidlertid kan det stilles spørsmål ved om de ulike standardiserte metodene er hensiktsmessig i møte med overgrep, gitt at mange barn og unge ikke forteller om sine opplevelser i møte med barnevernet eller politi. Videre om metodene kan tilsløre den unike konteksten barnet lever under. Informantene fremhever betydningen av *tid* til å bygge relasjoner i arbeidet med overgrep. De understreker hvordan tidsaspektet i undersøkelsesarbeidet kan forringe muligheten til å etablere relasjoner, da mer tid kan bidra til at barna føler seg trygge nok til å dele sine opplevelser. Aspektet tydeliggjøres når barnevernet allerede kan ha kjennskap til barn utsatt for smertefulle og alvorlige krenkelser. Informantene har opplevd at barna forteller om overgrep ved en senere anledning etter at barnevernet har jobbet en stund med familien. Det kan derfor synes som om rammevilkårene rundt barnevernet setter noen begrensninger knyttet til den relasjonelle tilnærmingen og barnets

medvirkningsprosess. Dette kan særlig knyttes opp mot informantenes opplevde saksbelastning og begrenset tid til rådighet i undersøkelsesfasen.

Informantene belyser et høyt bevis- og dokumentasjonskrav i barnevernet. Det framstår derfor som om barnets historie om overgrep, er vesentlig for å avdekke mistanker. Barn utsatt for overgrep kan ha fragmenterte minner om overgrep, hvor barna kan ha vansker med å kjenne seg trygg i møte med det ukjente (van der Kolk, 2020; Eide-Midtsand, 2017b). Barna kan ha lang reisevei til avhør, samtalen kan komme overraskende og de vil møte personer de aldri før har snakket med. Høy vektlegging av barnets stemme kan dermed være problematisk.

Gjennomgående uttrykker informantene dilemma i deres håndtering av overgrep. Det kan synes som om de mange hensyn barneverntjenesten skal balansere, setter begrensninger og skaper utfordringer. Utfordringene kan gjenspeiles ved informantenes generelle usikkerhet i disse sakene og kan oppleves krevende for dem. De påpeker hvordan mistanker kan være kjent for flere instanser, men det kan gå betydelig tid før barnet får mulighet til å fortelle sin historie til politiet. Det synes derfor som om barnevernets beskyttelsesansvar kan komme i konflikt med andre lovverk. Dette kan også tyde på at sentrale instanser er kjent med mulig pågående overgrep over tid, uten at noe blir gjort ovenfor barnet.

Til tross for flere vanskelige følelser og reaksjoner i møte med mistanker som ikke blir avklart, har informantene et beundringsverdig engasjement i arbeidet. De setter selv ord på hva som kan forbedres i barnevernets praksis. Sentrale aspekt som blir trukket frem omhandler behovet for mer ressurser og tid. Noen stiller spørsmål om det er behov for egne rutiner for å håndtere overgrep, samt ønsket om å styrke deres samarbeid med andre relevante instanser.

7.2 Avslutning og veien videre

Grunnet fenomenets kompleksitet, har det vært utfordrende med et klart svar på problemstillingen. I tillegg er kunnskapsfeltet på området fortsatt begrenset i en barnevernkontekst (Kojan et al., 2020). Til tross for at denne studien ikke kan gi et helhetlig bilde over hvordan barneverntjenesten håndterer mistanker ved overgrep, har det vært betydningsfullt å kaste lys over problematikken. Vi har sett hvordan politiske føringer, egne forståelser og dominerende perspektiver kan gi muligheter, samt sette begrensninger i barnevernets håndtering av overgrep. Informantene fremhever hvordan det ikke finnes noen fasit eller enkle løsninger når det gjelder å håndtere kompleksiteten knyttet til overgrep. Det har derfor vært viktig å reflektere over rammevilkårene barneverntjenesten jobber under.

Til tross for den økte politiske innsatsen de siste årene, er det et betydelig antall barn og unge utsatt for seksuelle overgrep. Selv med økt rapportering i tilfeller av overgrep, er det bemerkelsesverdig hvor få saker innenfor denne type problematikk barnevernet jobber med. Dette vekker bekymring hos informantene. De relativt få sakene knyttet til seksuelle overgrep gjenspeiler ikke bare utfordringer for barnevernets kjerneoppgaver, men også for samfunnet i sin helhet.

Ettersom arbeid med seksuelle overgrep er et komplekst felt med begrenset forskning i en barnevernfaglig kontekst, er det avgjørende med kontinuerlig forskning og kunnskapsutvikling på området (Aadnanes, 2017, s. 69). Informantenes uttalelser understreker en betydelig utfordring knyttet til støtte og oppfølging av barn som ikke bekrefter sine smertefulle opplevelser. Etter barnevernets oppstart, en tilnærming som ofte oppleves dramatisk for de involverte, er et sentralt spørsmål hvordan barnevernet best kan støtte og tilrettelegge for et videre samarbeid med familier når mistanken ikke blir bekreftet. I denne sammenheng kan det også være nødvendig å undersøke bevisvurderinger ytterligere, hvor en rigid tilnærming til bevis kan hindre hjelp til utsatte barn. Videre reises det komplekse spørsmålet om hvem følger opp barnet når overgrep ikke bekreftes og familien ikke ønsker videre samarbeid med barnevernet. Jeg anser det derfor som nødvendig å rette oppmerksomheten mot håndtering av overgrep i barnevernet. Funnene understreker behovet for ytterligere forskning for å sikre adekvat ivaretagelse av barnet. Gitt kompleksitetens utfordringer, bør det undersøkes ytterligere om overgrep er i behov av en særskilt håndtering i barnevernets arbeid.

Til tross for at jeg har skrevet meg inn i en barnevernkontekst, er problematikken et samfunnsproblem. Det er stor grunn til å tro at mange barn og unge bærer sine smertefulle opplevelser alene. Dette bør bli betraktet som et samfunnsproblem i sin helhet, og ikke bare barnevernsanliggende. Derfor ser jeg behovet for å styrke kunnskapen og forskningsgrunnlaget ved instanser som møter barn i sin hverdag, samt hvilke tilnærminger som er mest hensiktsmessig for å lære barn om overgrep. Som samfunn må vi ta ansvar. Vi kan ikke etterlate barn alene i å skape mening og håndtere det som har skjedd. Informantene fremhever betydningen av å lytte til barnas stemme i kunnskapsutvikling om overgrep. Deres medvirkning og perspektiver i denne sammenheng kan være avgjørende for å bedre forstå problematikken, samt styrke deres trygghet i møte med hjelpeapparatet.

Litteraturliste

Askeland, I. R., Jensen, M. & Moen., L. H. (2017). *Behandlingstilbudet til barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd – kunnskap og erfaringer fra de nordiske landene og Storbritannia – forslag til landsdekkende struktur* (Rapport nr. 1/2017). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

https://www.nkvts.no/content/uploads/2017/03/NKVTS_Rapport_1_2017.pdf

Azzopardi, C. (2021). Gendered Attributions of Blame and Failure to Protect in Child Welfare Responses to Sexual Abuse: A Feminist Critical Discourse Analysis. *Violence Against Women*, 28(6-7), 1631-1658. <https://doi.org/10.1177%2F10778012211024263>

Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (2023). Best mulige beslutninger til best mulig hjelp. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (2. utg., s. 257-274). Oslo: Universitetsforlaget.

Backe-Hansen, E., Smette, I. & Vislie, C. (2017). *Kunnskapsoppsummering. Vold mot barn og systemsvikt* (NOVA Rapport 4/2017). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5110/Nettutg-Kunnskapsoppsummering-Vold-mot-barn-og-systemsvikt-NOVA-Rapport-4-17-Bokmerker.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bakketeig, E., Stefansen, K., Andersen, L. C. & Gundersen, T. (2021). *Evaluering av statens barnehus 2021* (Rapport 12/2021). Velferdsforskningsinstituttet NOVA.

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/2838387/NOVA-Rapport-12-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bakketeig, E., Dullum, J. & Stefansen, K. (2019). Samarbeid i saker om vold og overgrep. Mot en hybridisering av hjelpetjenestene? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(3), 198-212. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-03-02>

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven)*. (LOV-2021-06-18-97).

Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>

Baugerud, G. A. (2019). Barnevernet som arbeidsplass: en kilde til jobbtilfredsstillelse eller stressrelaterte belastninger? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 96(4), 230-245.

<https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2019-04-03>

- Baugerud, G. A., Vangbæk, S. & Melinder, A. (2017). Secondary Traumatic Stress, Burnout and Compassion Satisfaction among Norwegian Child Protection Workers: Protective and Risk Factors. *The British Journal of Social Work*, 48(1), 215-235.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx002>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bredal, A., Kojan, B. H., Nilsen, M., Skrove, G., Storhaug, A. S. & Øverlien, C. (2024). *Barneverntjenestens arbeid med vold og overgrep* (Rapport 16/2023). Velferdsforskningsinstituttet NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3120615/NOVA-Rapport-16-2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bredal, A. & Stefansen, K. (2022). Vold eller foreldrekonflikt? Voldsutsatte mødres erfaringer med barneverntjenesten etter samlivsbrudd. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 99(2-3), 130-147. <https://doi.org/10.18261/tnb.99.2-3.5>
- Brennan, E. & McElvaney, R. (2020). What Helps Children Tell? A Qualitative Meta-Analysis of Child Sexual Abuse Disclosure. *Child Abuse Review*, 29(2), 97-113. <https://doi.org/10.1002/car.2617>
- Brottveit, G. (2014). Barnevernssak eller straffesak – utilsiktede virkninger av et strafferettslig perspektiv i barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 91(4), 197-216. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2014-04-04>
- Buer, B. A. & Fauske, H. (2009). Barnemishandling, omsorgssvikt og sosial kapital. I R. Rønning & B. Starrin (Red.), *Sosial kapital i et velferdsperspektiv* (1. utg., s. 98-112). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Bufdir. (2023, 30. mars). *Rundskriv for barneverntjenestens saksbehandling (Saksbehandlingsrundskrivet)*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. https://min.rettssystem.no/webfiler/rundskriv/Saksbehandlingsrundskrivet_15.%20juni%202023.pdf
- Bufdir. (2022). *Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/turnover_blant_ansatte_i_barnevern_hvorfor_slutter_sa_mange_en_nasjonal_omfangsundersokelse.pdf

Bufdir & Politidirektoratet. (2020). *Politi og barnevern – nasjonale retningslinjer for samhandling*.

https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/politi_og_barnevern__nasjonale_retningslinjer_for_samhandling/

Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory*. London: Sage.

Christiansen, Ø., Havnen, K. J. S., Iversen, A. C., Fylkesnes, M. K., Lauritzen, C., Nygård, R. H., Jarlby, F. & Vis, S. A. (2019). *Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning. Delrapport 4. Når barnevernet undersøker* (Rapport 4/2019). RKBU Nord.

<https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/20017/article.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Christiansen, Ø., Iversen, O. & Kojan, B. H. (2023). Beslutninger om å flytte barnet ut av hjemmet. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (2. utg., s. 132-156). Oslo: Universitetsforlaget.

Dagan, S. W., Ben-Porat, A. & Itzhaky, H. (2016). Child protection workers dealing with child abuse: The contribution of personal, social and organizational resources to secondary traumatization. *Child Abuse & Neglect*, 51(2016), 203-211.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.008>

Dahle, R. & Hennem, N. (2008). *Barneverntjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep* (NOVA Rapport 5/08). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. [https://oda.oslomet.no/oda-](https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4969/3446_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

[xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4969/3446_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4969/3446_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Dyb, G. & Stensland, S. (2016). Helseplager som følge av traumatiske hendelser og utvikling av posttraumatiske stressreaksjoner. I C. Øverlien, M. I. Hauge & J. H. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (2. utg., s. 45-62). Oslo: Universitetsforlaget.

Eide-Midsand, N. (2017a). Betydningen av å være trygg 1. Utviklingstraumatiserte barns affektreguleringsvansker forstått i lys av Stephen Porges polyvagale teori. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 55(10), 918-926. <https://psykologtidsskriftet.no/evidensbasert-praksis/2017/10/betydningen-av-vaere-trygg>

Eide-Midsand, N. (2017b). Betydningen av å være trygg 2. Et polyvagalt perspektiv på psykoterapi med utviklingstraumatiserte barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 55(10), 927-935. <https://psykologtidsskriftet.no/evidensbasert-praksis/2017/10/betydningen-av-vaere-trygg-0>

Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P. & Marks, J. S. (2019). Reprint of: Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine*, 56(6), 774-786. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2019.04.001>

Feyling, T. & Øfsti, A. (2023). Den dagen barnevernet ringte ... En kvalitativ undersøkelse av foreldres opplevelser i møte med barnevernet ved mistanke om vold mot barn. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 100(1), 54-73. <https://doi.org/10.18261/tnb.100.1.5>

Frøyland, L. R., Lid, S., Schwencke, E. O. & Stefansen, K. (2023). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2023* (Rapport 11/2023). Velferdsforskningsinstituttet NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3083676>

Hafstad, G. S. & Augusti, E.-M. (2019). *Ungdommers erfaringer med vold og overgrep i oppveksten. En nasjonal undersøkelse av norsk ungdom i alderen 12 til 16 år* (Rapport 4/2019). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf

Haugland, G. N., Nygaard, I. E., Vik, J. S. & Lindstrøm, T. C. (2011). Ingen penis – ingen skade? Når kvinner begår seksuelle overgrep. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 48, 523-528. <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2011/06/ingen-penis-ingen-skade-nar-kvinner-begar-seksuelle-overgrep>

Haukaas, K. (2016). *Seksuelle overgrep mot barn under 14 år*. Kripos. https://www.politiet.no/globalassets/tall-og-fakta/voldtekt-og-seksuallovbrudd/seksuelle-overgrep-mot-barn-under-14-ar_web.pdf

Heggdalsvik, I. K., Rød, P. A. & Christiansen, Ø. (2023). Beslutninger i undersøkelsesarbeidet. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (2. utg., s. 90-109). Oslo: Universitetsforlaget.

Hellevik, P. M., Kruse, A. E., Dullum, J. V., Frøyland, L. R., Skar, A-M. S., Andersen, L. C., Helseth, H., Frafjord, O. S. G., Haugen, L-E. A. & Øverlien, C. (2023). *Digitale seksuelle*

overgrep mot barn og unge – gjerningspersoner og fornærmede (Rapport 3/2023). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/jd/dokumenter/rapporter-planer-og-strategier/nkvts-rapport-3-2023-digitale-seksuelle-overgrep-mot-barn-og-unge.pdf>

Helsetilsynet. (2022). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn med barnevernets arbeid med undersøkelser 2020-2021. Det handler om ledelse.* (Rapport nr. 2/2022). Helsetilsynet. Tilsyn med barnevern, sosial- og helsetjeneste.

https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2022/helsetilsynetrapport_2_2022.pdf

Hennum, N. (2023). Kunnskapens makt i beslutninger. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (2. utg., s. 56-72). Oslo: Universitetsforlaget.

Holthe, M. E. G., Hauge, M-I. & Myhre, M. C. (2016). *Seksuelle overgrep mot barn og unge med innvandrerbakgrunn. En undersøkelse av forekomst og erfaringer i hjelpeinstansene.* (Rapport 1/2016). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/10/Rapport_NKVTS_1_2016_nettpdf

Isdal, P. (2017). *Smittet av vold. Om sekundærtraumatisering, compassion fatigue og utbrenthet i hjelpeyrkene.* Bergen: Fagbokforlaget.

Jensen, M., Garbo, E., Kleive, H., Grov, Ø. & Hysing, M. (2016). Gutter i Norge med skadelig seksuell atferd. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 53(5), 366-375.

<https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/05/gutter-i-norge-med-skadelig-seksuell-atferd>

Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse.* Oslo: Universitetsforlaget.

Killén, K. (2009). *Sveket I. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner* (4. utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS.

Kirkengen, A. L. & Næss, A. B. (2021). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Kjær, A-K. B. & Mossige, S. (2013). Barnevernets henleggelse av meldinger som omhandler vold og seksuelle overgrep. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 11(2), 83-107. <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9553-2013-02-02>

- Kjørstad, M. (2020). Kritisk realisme – å forklare og forstå det sosiale. I D. Jenssen, M. Kjørstad & P. A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (1. utg., s. 219-247). Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Kojan, B. H. & Christiansen, Ø. (2023). Å fatte beslutninger i barnevernet. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (2. utg., s. 19-37). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kojan, B. H., Nilsen, M., Storhaug, A. S., Agerup, T., Clifford, G. & Lichtwarck, W. (2020). *Barnevernets arbeid med barn og unge som har erfart vold og overgrep i nære relasjoner – en litteraturstudie* (Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 3). NTNU Institutt for sosialt arbeid.
https://www.ntnu.no/documents/1272526675/1281525946/NTNU_rapportserie_3.pdf/6181dcdb-ada2-8e62-e8eb-68e7ffaf00b7?t=1588875547866
- Kojan, B. H. (2011). *Klasseblikk på et barnevern i vekst* [Doktorgradsavhandling]. Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/267808>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Langsrud, E., Fauske, H. & Lichtwarck, W. (2019). Den barnevernskapte virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(1), 74-89. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-01-05>
- Læret, O. K. & Skivenes, M. (2023). Kvalitet og legitimitet i barnevernets beslutninger. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (2. utg., s. 38-55). Oslo: Universitetsforlaget.
- Meinck, F., Steinert, J. I., Sethi, D., Gilbert, R., Bellis, M. A., Mikton, C., Alink, L. & Baban, A. (2016). *Measuring and monitoring national prevalence of child maltreatment: a practical handbook*. World Health Organization.
<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/343818/9789289051637-eng.pdf>
- Moe, T. & Gotvassli, K. A. (2023). Ledelse og beslutningspraksis. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (2. utg., s. 236-256). Oslo: Universitetsforlaget.

Molnar, B. E., Meeker, S. A., Manners, K., Tieszen, L., Kalergis, K., Fine, J. E., Hallinan, S., Wolfe, J. D. & Wells, M. K. (2020). Vicarious traumatization among child welfare and child protection professionals: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 110(3), 104679.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104679>

Mossige, S. & Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015* (NOVA Rapport 5/2016). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/bitstream/handle/20.500.12199/5104/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-ung-NOVA-Rapport-5-16-web.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Myhre, M. C. (2016). Helsepersonell i møte med barn og unge som har opplevd omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. I C. Øverlien, M. I. Hauge & J. H. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (2. utg., s. 169-182). Oslo: Universitetsforlaget.

Myhre, M., Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (2015). *Vold og voldtekt i oppveksten. En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer*. (Rapport 1/2015). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

https://www.nkvt.no/content/uploads/2015/08/vold_voldtekt_i_oppveksten.pdf

Nordanger, D. Ø. & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer. Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM). (2022). *Barns rett til beskyttelse mot vold, overgrep og omsorgssvikt*. [Barns rett til beskyttelse mot vold overgrep og omsorgssvikt \(nhri.no\)](https://www.nhri.no)

NOU: 2017: 12. (2017). *Svikt og svik. Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-12/id2558211/>

NOU: 2023: 7. (2023). *Trygg barndom, sikker fremtid – Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou2023-7/id2966836/>

Paulsen, V. (2022). *Barn og unges medvirkning i barnevernet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Porges, S. W. & Porges, S. (2023). *Our Polyvagal World: How Safety and Trauma Change Us*. W. W. Norton & Company.

Porges, S. W. (2022). Polyvagal Theory: A Science of Safety. *Front. Integr. Neurosci*, 16, (2022), 1-15. doi: 10.3389/fnint.2022.871227

Porges, S. W. & Carter, C. S. (2017). Polyvagal Theory and the Social Engagement System. Neurophysiological Bridge Between Connectedness and Health. I P. L. Gerbarg, P. R. Muskin & R. P. Brown (Red.), *Complementary and Integrative Treatments in Psychiatric Practice* (s. 221-240). American Psychiatric Association Publishing.

Prop. 12 S (2016-2017). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)*. Det kongelige barne- og likestillingsdepartement.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/f53d8d6717d84613b9f0fc87deab516f/no/pdfs/prp201620170012000dddpdfs.pdf>

Prop. 36 S (2023-2024). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024-2028)*. *Trygghet for alle*. Det kongelige justis- og beredskapsdepartement.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/9f13c290967946d9b9ccf721bcfa58b8/no/pdfs/prp202320240036000dddpdfs.pdf>

Prop. 169 L (2016-2017). *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettsikkerhet for barn og foreldre)*. Barne- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/23e2789a4faf47a4b32ea0867ad3a111/no/pdfs/prp201620170169000dddpdfs.pdf>

RVTS (u. å.). *Slik forbereder du deg til samtaler med barn og unge*. Snakke med barn. Hentet 30. mars 2024 fra <https://www.snakkemedbarn.no/tips-til-samtalen/samtaleforberedelse/>

Røkkum, N. H. A., Parton., N. & Kojan, B. H. (2022). Recognising common developments and trends across Western child welfare systems: A comparison of Italy, Norway and Slovenia. *International social work*, 67(1), 38-51.

<https://doi.org/10.1177/00208728221126793>

Seto, M. C., Kjellgren, C., Priebe, G., Mossige, S., Svedin, C. G. & Långström, N. (2010). Sexual Coercion Experience and Sexually Coercive Behavior: A Population Study of Swedish and Norwegian Male Youth. *Child Maltreatment*, 15(3), 219-228.

<https://doi.org/10.1177/1077559510367937>

Skilbrei, M-L. (2019). *Kvalitative metoder. Planlegging. Gjennomføring og etisk refleksjon*. Bergen: Fagbokforlaget.

Skilbrei, M-L. & Stefansen, K. (2018). *Seksuell vold. En samfunnsvitenskapelig innføring*. Oslo: Cappelen Damm.

Solvang, P. K. (2020). Sosialkonstruksjonisme. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P. A. Tuft (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 248-271). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Sommerfeldt, M. B. & Øverlien, C. (2016). Barneverntjenestens møte med barn og unge som opplever vold i hjemmet. I C. Øverlien, M. I. Hauge & J. H. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (2. utg., s. 183-199). Oslo: Universitetsforlaget.

Staksrud, E., Kolstad, I., Bang, K. J., Bomann-Larsen, L., Fretheim, K., Granaas, R. C., Harpviken, K. B., Haugen, H. Ø., Jakobsen, K. A., Johnsen, R., Lie, M. H., Lile, H. S., Nevøy, A., Nilsen, T. K., Skilbrei, M-L. & Enebakk, V. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Den nasjonale forskningsetiske komité (NESH).

<https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/3053460>

Statistisk sentralbyrå. (2023, 06. juli). *10674: Meldingar til barnevernet, etter konklusjon, innhald i meldinga, kven som melde saka, statistikkvariabel, år og alder*. Statistikkbanken. Hentet 29. januar 2024 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10674/tableViewLayout1/>

Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H. Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2016). Langvarig taushet om seksuelle overgrep. Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 53(11), 888-899. <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/11/langvarig-taushet-om-seksuelle-overgrep>

Strandbu, A. & Vis, S. A. (2023). Barnets deltakelse i beslutningene. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (2. utg., s. 174-195). Oslo: Universitetsforlaget.

Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.

Strøm, I. F., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T. & Dyb, G. (2013). Violence, bullying and academic achievement: A study of 15-year-old adolescents and their school environment.

International Journal of Child Abuse & Neglect, 37(4), 243-251. DOI:
10.1016/j.chiabu.2012.10.010

Strøm, I. F., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., Hjemdal, O. K., Lien, L. & Dyb, G. (2013). Exposure to life adversity in high school and later work participation: A longitudinal population-based study. *Journal of Adolescence*, 36(6), 1143-1151.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.09.003>

Svedin, C. G., Landberg, Å. & Jonsson, L. (2021). *Unga, sex och internet efter #metoo – om ungdomars sexualitet och utsatthet för sexuella övergrep och sexuell exploatering i Sverige 2020/2021*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset. https://allmannabarnhuset.se/wp-content/uploads/2022/09/Unga_Sex_Och_Internet_Efter_MeToo_2021.pdf

Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Søftestad, S. & Toverud, R. (2013). Challenges and Opportunities: Exploring Child Protection Workers' Experiences of Ensuring Protection of the Child during Child Sexual Abuse Suspicion. *The British Journal of Social Work*, 43(8), 1510-1526.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs084>

Søftestad, S. (2008). *Avdekking av seksuelle overgrep – veier ut av fortielsen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Søftestad, S. (2005). *Seksuelle overgrep. Fra privat avmakt til tverrfaglig handlekraft*. Oslo: Universitetsforlaget.

Søftestad, S. (2005). Rom for barnestemmer? Om barns medvirkning i barnevernets arbeid i overgrepssaker. *Nordisk sosialt arbeid*, 25(1), 56-69. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3037-2005-01-06>

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv* (Rapport nr. 1/2014). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf

Thoresen, S. & Myhre, M. C. (2016). Tiden leger ikke alle sår. Vold og traumer i et livsløpsperspektiv. I C. Øverlien, M. I. Hauge & J. H. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (2. utg., s. 150-166). Oslo: Universitetsforlaget.

Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Tjora, A. (2020, 03. desember). *sosialkonstruktivisme*. Store norske leksikon. Hentet 17. februar 2024. <https://snl.no/sosialkonstruktivisme>

Tveito, S. B. (2021). *Barnevern i krisetid. Barneverntjenestens arbeid med vold og overgrep under koronapandemiens første fase* (NOVA Notat 1/2021). Velferdsforskningsinstituttet NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6521/NOVA-Notat-1-2021%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

van der Kolk, B. (2020). *Kroppen holder regnskap. Hjerne, kropp og sinn i behandlingen av traumer*. Oslo: Flux Forlag.

Øverli, I. T., Vorland, N., Kruse, A. E., Hjorthol, T. & Blix, I. (2018). «Også disse barnas beste». *Kommunalt barneverns arbeid med barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd* (Notat nr. 1/2018). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. https://www.nkvts.no/content/uploads/2018/09/NKVTS_Notat_1-18.pdf

Øverlien, C. & Moen, L. H. (2016). «Takk for at du spør». *En oppfølgingsstudie om kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn blant blivende barnevernspedagoger, grunnskolelærere og førskolelærere* (Rapport nr. 3/2016). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

https://www.nkvts.no/content/uploads/2016/02/Rapport_NKVTS_3_2016_net.pdf

Aadnanes, M. (2020). *Vold mot barn og unge i nære relasjoner. Barnevernfagleg kunnskap*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Aadnanes, M. (2017). *Vold mot barn og unge i nære relasjoner: Forståing, konseptualisering og sosialfaglege perspektiv*. [Doktorgradsavhandling]. Høgskolen i Oslo og Akershus.

Aadnanes, M. & Syrstad, E. (2021). Barnesentrering og risikoorientering i det norske barnevernet: Utfordringer i profesjonell praksis i saker med alvorlig vold eller omsorgssvikt. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 39(2-3), 135-149. DOI:

<https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-3.3780>

Vedlegg

Vedlegg 1 Sikt vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
723530

Vurderingstype
Automatisk

Dato
12.09.2023

Tittel

Barnevernets håndtering av seksuelle overgrep

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosialt arbeid

Prosjektansvarlig

Tea Agerup

Student

Ingrid Blindheim Haugland

Prosjektperiode

29.08.2023 - 02.05.2024

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 02.05.2024.

[Meldeskjema](#)

Grunnlag for automatisk vurdering

Meldeskjemaet har fått en automatisk vurdering. Det vil si at vurderingen er foretatt maskinelt, basert på informasjonen som er fylt inn i meldeskjemaet. Kun behandling av personopplysninger med lav personvernuleppe og risiko får automatisk vurdering. Sentrale kriterier er:

- De registrerte er over 15 år
- Behandlingen omfatter ikke særlige kategorier personopplysninger;
 - Rasemessig eller etnisk opprinnelse
 - Politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning
 - Fagforeningsmedlemskap
 - Genetiske data
 - Biometriske data for å entydig identifisere et individ
 - Helseopplysninger
 - Seksuelle forhold eller seksuell orientering
- Behandlingen omfatter ikke opplysninger om straffedommer og lovovertridelser
- Personopplysningene skal ikke behandles utenfor EU/EØS-området, og ingen som befinner seg utenfor EU/EØS skal ha tilgang til personopplysningene
- De registrerte mottar informasjon på forhånd om behandlingen av personopplysningene.

Informasjon til de registrerte (utvalgene) om behandlingen må inneholde

- Den behandlingsansvarliges identitet og kontaktopplysninger
- Kontaktopplysninger til personvernombudet (hvis relevant)
- Formålet med behandlingen av personopplysningene
- Det vitenskapelige formålet (formålet med studien)
- Det lovlige grunnlaget for behandlingen av personopplysningene
- Hvilke personopplysninger som vil bli behandlet, og hvordan de samles inn, eller hvor de hentes fra
- Hvem som vil få tilgang til personopplysningene (kategorier mottakere)
- Hvor lenge personopplysningene vil bli behandlet
- Retten til å trekke samtykket tilbake og øvrige rettigheter

1/2

Vi anbefaler å bruke vår [mal til informasjonsskriv](#).

Informasjonssikkerhet

Du må behandle personopplysningene i tråd med retningslinjene for informasjonssikkerhet og lagringsguider ved behandlingsansvarlig institusjon. Institusjonen er ansvarlig for at vilkårene for personvernforordningen artikkel 5.1. d) riktighet, 5. 1. f) integritet og konfidensialitet, og 32 sikkerhet er oppfylt.

Vil du delta i forskningsprosjektet «Barnevernets håndtering av seksuelle overgrep»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få mer kunnskap om hvordan ansatte i barneverntjenesten håndterer og imøtekommer sin plikt i å beskytte barn som mulig blir utsatt for seksuelle overgrep. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Mitt navn er Ingrid Blindheim Haugland, og jeg tar i dag master i barnevernsarbeid ved NTNU i Trondheim. I denne forbindelse skal jeg utarbeide en masteroppgave i skoleåret 2023-2024. Oppgaven har temaet «Barnevernets håndtering av seksuelle overgrep». I dag forekommer det begrenset forskning om hva som fungerer og ikke fungerer i barnevernets arbeid når det kommer til mistanker om seksuelle overgrep. Formålet med prosjektet er derfor å få mer kunnskap om hvordan ansatte håndterer en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep.

På bakgrunn av valg av tema, ble følgende problemstilling formulert:

Hvordan håndterer ansatte i barneverntjenesten en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?

For å besvare problemstillingen, er det utarbeidet flere forskningsspørsmål:

- Hvordan opplever barnevernsansatte å arbeide med saker der det er mistanker om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?
- Hvilke metoder blir iverksatt når barneverntjenesten får en mistanke om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep?
- Hvilke utfordringer og dilemmaer opplever barnevernsansatte relatert til vurderinger i sitt arbeid med mistanker om seksuelle overgrep?
- Hva mener barnevernsansatte kan styrke deres muligheter for å sikre og gjøre et godt og forsvarlig arbeid når man er bekymret for at et barn blir utsatt for seksuelle overgrep?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Denne masteroppgaven skrives i regi av NTNU. Studenten som skriver oppgaven og er ansvarlig for denne er Ingrid Blindheim Haugland. Veileder for oppgaven er Tea Agerup.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Grunnen til at vi spør deg om å delta, er at du har erfaring fra saker i barnevernet som omhandler mistanker om seksuelle overgrep. Gjennom prosjektet ønsker jeg å gjennomføre 4-

5 gruppeintervjuer for å belyse problemstillingen. Jeg vil derfor intervjuer barnevernsansatte fra ulike barnevernskontorer i Norge.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i prosjektet, vil det etter avtale bli gjennomført intervjuer individuelt eller fokusgruppeintervju. Fokusgruppeintervju innebærer ca. 4-6 personer pr. gruppe fra din egen arbeidsplass. Intervjuet vil vare i ca. 60-90 minutter. Jeg vil oppmuntre dere til å reflektere rundt tema ved hjelp av noen spørsmål. Spørsmålene vil handle om deres erfaringer, rutiner, tiltak, utfordringer, dilemmaer og deres tanker om hva som fungerer og hva som kan forbedres i barnevernets arbeid med seksuelle overgrep. Det er deres utsagn som er av betydning i forhold til datamaterialet som samles inn til prosjektet. Det er derfor nødvendig med lydopptak og notater gjennom hele intervjuet. Lydopptakene vil bli slettet umiddelbart etter prosjektet er avsluttet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Opplysninger som fremkommer, vil kun bli behandlet av student og veileder for oppgaven. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Hvem du er, ditt arbeidssted og kommune vil bli anonymisert i masteroppgaven. Yrke og stilling vil fremkomme i prosjektet, men ingen vil kunne bli gjenkjent i publikasjonen. Navn, kontaktopplysninger, lydopptak og egne notater vil oppbevares trygt og være innelåst når det ikke er i bruk av meg.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 2. mai 2024. Personopplysninger og lydopptak vil bli slettet ved prosjektslutt.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Student Ingrid Blindheim Haugland på telefon 959 60 409 eller mail ingrid.bhaugland@gmail.com.
- Du kan også kontakte veileder Tea Agerup på telefon 73412502 eller mail tea.agerup@ntnu.no.
- Vårt personvernombud ved NTNU er Thomas Helgesen på telefon 930 79 038 eller mail personvernombud@ntnu.no.

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Tea Agerup
Veileder

Ingrid Blindheim Haugland
Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Barnevernets håndtering av seksuelle overgrep», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at studenten kan bruke opplysningene fra intervjuet i forskningsprosjektet
- at studenten kan ta opp intervjuet i form av lydopptak for transkribering. Lydopptakene vil bli slettet umiddelbart ved prosjektslutt.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

«Barnevernets håndtering av seksuelle overgrep»

Innledning og presentasjon:

- Takke informantene som stiller opp til intervju
- Presentere formålet med mastergradsprosjektet
- Opplyse hvordan intervjuet skal gjennomføres, intervjuet tar ca. 60-90 minutter.
- Informere om taushetsplikt/anonymitet/databehandling og informantenes rettigheter
- Skriftlig samtykke til deltakelse i prosjektet og bruk av båndopptaker i intervjusettingen

Oppvarmingsspørsmål:

- Hver deltaker presenterer seg: Arbeidserfaring, utdanning, jobben man gjør i barnevernet.

Opplevelser og erfaringer rundt arbeid med saker der det er mistanker om seksuelle overgrep:

- Hvordan forstår dere begrepet «seksuelle overgrep mot barn»?
 - Kan dere gi eksempler?
- Hvordan blir dere først kjent med saker som omhandler mistanker om seksuelle overgrep?
- Kan dere fortelle om deres erfaringer knyttet til fremgangsmåter i saker hvor det er mistanker om seksuelle overgrep?
 - Hvordan opplever dere oppstarten i slike saker?

Rutiner og metoder ved mistanker om at barn eller unge blir utsatt for seksuelle overgrep:

- Hvilke rutiner følger dere når dere får en mistanke om at et barn blir utsatt for seksuelle overgrep?
 - Hvordan vurderer dere alvorlighetsgrad?
- Hvilke tiltak/metoder blir benyttet for å vurdere risikoen for seksuelle overgrep i en sak?
 - Har dere erfaringer med akutt plassering?
- Hvordan involverer og samarbeider dere med andre aktører, som politi, skole/barnehage, ved mistanker om overgrep?
 - Hva kjennetegner mistanker som blir anmeldt/ikke anmeldt
- Hvordan sikrer dere ivaretagelse av barnets stemme i saker med mistanker om seksuelle overgrep?

Utfordringer og dilemmaer i arbeidet:

- Kan dere beskrive noen konkrete dilemmaer eller utfordringer dere har møtt på i arbeidet med mistanker om seksuelle overgrep?
 - Debrief?
- Hvordan håndterer dere situasjoner hvor det foreligger usikkerhet eller ulike meninger om en mistanke?
- Dersom mistanken ikke blir avklart, hvordan ivaretar dere barnet videre?

Muligheter knyttet til mistanker om seksuelle overgrep:

- Hva tenker dere er viktig for å sikre en god og forsvarlig håndtering av mistanker om seksuelle overgrep?
- Hvilke ressurser eller kompetanse mener dere at barnevernsansatte trenger for å sikre ivaretagelse av barnet ved mistanker om overgrep?
- Hvordan kan man legge til rette for at barn som mulig blir utsatt for seksuelle overgrep forteller om sine opplevelser?
- Hvordan kan samarbeidet mellom barnevernet og andre relevante aktører styrkes for å bedre håndteringen av slike saker?

Avslutning:

- Sitter dere igjen med noen tanker jeg ikke har spurt dere om?
- Takke informantene for deres bidrag og fortelle hvordan forskningsprosjektet går videre.

